

**Pium consilium super Papae Sfondrati dicti Gregorii XIII
monitorialibus ut vocant bullis, & excommunicationis, atque
interdicti in Galliae regem, ecclesiam, & regnum minis, e
Francorum majorum nostrorum exemplis in rebus iisdem
repetitum**

<https://hdl.handle.net/1874/13829>

P I U M
 C O N S I L I U M
 S U P E R P A P Æ S F O N -
 D R A T I D I C T I G R E G O R I I
 X I I I I M O N I T O R I A L I B U S U T
 vocant Bullis, & Excommunicationis, atque
 interdicti in Gallia: Regem, Ecclesiam, & re-
 gnum minis, è Francorum maiorum no-
 strorum exemplis in rebus iif-
 dem repetitum;

A T U S S A N O B E R C H E T O
 Lingonensi è Gallico in Latinum ser-
 monem conversum.

Pfal. 109.

*Maledicent ipsi, & tu, Iehova, benedices:
 Insurgent, & pudore afficientur.*

F R A N C O F U R T I
 Ex officina Typographica Mar-
 tini Lechleri,

M D X C I.

HENRICO IIII CHRIS-
TIANISSIMO GALLORVM
ET NAVARRORVM REGI
Tuff. Berchetus S. D.

*VI rei veritate ac justitia,
& firmis utriusque propu-
ntanda fundamentis nitun-
gur, HENRICE Christia-
nissime, illi nec lucem, nec
forum, nec judicem, nec disputationem refu-
giunt: sed in causse sue defensione recta via,
ratione nimirum, jure & modestia progrediuntur, ut præter victoriam, quam merito sperant, moderationis etiam laudem consequantur. Contrà, quibus iniusta causa est, nec verisimilis ulla illius quo jure quaque iniuria defendenda facultas, ii pro argumentis & exemplis optimis, quibus deficiuntur, contumelias, vim & violentiam non iniuste tantum, sed protervè etiam sæpenumero adhibent, injustitia simul & petulantia insignes. Ita nimirum, exempli causa, in scholis (ut à minimis ad maxima sensim progrediar) usurvenire videmus, ubi,*

qui vel ingenii exercendi ostentãdique, vel veritatis illustrandæ gratia disputant, nec habent unde quod volunt efficiant, ad clamores, ad rixas, ad pugnos & pugnam veniunt: sitq; ut, qui insana vociferatione, petulantiq; contentione vicerint, iudice vulgo, quod ea miratur & probat, eruditiores habeantur. In foro idem dicendum: Ut enim eruditus & justæ causse vindex patronus graviter & modestè causam agit: sic ineptus rabula & veritate & ratione destitutus, injuriis complet forum, ridiculis tergiversationibus causam eludit, clientem frustratur, furiosis clamoribus auditorum aures obtundit, iudicum etiam animos enecat: qui tamen coronæ plerumque imperitæ opinione, benè dicendi palmam refert. In templo etiam, qui Spartã quam nacti sunt, dignè ornare, & susceptam probandæ atque illustrandæ veritatis provinciam, muneris sui functioni auditorumq; expectationi cõvenienter, tueri non possunt, quia nulla veritate nituntur, pro frugibus obtrudunt famelico populo siliquas, pro luce tenebras offundunt, pectus præ dolore aut furore potius tundunt, pulpitem feriunt, vociferantur,

tur, in veritatis assertores contumelias des-
 pumant, fulmina contorquent, eosque ad
 fasces & secures, ad ignes & sevisimos quos-
 que cruciatus damnant. At veri piiq; Ec-
 clesiastæ, etsi vitia & errores paulo acrius
 reprehendant, modestiæ tamen fines nõ ex-
 cedunt, veritatem, quam profitentur & te-
 nent, docere contenti. Siquid autem occur-
 rit, quod in questionem jure vocari possit, in
 campum lubenter descendunt, disputationis
 eruditæ & modestæ certamen nec declinant
 nec detrectant: sed pedem amicè conferunt,
 loca locis, argumenta argumentis, exempla
 exemplis, tempora tēporibus, personas per-
 sonis opponunt: unde controversiã utring;
 diligenter excussa & disceptatã, veritas elu-
 cescit & confirmatur, quã postea ad Dei glo-
 riam & publicam salutem stetur. Ne te o
 magnanime Rex, tam multis magnisq; re-
 bus iam intentum & omnino affixum plu-
 ribus morer, in tua perduellinq; causa hoc
 ipsum perspicere potest. Illi enim, ut ab iis di-
 cendi initium faciam, & in te mox desinã,
 injustissimam regni alienationem, conflata
 iam dudum omnium ordinum conjuratione,
 perfide moliuntur: ac ne, quod palam (bo-

norum quidem omnium iudicio) nefarium
 & impium est, id nulla causa freti aggredi
 videantur, religionis nomen conjurationi
 suæ obtendunt: speciosum sanè prætextum,
 quo plerique delusi & pene dicam fascinati,
 sceleratâ hanc cum perduellibus istis ever-
 tendi regni societatem ineuntes, vivi vi-
 dentesq; pereunt. Hæc illorû causa est. Quo
 tandem modo eam defendunt? armis, in-
 cendiis, rapinis, cadibus, venenis, merce-
 nariis, homicidiis, sacrilegiis, dum nec sa-
 cris rebus (quarum vindices videri volunt)
 nec profanis, nec sexui, nec ætati, nec perso-
 nis, nec dignitati, nec tuæ etiam, quam re-
 vereri & colere imprimis debuerunt, maje-
 statiparcunt, non tuo tantum regno (cujus
 maximam partem occupatam tenent) inhi-
 antes, sed tuæ etiam insidiantes salutis. Sat-
 tem si in sua causa propugnanda paulo mo-
 deratiùs & humanius, ut patria religionis-
 que studiosi aliquantulum viderentur, se ge-
 rerent. At eâne est recta & legitima reli-
 gionis propugnanda, & hæreseos, cujus tuâ
 Majestatem falso insimulant, sananda &
 extirpanda via? Ad has etiam tam multas
 injurias accedunt Papæ Romani Bullæ, &
 contor-

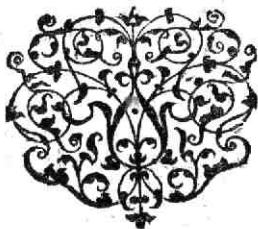
contorta in te tuosq; omnes fulmina, quibus
 tēq; vulgo rerum imperito odiosum & exe-
 crandum reddere, tuosq; tibi addictissimos
 cives à tua, si possint, salutis & dignitatis
 propugnatione avocare tentant. At, ô Chri-
 stianis. & potētis. Rex, & tua causa iustis-
 sima est, & sancta legitimaq; illius defendē-
 da ratio. Regni enim successio in nullam jam
 cōtroversiam dubitationēq; vocatur. At de
 religione, inquit, agitur: Verum religio
 non armis, sed argumentis dijudicanda est:
 non perduellione, sed sacra scriptura vindi-
 canda: non impio bello, sed pio concilio illu-
 stranda & comprobanda est. Rationi autē,
 scripturae sacrae, concilio iam pridem te eru-
 diendum offers, iisq; libenter cessurum &
 regiē & sanctē asseris: ut gravissimis scri-
 ptis saepe testificatus es, & praecipue Decla-
 rationibus aliquot (fidelissimis tui candori-
 ris, ingenii, consilii & propositi testibus)
 quas ideo nō ita pridem Latinas feci, ut non
 Gallis tantum, sed aliis etiam omnibus, ad
 quas ea pervenirent, causa tuae veritas &
 aequitas patefieret. Praeterea cum vir qui-
 dam pius & eruditus, idemq; tui observan-
 tissimus edito lingua vernacula libro erudi-

*tè causam tuam confirmasset, & omnia, quæ
 contrà obijciuntur, verè ac perspicuè refu-
 tasset: illū ego eadem ratione motus, in La-
 tinum etiam sermonem converti, unde cæ-
 teræ nationes abundè discerent, quàm justa
 tua causa esset, & quàm injusta horum bel-
 lorum occasio, ut re tota penitus comperta,
 ad justissimam tui defensionem unà tecum
 suscipiendam excitarentur. Cum enim cõ-
 jurati isti nec rei veritate, nec justitia, nec
 pietate, nec consiliis, nec æquissimis à te pro-
 positis conditionibus à nefario suo cõsilio ab-
 strahi possint, sed injustis armis regnum tuū
 magis ac magis usurpare, & ad Hispanum
 transferre pergant, atque in eare modis, ar-
 tibus, machinisq; omnibus enitantur: AE-
 quum est profecto atque adeò necesse, pie-
 tissime Rex patriæq; amantissime, ut, si &
 tuæ, & tuorum, totiusq; regni salutis consul-
 tum velis, justam causam justis rationibus
 necessariisq; armis propugnes, regnum tuum
 è luporum istorum faucibus eripias, bonos
 tam indigna & atrocia tecum passos recrees,
 eos patriæ, iisq; patriam restituas: atq; pie-
 tatem & justitiam (quò tua consilia & ar-
 ma omnino spectant) conjuratorum perfidi-
 dia &*

dia & pertinacia afflictas ac profligatas erigas & stabilias, pacemq; solidam, quantum in te erit, constituas. Ast restat unus non tibi quidem, qui meliora & sapius & sentis, sed tuis tum Gallis, tum externis etiam aliquot, veteris historiae & cognitionis rerum non satis peritis, à Sfondrato nuper injectus scrupulus, unde fortasse aliqua causse tue minùs constanter ab illis propugnandae occasio nasci possit. Verum huic quoq; malo ab eodem superioris libri auctore, praesens hoc pio simul & erudito libello remedium adfertur, quo bullarum istarum vanitas ostenditur, infirmiorù animi adversus hos inanes metus confirmantur, atque ad causam tuam alacriter fortiterq; defendendam tum optimis, tum verissimis exemplis edocti excitantur. Libri hujus probè intellecti utilitas & necessitas, tum piorum tuiq; amantissimorum virorum, qui de eo Latine vertendo mecum egerunt, consilium & auctoritas: denique (quod dicere primò debui) summa mea erga tuam Majestatem observantia, illique obsequendi & patriae pro mea parte consulendi voluntas huc me adduxerunt, ut eum etiam in Latinum sermonem

converterem: unde Germania quidem tota, Anglia, Scotia, Helvetiorum gens infide, in sancta hac societate, in proposito susceptoque nostri defendendi consilio permanent: magna verò Italia pars, & Hispania tota hujus regis & regni, immo Christi & religionis vera hostes, aut sapere discant, aut quod nobis exitium machinantur, sibi ipsis certò impendere sciant. Tu verò, rex Christianissime, optima conscientia, causa equitate, bonorum omnium precibus, fortissimorum populorum tum Gallorum tum exterorum praesidiis, sed Dei imprimis, cujus & causa (non tua tantum) & nomen & cultus hic aguntur, bonitate & misericordia, justitiaeque nixus, ridiculis istis Bullis, & infestis hostium armis contemptis, fortiter, ut facis, in hanc causam incumbere: nec prius à justissima tui, regni que defensione pie & necessario à te suscepta desiste, quam hac tota conjuratione, cōjuratisque omnibus funditus extinctis, Deo suus honos, Ecclesiae sua dignitas, Galliae sua libertas per te tuorum votorum compotem factum restituatur & constet. Quod Deus Opt. Max. quo tu praecipue uno & niteris & confidis, faxit,
ac vi-

*ac vitam tibi tuisque omnibus longissimam
& felicissimam largiatur. Vale ô Rex Chri-
stianissime, atque hunc (quem mihi unum
vendico) vertendi alieni operis laborem à
me tua gratia susceptum, tueque etiam Ma-
jestati dicatum, summissequè oblatum pro
tuo singulari candore, & verè regia huma-
nitate, serena fronte accipe. Sedani è Mu-
seo nostro 2 Augusti 1591.*

Tuff. Berchetus pio & candi-
do Lectori S.

MIRANTUR hodie multi quò-
nam malo genio, quòve fato
nostro bella hæc civilia aut na-
ta sint, aut alantur tandiu, &
magis in dies augeatur, itaque
propagentur & confirmentur, ut nullis quæcun-
que opponantur, nec opibus, nec viribus, nec ra-
tionibus, nec machinis labefactari, percelli, inte-
ririæque omnino possint. Non abs re quidem id
mirantur, & dolent etiam, ob rei, quæ tam mul-
ta secum mala invehat, & pietati iustitiæque in-
teritum minetur, diuturnitatem & magnitudi-
nem. Verum si admiratores illi, & animorum
nostrorum pravitatem, & corruptelam morum,
& vitæ labem, ac gravissima, quibus ea tota sca-
tet ac sordet, vulnera sibi ob oculos ponant, &
quod proximum est, in tot ac tantis, quibus labo-
ramus, morbis nullam ferè sanitatis speciem &
spem reliquam esse considerent, non amplius mi-
rabuntur: sed dolebunt nihilominus, quòd de
morbis nostris curandis nullo modo nec cogite-
mus, nec laboremus. Vitia hæc sunt, ut uno ver-
bo dicam, & scelera, bellorum & calamitatum
fons & caput: quibus nisi extirpatis, nullus mi-
seriarum finis sperandus videtur. Non persequar
omnia,

omnia, quia & infinita sunt & alibi ab aliis explicata satis, sed majori quidem illorum, qui sapienter ea differuerunt, & nos ad meliora erudierunt, laude, quam nostra, qui nec ullis preceptis moniti sapere, nec ullis malis affecti resipiscere possumus, utilitate. Et quid pluribus commemorandis tempus teram, cum, si avaritiam & ambitionem teterrimas animorum pestes, unâ bellorum causam esse dixerem, complexus omnia fuisset videar? Hic unus malus genius est, qui nos tandiu vexat: hoc ipsum est illud factum, quod & privatis rebus detrimentum, & publicis exitium adfert. Infestus ille est morbus, qui pietati & justitiæ, qui Gallia nostra, qui Ecclesia universæ extremam, si quâ possit, perniciem machinatur. Quis enim jam tanta aut cacitate, aut stupore, aut perversitate est, qui non videat, non sentiat & fateatur impia istius & perfida conjurationis causam unicam esse ambitionem, & hujus comitem avaritiam? excipio conjuratos ipsos, qui speciosum religionis (cujus se vindices profitentur) nomen nobis obtendunt, & eâ se unâ permoveri ad capeendum hoc bellum dicunt, ut ea in antiquam scilicet dignitatem suam restituatur. At eos ipsos potius testor, si modo conscientia convicti, quod sentiunt, aperte eloqui velint, annon religionem evertant potius quam stabiliant: annon Ecclesiam expugnent potius quam propugnent: annon majorem usurpandi regni, quam vindicandæ pietatis curam gerant: annon majorem Hispani, quam Christi rationem ha-

beant: annon deniq, magis de privata re augenda, quam de publica aut ornanda aut amplificanda laborent? De iis etiam ipsis, si modo quid sapiunt, quæro, an ea, quam ineunt, vera & legitima sit restituenda, si collapsa est, religionis via & ratio? Certè priscos pietatis tum fundande & edificande auctores, Deum, Prophetas, Christum, Apostolos, & alios pios Doctores: tum ejusdem confirmanda adjutores, ut Imperatores, Reges, Principes, piæque Respublicas, & populos si consulunt & audiunt, longè aliam viam inibunt, longè aliam rationem sequentur. Sed (ut non minus verè quam festivè dicitur) fœmelicus venter auribus caret: vesana illa & habendi & dominandi fames nihil audit, donec plene satiata fuerit, si plene tamen unquam satiari potest: quæ contra quò plura absorbit, eò plura appetere, & gazas gazis, regnaque regnis cumulare & solet & gaudet. Sed mittamus jam conjuratorum sordes ac perfidiam: & ad nos ipsos, qui puriores videri volumus & fideliores haberi, jamjam veniamus. Ingenue fateamur necesse est nos hujus culpa, vel gravissimi potius sceleris conscios & socios esse, qui nascens hujus impie conjurationis monstrum non oppressimus, & jam natum, ne adolesceret, non extinximus: immo illi cum nascenti (ea fuit nostra secordia) præsto fuimus, tum quæ nostra aut perversitas, aut inertia, aut perfidia fuit, natum aluimus, & eò usque eveximus, ut jam nec opprimi, nec extinguï posse videatur.

Alii

*Alii enim de rei exitu dubii, mediis & securi
 desident : alii pecunia corrupti in propriam
 perniciem ruunt : alii honoribus inbianes pa-
 triam produnt, & libertatem servitute, Hispanum
 crudelissimum superbissimumque tyran-
 num, Gallo humanissimo & moderatissimo re-
 ge commutant : pietatis, libertatis, fidei, in pa-
 triam & suos, seque adeo ipsos amoris & officii,
 natura denique totius obliti, neque solum, sed
 hostes potius, vexatores, & afflictiores infestissimi.
 Hec igitur tanta malorum gravitatis & diuturni-
 tatis causa breviter explicata esto. Neque
 enim mihi declamatio ad hanc dilatanda institu-
 ta est, sed prefatio, qua brevitate contenta, contra-
 ctioem me esse jubet, quam & rei natura, & meae
 consuetudinis atque instituti ratio ferant. Hu-
 jusce tamen diuturnitatis causam alteram si po-
 stulas, hanc verè subjiciam : Nempe Hispanum
 regem, atque Romanum Pontificem, illius, de
 qua diximus, ambitionis & avaritiae ministros
 & instrumenta praecipua, vel potius artifices &
 architectos summos : quorum ille suis nummis,
 hic suis Bullis, uterque seditione, dolis, scelere,
 atque libidine, & ira quidvis permiscet, captat,
 corrumpit, rapit, perdit, donec & omnes & om-
 nia sua tyrannidi subjecerit, & ita quidem
 afflixerit ac prostraverit, ut nulla unquam ra-
 tione ne exurgere quidem, nedum consistere
 possimus. Mirum tamen istud & perquam
 deplorandum, quòd nos in tanta & injuria
 indignitate, & mali gravitate, pristinae virtutis*

Et libertatis immemores, Marranis istis & mercenariis Marranorum satellitibus & mancipiis Sabaudis, Lotharingis, & Guisus nostras o-
 pes, vires, & animos tam frigide & lentè opponamus. Turpissimum hoc quoque & pæne ridiculum, quòd nescio quos Caprarios & Sfondratos Bullis, hoc est meris nugis (quibus ne pueri quidem hodie moventur) armatos sic reformidemus: quos potius Majorum nostrorum exemplo ridere, persequi & multare decuit. Sed Hispani fraudibus, insidiis, tyrānide, & Nummis, quam gladiis, virtute & viribus validiorem ac formidabiliore jam omittamus: redeamus ad Romanos pontifices rerum omnium Dominos, qui nec Christi nomine, nec religionis causa moti, sed unā tantum avaritia & ambitione, atque eorum à quibus spernuntur, & de ea, quam sibi immeritò arrogat, dignitate deturbantur, ulciscendorum cupiditate abrepti, has nobis turbas faciunt, has tragædias excitant, has bellorum civilium faces accendunt, ut soli sine controversia dominantur, & nos suis artibus, si consequi id possint, ad Barbariem & ignorantiam redactos, suis Bullis & excommunicationibus Panico metu terreat, & ita suis pedibus subjiciant, ut ne hiscere quidem audeamus. Notum est omnibus, quomodo Germanos Imperatores quondam habuerint, donec pristina virtutis memores se tandem collegerunt, & pontificiis istis Bullis forti animo resisterunt. Quid de Gallis nostris dicam? sed tū res ex Annalibus nostris satis cognita, tum proposita
 mihi

mibi brevitatis decore memorent, atque ad multa, quae ex hoc libello & aliis nuper editis peti debent, praetermittenda hortantur: ut quod praesentis instituti magis proprium esse, & ad libri argumentum pertinere videtur, id maxime attingam. Non igitur repetam Bonifacios, Benedictos, Julios, Gregorios, & ceteros ejusdem furoris ambitionis & tyrannidis Pontifices: sed de Sixto tantummodo agam. Deum immortalem! quo in regem nostrum & Henricum III, quem suis consiliis trucidandum curavit, furore est debacchatus? quo animi impetu correptus in utrumque sevit? At Dei, qui ejus tela retudit, bonitate inanes fuerunt illius conatus, & bruta omnino fulmina. Verum enim vero dum animo suo morem gerit, dum Hispani libidini servit, dum Ecclesiae Romanae dignitatem & sacrae sedis auctoritatem tuetur, pius esse pontifex, & verus Petri successor praedicatur: Immortalitate etiam & Divorum consortio dignus putatur. At Urbanus illius successor ingenio longe dissimili praeditus, & ad pacem quam ad bellum propensior, quia minus a natura ad furiosam Sixti consilia exequenda comparatus & aptus esse videbatur, cum paucos tantum dies in sede Pontificia moratus esset, a conjuratis, quorum causam nec probabat nec promoveri curabat, e medio sublatus est. Sfondratus in Papatum illi successit, qui ne in Urbani vicem succederet, & ne Hispani & Hispana factionis expectationem falleret, atrocissima & gravissima quoque in Galliae regem regnumque

ipsum machinari, & quidquid auctoritatis ad potentie sui decessores sibi usurparunt, ad utriusque perniciem & everfionem conferre decrevit. In Gallia, Nobilitas, & reliqui fideles Galli sese erga regem suum optimè Dei beneficio animatos esse ostendunt: unde conjurati & familia regie interitum, & Gallici regni ad Hispanum abalienationem, quam jamdudum cogitant & moliantur, se posse unquam assequi desperant: Nullum vero presentius efficaciusq; remedium esse uspiam putarunt, quam si Papa veterem illum & rubiginosum gladium, quo majores ipsius instructi cum Germanie principibus & aliis bella gesserunt, expromeret: atq; sua tonitrua & fulmina maximo cum sonitu & fragore ubique audienda ad terrendos hominũ animos, & aliquem religionis scrupulum iis injiciendum, contorqueret: quo perculsi & perturbati, singularem suam, omnia que a Deo mandantur officia regi ac regno prestandi voluntatem (quam hæctenus perpetuam & constantem habuerunt) immutarent, planèque abjicerent. Sfondratus præclarum illud Hispani & Gallie conjuratorum consilium sequutus, à novissimis Martiis Calendis duas Monitorias Bullas stylo Papali a se compositas Rhemos per Marcilium Landrianum Referendarium suum hoc maxime consilio & animo misit, ut eas per totam postea Galliam dispergeret, qua veneno suo magis ac magis imbuta, conjurationem vehementius confirmaret. Ex iis altera ad Nobilitatem & reliquum

popu-

populum, Altera ad Ecclesiasticos & ad Cardinales maxime, qui stant cum rege, mittitur. *Quæris, lector, ad quem finem? Dicam hic paucis, quod fusius postea auctor proponet ac refutabit. Papa unica religionis specie, & hæreseos (quam impudentissime conjurati per calumniam & maliciam confingunt, suæque in regem perfidiæ falsissime prætexunt) crimine ductus, nulla omnino nec regii juris, quod nullo pacto convelli potest, nec divini mandati, quod nominatim de obedientia regibus & principibus exhibenda sancitum est, ratione habita, tum hos tum illos admonet, immo & imperat, ut a rege si non jam defecerint, quamprimum deficiant, atque ad alium recipiendum colendumque se comparent. Quem (inquies) regem nobis constituere in animo habet? Hispanum, inquam, cui totus hic desudatur labor, ad cujus sitim non prorsus quidem sedandam (unus enim Hispano regi non sufficit orbis) sed nonnihil restringendam hæc tota conjuratio conflata est: hæc arma, hi exercitus, hæc faces spectant. Vide quam verè Sfondratus CHRISTUM spiret, PETRUM referat, utriusque modestiam sapiat, & imitetur: qui non contentus hæc nefariè monuisse, militariter etiam vel tyrannicè potius comminatur, nisi cerio & à se præscripto tempore imperanti sibi pareatur, eos omnes execraturum, atque ad tartara ipsa detrusurum, Ecclesiasticis sacerdotia sua erepturum, denique*

rerum omnium sacrarum communionem & usum
 iis omnibus interdicturum. Sani quidem homi-
 nes Sfondratum ut insanum & furiosum me-
 ritò ridebunt, qui talia præter fas & ius omne au-
 deat: At ceteri, iique ab nimium multi, qui,
 quam inania hæc Paparum fulmina sint, quam
 parvi ea veteres Galli fecerint, quamque vana
 sit tanta ista, quam nobis ostentant, potestas &
 auctoritas, non satis intelligunt: ut ne animo con-
 sternati & regi, & regno, & sibi ipsis desint, hæc
 brutas vanaque minas libri hujus auctor eru-
 dito sanè & pio scripto eludit, atque tum gravis-
 simis rationibus è sacra maxime scriptura peti-
 tis, tum Regum exemplis, tum Senatuum & Aca-
 demiarum Decretis ex Gallica historia deprom-
 ptis, nefarios istos Sfondrati cæterorumque ejus-
 modi conatus accuratissimè retundit: ac docet,
 quantum hæc Papa mandata cum Dei, cujus se
 vicarium mentitur, pugnent, quam impuden-
 ter etiam & falso conjurati, omni vero prætextu
 destituti, regem & hereticum, & Ecclesie ho-
 stem incusent. Hanc autem responsionem au-
 ctor Gallis primò ac propriè destinavit, in
 eorumque potissimum gratiam & usum Gallicè
 conscripsit, & ita quidem clarè & perspicuè, ut
 ab ignavis etiam facile intelligi possit. At ob rei,
 que in eo tractatur gravitatem, & eam que inde
 ad omnes manare potest, utilitatem, dignissi-
 mum opus esse judicavi, quod Latina lingua be-
 neficio ad externos etiam transferretur. Nam
 bellorum quidem civilium, quibus Gallia fla-
 grat,

grat, rumores ubique terrarum disseminati sunt.
 sed dubium non est, quin multi speciosas istas
 (quales à Catilinariis obtenduntur) conjura-
 tionis faciendæ, statusque nostri perturbandi
 causas ignorent: quibus persanè gratum futu-
 rum esse puto, si eas verè, ut hic edisseruntur, &
 planè intelligant, & certius de iis sermonem inter
 se conferant, atq; miseris nostris vehementius cõ-
 moti si non opibus & viribus, certè precibus nos
 juvent. At hoc me ad hunc vertendi laborem
 multò magis impulit, quòd principũ & Rerum-
 publ. omnium christianarum causa cum nostra
 simul agatur. Gallia enim à conjuratis bello im-
 pio & miserando prima appetitur. Illic Papa ci-
 ves adversus regem concitat, alios etiam à suis
 consiliis non valde alienos & ad rebellionem cõ-
 firmendam satis propensos fulminibus territat,
 quò facta publici status mutatione, regnũ Galli-
 cum in Hispani regis ditionem & potestatem re-
 digat. Quòd quidem si (ut jamdudum machi-
 natur) hoc modo assequatur, viam ad cetera im-
 peria sibi eadem ratione subjicienda patefactam
 & perfacilem esse putat. Opera verò est pretium
 ea cõtere principes & Respublicas certiores fieri, ut
 sibi suisq; rationibus diligenter consulant, & ex
 nostris calamitatibus, quòd sibi ex usu futurum
 sit, periculum (ut ille monet) faciant. Cumq; Deo
 suppliciũ, ulciscendi sui causa, de nobis sumpturo
 visum ita decretumq; fuerit, ut funesta hæc fax
 in mediis regni nostri visceribus primũ accen-
 datur: est principum omnium, si bene secum agi

velint, minus, ad hoc restringendum, quo Gal-
 licum regnum miserè deflagrat, incendiū, prius-
 quam ejus scintillas in sua ipsorum tecta immitti
 videant, nobis succurrere, presentemq; opem fer-
 re. Neminē certē tanta ingenii tarditate ac stu-
 pore, tanta etiam judicii debilitate esse puto, qui
 nesciat, quanta sit Hispanorum ambitio, ac do-
 minandi libido: quique aperte non videat eam
 esse unam illorum mentē, eoque tantum illorum
 cogitationes & consilia spectare, ut Catholici re-
 ges ubiq; terrarum evadant. Germania, Anglia,
 & alia satis multa ditiones id jã experta fuerunt.
 Illi autem, quò facilius optata consequantur, Pa-
 pas ad nutum, arbitriumq; suum fingunt, para-
 tosq; habent, nec non eorū Bullas & fulmina (ef-
 ficacissimas ad superstitiosum & imperitū vul-
 gus contra Principes religionis nomine concitan-
 dum machinas) ut olim, sic & nunc totis viribus
 adhibent. Quod consilium si ex eorū animi sen-
 tentia in hoc regno successerit, hoc profecto exem-
 plum plures in eandem postea calamitate trahet,
 eritq; nō mediocre pōtistica potestatis argumentū,
 Bullæ, quas Papa Sfondratus ad nos dedit, un-
 cupantur Monitoria. Et verè quidē Monitoria
 sunt: quibus nimirum Principes omnes admonē-
 tur ut toto pectore de suis rebus cogitent, atq; su-
 riosa ista execrandorum perduellium, qui omni
 studio & conatu ad regnorum & Principatuum
 everisionem perniciemq; incumbunt, consilia se-
 riò & sedulo animadvertant, quò a comparatis
 per eos insidiis, certissimāq; ruina præavere sibi
 possint.

possint. Ego verò præpotentem illum Deum imperiorum auctorem ac propugnatorem omnibus precibus obsecro, ut hoc regnum caterosq; principatus ac Respublicas salvas & incolumes conseruet, ac pro summa, qua valet, potentia, Papparum & conjuratorum furores coerceat, ut antiqua illa & salutari Christianæ Ecclesiæ tranquillitate restituta, Pietas & Justitia, qua ab his bellis oppressa & extincta omnino jacent, ad ejus nominis gloriam felicissimè ubiq; locorū denuò excitentur & vigeant. Atq; hæc pro libri quidem mole, qua non valde magna est, & præfationis etiam (cujus, ut ille sapienter præcipit, evitanda est immodica longitudo, ne in caput excrevisse videatur) ratione, nimis fortasse multa: sed pro argumenti quod præfens calamitas suppeditat ubertate & copia, nimis certè pauca dicta sunt. Verùm & decòri & meæ quoque imbecillitatis ratio habenda fuit, & nimia illa, qua sum antea in eodem ferè argumento usus, reprimenda luxuries. Hoc autem, candide lector, qualecunque est, æquo animo accipies, & si qua hic aut minus proprie & eleganter dicta, aut non satis continuè & venuste contexta (qualia esse multa fateor) te offendent, ea vel commode transferendi difficultati, vel argumenti generi, vel meæ potius imbecillitati tribues: atque huic in tuam gratiam suscepto labori, meoq; in publicam utilitatem studio gratulaberis. E Museo nostro 4 Augusti 1591. Sedani.

DE DUPLICI DIPLO-
MATE PONTIFICIO, QUOD
BULLAM VOCANT, ORNATIS-
simi cuiusdam viri carmen.

T*V* qui bullato duplici ceu fulmine Francos
Insanus terres, nec te cœlestia terrent
Fulmina, quæ exitiū præsens tibi, Papa, minatur,
Ecquid agis? Furia te agitant. Te perditæ perdis,
Et proprio iugulas gladio, dum fana profanas,
Sacratasque tuum ad nutum vis claudier ades
Cœlorum, ut portas. Petri est hoc clavibus uti
(Si placet id superis.) unde hæc tua tãta potestas
Devotis divūm & regum interdiceræ sacra?
At quis cordatus te fulmineo ore boantem
Sfondratū iam ferre queat? quid tu nisi Bulla es,
Verè homo peccati? cum Bullis teque tuisque,
Atq; tuo (quis iã timeat?) cū fulmine, terras (tet.
Quo quatis, Altitonās detrusū ad Tartara mit-
Pro duplici ergo tuo Diploma hoc accipe simplex:
At duplo & maior te mox tua pœna sequetur.
Rarò antecedentem scelestum
Deservit pœna pede claudo. Horat.

IN BULLAM GREGORII
SFONDRATI.

V*T* Pelago insurgit mox tempestate coorta
Bulla recens, tumidis & levis extat aquis:
Flucti-

*Fluctibus illudit, plenoque audentior orbe
 Enatat, & variis disilit illa modis.
 Moxruit & præceps propenso ad littora fluctu,
 Confracta in spumas naufraga tota fluit.
 E spumis rursus tenuis vanescit in auras,
 Et qua demum orta est, deficit ipsa die.
 Hac tua sic nostris nuper Sfondrate superstat,
 Ingruit, insultat Bulla proterva malis.
 Huc illuc pavidum in vulgus diffusa pererrat
 More suo, atque animos concutit illa leves.
 Protinus at sacro correpta furore senatus,
 Devota est diris impia Bulla suis.
 Scissa minutatim, pedibus calcata, repente
 Omnibus hæc Bulla est fabula facta locis.
 Fabula quinetiam in ventos peritura recessit,
 Sic bullas idem casus & ortus habet.
 Et tu hæc Dive vocast tua fulmina? tu hisce mo-
 His cogi Francos in tua vota iubes? (peri
 Scilicet hæc fortes metuent ludibria Franci,
 Subscribent monitis in sua damna tuis.
 Gallia quæ toties hæc plumbea tela retudit,
 Victrix devictas mox dabit ipsa manus.
 Ergo age Sfondrata cum Bulla, Bulla Gregori
 Cumque hæc Bullarum pagina tota crepet.
 Sint procul à Francis Bullæ leuitasq; timorque,
 Sit tua bullatis Bulla timenda tuis.*

PIUM CONSILIUM
SUPER PAPÆ SFONDRA TI
DICTI GREGORII DECIMI QUARTI

*Monitorialibus, ut vocant, Bullis, & Excommu-
nicationis atque interdicti in Gallia regem, Ec-
clesiam, & regnum minis, è Francorum maio-
rum nostrorum exemplis in rebus
iisdem repetitum.*

U ANQUAM & tempus
& hostium actiones, ipso-
rum consilia ita patefe-
cerunt atque illustra-
runt, ut nullum iam arti-
ficium religionisque pretextus obstet,
quo minus apertè omnes videant illos
eò tantum spectare, ut hoc regnum ad
Hispanos transferant, nosque univer-
sos ad miserimam servitutem redi-
gant: sperandumq; sit, novum istum
Pontificiarum Bullarum conatum ni-
hil maius quàm antea effecturum: Ego
tamen veris ac fidelibus Gallis operæ
me pretium facturū putavi, si eos hac
tantilla historiarum collectione non-
nihil

nihil iuvarem, maiorumq; nostrorum exempla iis ante oculos proponerem, ut super illis, qui de diro illo Papæ programme habentur, sermonibus & controversiis, eorum, qui à iusta causa stant, fidem confirmem, & eos qui ab ea defecerunt, officij sui admoneam. Nostri huiusce regni status à mille & ducentis annis ad hæc usque tempora cum suavissima & singulari libertate conseruatus est: neque id tamen sine gravissimis offensionibus & iniuriis, quibus alioqui firmissima quæq; & florētissima mundi imperia obnoxia sunt. Hic verò nihil consultius cogitari, fieriq; utilius potest, quàm si attentè dispiciamus, quid patres nostri præstiterint, ut ab omnibus casibus & periculis, & iis maximè, quæ à Roma fatali & infesta Galliæ hoste emanarēt, & unde nobis per priscos illos Romanos primum servitutis iugum impositum esset, se fartos tectosq; tuerentur: ut id, quo nihil carius & antiquius habere conuenit, eadem prudentia & consilio, iisdemq; artibus & rationibus, qui-

bus nobis hæcenus illud conseruari, retineamus. Verum, non omnibus historias, ex quibus perspicere hoc licet, videre contigit. Per multi interim procul dubio, (quidquid hostes sermonibus suis eructent) summo & sui in regem obsequij, & cum suæ libertatis, tum Regiæ dignitatis ac splendoris propugnandi desiderio tenentur: qui tamen id ipsum multo alacrius procul dubio præstarent, si scrupuli quidam, qui, quum de Roma, de Papa & Religione agitur, eos adhuc malè habent, illis ex animo evellerentur. Alij, qui Urbes ab hostibus occupatas incolunt, ad sese coniuratorum perfidia distractos, rursus in pristinam concordiam, consensionemque reducendos diligentius multo incumbere, si prætextus iste, quo fascinati tandiu obtorpescunt, & quo eorum aures ab istis seditionum facibus, & regni proditoribus assidue complentur, ex illorum animis eximeretur. In hoc ergo potissimum elaborare, & ad publicam hanc causam, ad quam defendendam optimi quique, patriæque amantes
viri,

viri, summo studio conspirarunt, pro virili parte aliquid etiam conferre volui. Res equidem tanti refert, ut nulla alia unquam antea magis. Agitur enim hoc ab aduersariis, ut summa & à regis auctoritate planè diversa, in hoc regno constituatur dominatio. Agitur hoc etiam, ut status mutatio fiat, quæ certè omnes regni partes secum trahat necesse est. Mortalis hominis mandatū, Dei mandato planè opponitur: unde nobis magnopere metuendū, nequid hîc offendamus, quod extremam regno perniciem adferat, nisi maturè nobis præcaveamus. Id sanè ad nostros omnium animos excitandos, & ad curam de libertate saluteq; nostra seriò habendam plurimùm valere debet. Quam quidem ad rem ut adjuventi aliquid hominibus nostris adferā, ego eorum, quæ in hoc aliquando regno in ejusmodi casibus cōtigerunt, historias lectoribus ante oculos fideliter cōstituiam, atq; edifferam quo se modo majores nostri gesserint, quum Papæ sua fulmina hoc consilio immiserunt,

ut nostris regibus, eorumq; potestati
 subjectis sacrorum communione in-
 terdicerent. Quoniã verò nobis hinc
 constabit, priscos illos germanosque
 Gallos ejusmodi consiliis nefariisque
 molitionibus fortissimè semper resti-
 tisse, atq; Papam ipsum, ipsiusq; Bullas
 Romam amandasse, cùm tantã illius,
 quam in se usurpare conabatur, tyran-
 nidem ferre nõ possent: Secundo hu-
 jus libelli capite rationes, quæ eos ad
 id impulerunt, & quid nobis quoq; in
 iis observandum sit, pertractabo. De-
 niq; omnia ad eam rem, quæ hodie in
 controversia & contentione versatur,
 accomodabo & referam, doceboque,
 ad id, quod Deus iubet, præstandum,
 atq; ad regni decus & dignitatem unã
 cum libertate nostra conservandam,
 nullũ usquam præsentius præstantius-
 que remedium dari posse, quàm si
 eodem planè, quo illi, & ani-
 mo & fide simus.

PRIMA PARS;

Historiarum quarundam, in quibus de Paparum Bullis & excommunicationibus agitur, Epitome.

BREVITATIS, quam mihi in hoc scripto proposui, ratio non fert, ut quidquid in veterum monumentis de Paparum adversus reges nostros regnumque nostrum contentionibus extat, id colligam: hoc mihi jam satis esse videtur, si ea de re tria, aut ad summum quatuor maximè insignia è multis exempla proponam. Quotiescunque enim hæc quæstio in controversiam vocari cœpit, toties & eodẽ prorsus modo disceptata fuit. Cum igitur Papæ principem ubique locum & auctoritatem tenere, atque principum & principatum, superiorumq; universè & cum summo jure in rebus humanis æquè ac divinis dominos esse in animum suum induxissent: tardius aliquanto in Gallicis regibus, quàm in Germanis Imperatoribus & aliis Monarchis conatus viresq; suas exprõpse-

runt. Nam ab initio regum nostrorū
ope atq; opera in rem suam usi sunt, at-
que Pipinum, deinde Carolum ma-
gnum, eorumq; successores ad Princi-
patum suum cōstituendum in Italiam
arcessiverunt. Tunc verò summum in
principes nostros honorem, summi-
fionē & obsequium tum oratione, tū
vultu gestūq; toto præ se ferebant. At-
enim postquam illis ita usi vel potius
abusi fuissent, & omnibus aliis princi-
pibus atque ipsis adeò Germaniæ Im-
peratoribus formidolosos sese reddi-
dissent, tunc eos, quibus suam omnem
illam amplitudinem debebant, non
modò non curarunt, sed ne memine-
runt quidem: quin potius militis, qui
à rustico benignè acceptus lautèque
tractatus, in illius ædibus & fortunis
dominari tentat, more & exemplo se-
se omnino gesserunt. Primus autem,
quem hîc cōmemorabo, illorū cona-
tus adversus Philippum Augustum ex-
titit: talisq; prorsus fuit, qualis in Chro-
nicis extat, & ex Innocentii III, qui in
hac tragedia Papa erat, decretalibus
colli-

colligitur. Richardo Angliæ rege defuncto Joânes, Santerrus dictus, regnū occupavit, quod Arcturus Britaniæ dux jure hereditario suū esse contendebat, quòd ex majore natu ortus esset. Et quidē contētio eò progressa est, ut ipso Arcturus eorū, quæ Angliæ reges feudi nomine ab imperio Gallico citra mare tenebant, possessionem vicissim occupare aggressus sit. Quod quidē Santerrus ille animadvertens, iurique suo diffidens, eum crudeliter interficiendum curavit. Arcturi autē propinqui Britanniaq; proceres cædis auctorem ad supplicium à Philippo Augusto depoposcerunt, cuius & Joannes Santerrus & Arcturus beneficiarij, cujusque jurisdictioni, eorum feudorum, quæ in Regno Francico possidebant, nomine obnoxii erant; præsertim cū ea cædes in ipsius regis imperio patrata esset. Rex causæ cognitionem iudiciūq; iis recusare nec potuit, nec debuit: itaque jure agi cœptum in Patriciorū Franciæ curia adversus Joannem, dieque illi dicta est, ad quam se ipse in ju-

dicio sifteret. Quod cum recusasset, auditis testibus, causâ tandem dirempta & ad extremû perducta, regio procuratore palam postulâte, reus ob desertos vadimonii dies damnatus, & suis prædiis ac ditione omni, cujus patronum & vindicem regē habebat, mulatus est, iis omnibus fisco adiudicatis. Hoc decretum factû anno 1202. Rex ex eo decreto ducatus Aquitaniæ & Nortmanniæ, aliaq; ipsius Santerri clientelaria prædia in suam ditionem ac potestatem redegit: qua in re Deum sibi adversus multos, qui contrâ niterentur, valde propitium habuit. Hic, Joannes suis rebus ita se exutum, ac omni & jure & viribus, quibus tale Patriorum decretum convelleret, destitutum videns, ad Papam, cujus fulmina & excommunicationes potentissimis quibusque Monarchis terrori tunc erant, confugiendum sibi putavit. Papa Innocentius III accuratè, ut debuit, quàm iusta illa causa esset, necne, quantamq; nomini suo infamię notam inureret, si & parricidam illum

rece-

receptaret, & legibus eriperet, expendere nihil quidquam pensi habuit: sed occasionem oblatam arripere, & in rem suam convertere maluit. Joannes siquidem eum venerabatur, illius se clientem profitebatur, ex foedere tum suum illi regnum mancipabat, subditosque suos tributarios facturum, tum Angliam illi beneficiariam & feudatariam habiturum se pollicebatur. Magna verò hæc erat potestatis Pontificiæ amplificatio, qua ad Angliam & Hyberniam usque, Romani olim Imperii fines, ea protenderetur. Papa etiam vehementer lætabatur, datam hinc sibi occasionem esse, per quam & regem & regnum illius adoriretur. Sic enim, cum primùm regi ediceret, ut quod in suam ditionem transtulerat, id Joanni redderet: atq; ad id sancendum, excommunicationis, quæ tantam vim adversus Imperatores ipsos jam haberant, minas adderet, illum præ metu & sua in illam sedem observantia, imperio suo pariturum, indeque præclarum scilicet regum Galliaë & regni to-

tius sub Paparum potestate & auctoritate cōstituti, argumentum fore sperabat. Ergo Pontificia illa sanctitas Joannis causam tuendam suscipit, suosque ad regem legatos cum his mandatis mittit, ut arma quamprimum ponat, & quidquid ex decreti auctoritate usurpaverat, Joanni restituat: excōmunionem, totiusque regni interdictionem comminatus, nisi morem imperanti sibi gereret. At prudens & cordatus rex ejusmodi comminationibus nihil territus, magnam sapientissimorum virorum, quos consuleret, multitudinem cōvocavit. Res ab iis tota excutienda ac definiēda in medium adducitur, atq; hinc quidem, quid, quantumq; officii Papæ deberetur, illinc vero quanti momenti decretum illud esset, quanta causæ æquitas, quæ denique regis auctoritas, maturè dispicitur. Ea re diligenter cōsiderata & perpensa, conjunctis animis & sententiis, datur tandem hoc regi cōsiliū, ut spreto omnibus Papæ mandatis & minis, illi minimè obtemperet, atque ad futurum

turum concilium provocet. dictū, factum. Papa verò ægerrimè omniū ferens se adeò sperni, principemq; tantæ audaciæ usquam reperiri, qui jugū suum, & sacrae sedi obsequium recusare auderet, furore pro suo more abreptus, literas, quæ etiam nunc extant, ad Gallia Clerum misit, speciosis quidem nominibus valde insignes, sed quæ verè ad eum contra Regem concitandum, populumq; seditio- nibus illius operâ & artibus distrahendū, atque à sua in regem fide & officio avertendum spectarent. Quid plura? omnium finitimorum principum, & Othonis Imperatoris maxime factionem ad se trahit, quacunque ratione sibi conciliat, & Gallia regnum à se proscriptum ad prædam iis proponit. Illorum omnium copiis post paulo in unum coactis, regnum Gallicū in maximo sanè discrimine versabatur. Nihilominus tamen rex magno semper fortique animo fuit, omnesque & Pape & factiosorum furores, causæ suæ bonitate fretus, contempsit. Similiter

etiam Clerus, nobilitas, universusque populus, quidquid Papa in ipsis regni visceribus moliretur, à sua in regem fidelitate & obsequione minimùm quidem avocati unquam fuerunt. Non est tamen quòd quisquam hinc suspicetur regem non summa obedientia tum Episcopos tum reliquos sacrorum antistites persecutum fuisse, ut in Ysfambergæ prima sua conjugè, quam repudiaverat, satis id docuit: nam & admonitionibus erga se adhibitis paruit, & Ecclesiasticas censuras pertimuit. Verum simulatq; auctoritas illius peti cœpit, compertumq; est Papæ cogitationes & consilia eò pertinere, ut potestatem suam & imperia ad nostram usque Galliam, quemadmodum alibi fecerat, nō sine & regie amplitudinis, & regni dignitatis, & Ecclesiæ libertatis detrimento proferret: Tunc verò rex cum summo totius populi consensu, nefariis Papæ consiliis suam auctoritatē potentiamq; opposuit. Jam ad secundam alterius Philippi historiam veniamus.

PHILIPPUS cognominatus Pulcher, Philippo Augusto aliquot post annis successit. Eo regnate, Romę quidam Papa fuit, eorum omniũ, qui in ea sede unquam fuerunt, versutissimus, ambitiosissimus, statuum ac publicę quietis perturbator infestissimus, atq; etiam furiosissimus. Ego autę de eo ita loquor, illius tęporis scriptores, & eos maximę, qui Paparum vitas posteritati prodiderũt, sequutus. Bonifacius VIII ille ipse fuit. Ille verò dolore dirũpebatur, quòd potestatis & auctoritatis tantũ, quantum appetebat, in Gallia non obtineret, atq; hoc unum cis Alpes regnum Paparũ ambitioni & tyrannidi resisteret. Ad id consequendum, contentionsq; faciendum initium, ex suis intimis, quo maximę uno confidebat ac nitebatur, quendã, eũmq; arrogan-tem ac inquietũ, & ad res novas spiran-tem adhibuit. Atque ut turbulentum istum cum majori dignitate & auctori-tate in Gallia cõstitueret, Tolosanũ Ar-chiepiscopatũ in duo membra secuit, novũq; Episcopatũ, quo illum ornaret,

Apameę, Gallię Narbonęsis urbe, creavit. Id factum regi nō admodū placuit. dissimulatū tamen fuit. Novus ille Episcopus, ut viā ad ea quę à Domino suo mandata habebat, perficienda sibi muniret, multa in vulgus de rege spargere ac disseminare cępit, eaq; probrosa & contumeliosa, per quę odium illi conflaret, & de eo, qui meritò illi deferēbatur, honore nō nihil delibaret: aperte palamq; dictitans, se nō in regis, sed in Papę imperio & potestate esse, ut cęteris Ecclesiasticis viris ad idem audendū exemplo esset. Historici ajunt ejusmodi sermones de industria ab Episcopo illo jactatos fuisse, ut populus adversus regem concitaretur. Ea verò tempora tunc difficillima erant: Nam ob maxima & diuturna, quę rex adversus Anglos sustinuerat, & adhuc sustinebat bella, populus gravissimo novorum tributorum onere premebatur, cogebatúrque rex alia atque alia illi subinde imponere: neq; solūm, sed Ecclesiasticorum etiam fidem atq; opem implorare, & ab iis pecunias, belli sub-

li subsidia, flagitare. Cæterum, cum rex videret Apamensem illum Episcopum in se magis ac magis indignâ intolerandâque licentia insultare, novaq; subinde moliri, quibus regni statum in Pontificis sui gratiam labefactaret: postquam diutissimè tãtam insolentiam pertulit, iusto tandem dolore & rei indignitate permotus, comprehendi hominem & in vincula conijci iussit. Papa eo acto irritatus, multas magnasq; occasiones sibi ad ea quæ animo agitabat efficienda opportunissimè datas esse tunc putavit. Primum, populum Gallicum ob ingentia tributorum, quibus vexabatur, onera ad factiones & discidia facilè inclinaturum. Et revera magnis seditionibus & Lutetia & aliis aliquot in locis coortis, regii ministri aliquot trucidati tum fuerunt. Idq; pro certo habebatur (Historia sic produnt, atque ita in trium Ordinum cœtu propositum fuit) Papam ipsum suis consiliis & artibus hos motus concitasse, earumque cædium caput & auctore fuisse. Quod ad Cle-

rum attinet, existimabat Papa eū tanta sibi imponi tributa passurum nunquā, proindēq; eum facilè eò adducturum, ut à regis caussa regnique defensione descisceret: non intelligens videlicet, aut potius intelligere nolens, id in Gallia non esse novum nec inauditum, præcipuè in Abbatiarū proven-
 tu, partem illius quandam in sumptus belli necessarios cōferri, ut monachus
Lib. 5. c. 34 Aymonius in sua de rebus Gallorum gestis historia testatur. Attamen, ut hanc qualemcunq; Cleri offensionem augetet ac promoveret, ad hanc contentionem aggreditur & incumbit, de Cleri ab oneribus publicis immunitate decretū facit, atq; regem, ut ab ejusmodi pecuniis exigēdis abstineat, admonet. De Apamensi autem Episcopo, facinus indignum clamitat, quasi rex, cujus iussu factiosus ille in carcere asservaretur, Ecclesiæ hostis & afflictor esset. Nec his contentus, aliud præterea artificium comminiscitur, quo sæpe Pontifices adversus reges nostros usi sunt, ut pia salutariaq; eorum consilia
 impe-

impedirent, & eos apud suos in neglectæ aut violatæ religionis suspicionem adducerent. Etenim regi præcipit, ut transmarinam in Saracenos expeditionem suscipiat: quanquã is alioqui de Saracenis reprimendis nõ valde laboraret, qui Venetiarum & Genuæ republicas, (pacis tempore duo præcipua ac firmissima Christianorum ab oriente propugnacula) bello gravissimo inter se commisisset, eóq; necessitatis addixisset, ut Saracenos Ecclesiæ hostes sue ditionis fines propagare finerent. Quæ quidem omnia non aliò sanè pertinebãt, quàm ut modis omnibus extremã & regi & regno ipsi perniciem compararet. Regem enim extra regni fines amandare, eique, ne pecunias ad bellum gerendum necessarias de suis exigeret, interdicare, nihil profectò aliud erat, quàm regnum omni ad sui defensionem ope ac subsidio spoliare, & facillimam Anglis aliisque hostibus ad illud invadendum atq; diripiendum, viam aperire. Rex itaque non ignorans, quantæ curæ & cõmendationi sibi esse

deberet regni à Deo suæ fidei concre-
diti conservatio: sciens præterea quid
sui sibi deberent, quæ sua etiam esset
auctoritas: statuit eorum, quæ à Papa
præscriberentur & præciperentur, ni-
hil planè sibi faciendum esse. Ibi tum
Papa furere, & per Archidiaconum
Narbonensem Bullis & mandatis in-
structum regi imperare, ut Apamen-
sem Episcopum vinculis solutum di-
mittat, nihilq; tributi de Clero exigat:
nominatim hoc illi edicere, summam
in hoc regno, etiam in rebus tempora-
libus, auctoritatē penes se esse: his nisi
rex pareat, hancq; dignitatem & jus si-
bi sponte sua concedat, diro se & exfe-
crabili anathemate illum cōfigere, re-
gni jus illi abrogare, illudque sacræ se-
dis' possessioni jure caduci adscribere:
eos omnes, qui Papæ summum jus in
Gallicum regnum esse negaverint, he-
reticos censere. Historici aliquot ipsa
excommunicationis verba referunt,
hæc scilicet, ut rex pronuntiaretur he-
reticus, schismaticus & Ecclesiæ ho-
stis: ideoque, ipse unà cum uxore &
libe-

liberis à sacrarum rerum piorumque
 virorum communione & concilio ab-
 dicatus: quæ excommunicationis for-
 mula vulgaris erat, & in Imperatores
 aliosq; nonnullos sæpenumero usur-
 pari solita. Immo verò Bonifacius fu-
 rorem furore, ac scelus scelere cumu-
 lans, hoc etiã addit. Nã ut sua fulmina
 formidabiliora & horribiliora redde-
 ret, cæterosq; principes libidinis suę
 ministros & actores, pro Paparum con-
 suetudine, haberet, emisit quosdam,
 qui Anglos adversus regem sollicita-
 rent, atq; regnum Alberto Romanorũ
 regi eo consilio tradidit, ut bello eum
 peteret. Interim Cardinalis Mona-
 chus in medio regno versabatur, Ec-
 clesiasticorum coitiones factitans, ut
 ipsos primũ, deinde per eos popu-
 lum concitaret: & quidem nonnullos
 jam sibi ad eam rem cõciliaverat. Gra-
 vis fanè casus regno à Papalibus istis
 fulminibus impendebat, si horrendũ
 illorum fragorem par eventus fuisset
 consequutus. Verũ, quid rex hĩc a-
 git? quo animo est? Adversus effræna-

tos Papæ istius furores celeberrimum
 omnium ordinum conventum Lute-
 tiæ agit, ut, quid in re tanta sibi agen-
 dū esset, cognosceret. In eo autē inania
 illa Bonifacii tonitrua ludibrio & con-
 temptui habita, & hæc, quæ sequuntur,
 capita sancita sunt: A Papa ad conciliū
 provocari: Illi interim nō parendum:
 Papam ipsum de omnium sententia,
 hæreseos, simoniæ, homicidii, & aliorū
 atrocissimorum flagitiorum crimini-
 bus, quæ ipsi diluenda & expianda es-
 sent, manifestò teneri: Auctoritatis re-
 giæ esse, eum coercere: aurum, argen-
 tum, merces Romam non ampliùs
 importandas: Episcopis ab illo in jus
 vocatis Romam non eundum. Quo-
 niam verò Papa summam potestatem
 sibi arrogaverat, ac omnia in rebus &
 sacris & profanis sibi licere persuasum
 esse nobis volebat: ob idque se posse
 & regibus & Principibus imperare: at-
 que regnum adeò Gallicum potestati
 suæ subjicere: quia etiam satis no-
 tum & exploratum omnibus erat, do-
 gmata, quæ in regno in vulgus per E-
 piscō-

piscopum Apamensem & Cardina-
 lem Monachum sparsisset, ea ipsa ef-
 se: valdeque metuendum videbatur,
 ne quis in hominum cùm aliorum,
 tum Ecclesiasticorum maximè ani-
 mis scrupulus inde adhuc resideret:
 omnes, qui in cœtu illo tunc ade-
 rant, cujusvis ordinis homines apud
 regem professi sunt, quid ea de re tota
 sentirent, & in iis Ecclesiastici ipsi po-
 tissimum: rege postulante, ut omnes
 ingenuè suam sententiam & apertè
 proferrent. Ibi demum cuncti nullo
 modo Papæ se obnoxios, nec cuiquam
 ulli præterquam regi subjectos esse li-
 berè agnoverunt. Tunc rex jureju-
 rando confirmavit se vicissim cùm suas
 vires omnes, tum vitam maximè i-
 psam pro regni libertate & jure con-
 servando profusurum. idque (ut Chro-
 nicon ait) pro consueto more, hoc est,
 in eadem causâ se effecturum omnia,
 quæ sui decessores aduersus Papas an-
 tea effecissent. Ipsa quoque nobilitas
 & cæteri denique omnes eodem se a-
 nimo fore testificati sunt. Atque is

Parisiensium comitiorum exitus fuit: quorum quidem ea fuit vis & efficacia, ut monachus ille Cardinalis è regno mox profugeret. Papæ autem ministri aliquot, qui Trecaſ usque pervenerant, & comprehenſi & ignominioſè accepti fuerunt. Aſſeruntque Chronographi noſtri eum, qui Legatus nominabatur (pro eo honore quo Gallia Dominum ejus proſequebatur) ita honorificè habitum fuiſſe, ut inde phreneticus evaſerit. His aliud præterea & longè gravius acceſſit. Nam rex Pontifici probare volens, ſe illius Bullas nihili proſuſ facere, eaque potentia, que longius latiusq; & efficacius, quàm illius, pateret, inſtructum eſſe: ducentos egregiè armatos equites Sarræ Columnneſis Itali, & Vaſcônis nobilis Guilielmi Nogareti Samfelicii ductu atq; auspiciis, in Italiam usque miſit. Illi verò duces unà cum ſuis tam præclare feliciterque rem geſſerunt, ut Papam Agnaniæ deprehensum Romã captivum deportarint, ubi præ ſtomacho & ægitudine ſupremum diem obiit. At-

que

*Nicolaus
Gilius.*

Platina.

que hæc historiæ hujus summa est. Verum in ea fuere insignia quædam observatuque dignissima, quæ ab historicis etiam commemorantur. In hac enim regis & Papæ contentione ultro citroque literæ missæ sunt, quarum alteræ tam insolentem ac protervam in isto Papa audaciam, impudentiam & arrogantiam arguunt, præ seq; ferunt, ut id ulli vix homini credibile videretur, nisi literarum ipsarum exemplum in nostris Chronicis tum Gallicè tum Latinè eo consilio consignatum extaret, ut id omni posteritati testatū certò esset. Alteræ verò satis docet, quàm exiguam Papæ rationē prisca Galli haberent, si quando eò furoris veniret, ut aliquam in hoc regnum auctoritatem sibi assumere, & minas etiam adhibere auderet. Hæ igitur sunt Pontificis literæ.

BONIFACIUS Episcopus servus “
 servorum Dei, Philippo Francorum “
 Regi, Deum time, & mandata ejus ob- “
 serva. Scire te volumus, quòd in spiri- “
 tualibus & temporalibus nobis subes: “

» beneficiorum & præbendarū ad te col-
 » latio nulla spectat: & , si aliquorū vacan-
 » tem custodiam habeas, usufructū eo-
 » rum successoribus reserves: & , si quæ
 » contulisti, collationem haberi irritam
 » decernimus, & quatinus processerit,
 » revocamus: Aliud credentes fatuos
 » reputamus. Datum Laterani quarto
 » nonas Decembris, Pontificatus nostri
 » anno sexto. Regis autem responsio
 » hæc fuit.

» PHILIPPUS, Dei gratia Francorū
 » rex, Bonifacio se gerenti pro summo
 » Pontifice, salutem modicam, siue nul-
 » lam. Sciat tua maxima fatuitas in tem-
 » poralibus nos alicui non subesse: ali-
 » quarum Ecclesiarum & præbendarum
 » vacantem collationē ad nos jure regio
 » pertinere, & percipere fructus earum,
 » contra omnes possessores utiliter nos
 » tueri: sc̄cus autem credentes, fatuos
 » reputamus atque dementes. Datum
 » &c. Atque literarum ultro citroque
 » missarum exemplum ejuscemodi fuit.
 » Narratur item aliud superbiæ & furo-
 » ris, acerrimique in Gallia regem o-
 » dii in

dii in hoc Pontifice argumentum. Inter istas tam acerbis & pertinaces inimicitias atque concertationes, secularis iustitiaeque jam anni celebritas (Iubileum vocant) Romae indicta fuit, quò infinitae hominum multitudinis ex locis omnibus concursus factus est.

Cuspinianus in vita Alberti. Paralipo. Urspersensis.

Primo Jubilaei die, BONIFACIUS cultu Pontificio decoratus se universo illi populo spectandum dedit. Secundo autem die, habitu & splendore Imperatorio in medium processit, nudo ense, qui ante illum gestabatur, insignis & conspicuus: summâque voce, utrumque Imperium, nempe caeleste & terrenum seu temporale, suum esse pronuntiavit. Illud scilicet Evangelium hominibus ad Jubilaeum profectis praedicavit. Alberti Austriaci Rodolphi filii, quam postulabat, electionem antea in Germania factam, ratam habere noluit, utpote nulla sua voluntate factam: quum praesertim utriusque gladii potestatem sibi jam vendicaret. Atq; illû Principem supplicem ad se venientem, & multa cum

indignitate se prensantem, diu suspensum & incertum tenuit: Tandem tamen electionem illius sua assensione atq; approbatione confirmavit, sed ea lege, ut ille se Romanorum pariter & Gallorum Imperatorem profiteretur. Quantum ad hæresim, cujus fuit in trium ordinum cōventu insimulatus, Docti quidam & Catholici viri dicunt illum in hoc crimen & invidiam vocatum fuisse, quòd contra Evangelii doctrinam & Apostolorum exemplum, summam istam regibus & principibus imperandi potestatem sibi arrogaret. In illius morte quædam valde insignia & notanda extiterunt: quo fit, ut ea Chronici nostri scriptores minimè sibi prætermittenda esse censuerint. Cùm enim perversis suis moribus civiũ Romanorum malevolentiam sibi conflasset, omnesq; præ odio sibi infensos & infestos esse animadverteret, Anagninã (Hernicorum in Latio urbẽ) patriam suam se recepit, tutissimum sibi apud propinquos & cives suos asylum fore arbitratus: sed spe sua falsus, ab iisq; ipsis
& pro-

& proditus, & regiis equitibus traditus fuit. Hoc ille nimirum ob prava sua, quibus cives adversus regem suum concitare tentaverat, consilia, pretium tulit. Inde Romam captivus cum summo probro atque dedecore pertractus est. qui cum in sua illa Santangeli arce *Historia Florentina.* inclusus esset, alvi profluvio correptus, in phrenesin, ut fertur, tam diram vehementemque incidit, ut manus proprias corroserit & devoraverit: atque in ipso mortis illius articulo, fulgura *Nicolaus Gillius.* tonitruaque plane horribilia in eadem arce exaudita etiam fuisse dicantur. En miserabilis quidem, sed justissimus profecto illius exitus, qui totum orbem fastu suo & tyrannide indignè calcaret, qui se arrogantissime supra reges & Imperatores ipsos efferret, atque insolentius iactitaret manus sibi satis esse longas & amplas, quibus summam ubique gentium dominationem apprehenderet: qui denique, pro animi libidine dextram diris fulminibus contra reges armatam se habere dictitaret. Platina Pontificum historicus, narrata illius

” morte hæc addit. Moritur autem hoc
 ” modo Bonifacius ille, qui Imperatori-
 ” bus, regibus, principibus, nationibus,
 ” populis terrorem potius quàm religio-
 ” nem injicere conabatur, quique dare
 ” regna & auferre, pellere homines ac
 ” reducere pro arbitrio animi conaba-
 ” tur : aurum undique conquistum,
 ” plus quàm dici potest, sitiens. hæc ille.

*Historia
 comitis
 Monfortii.
 Haillanus
 & alii.*

Atque hîc nonnulli alii historici piè
 fanè & valde appositè & Papas & alios
 sacrorum antistites admonent, ut sa-
 pientiùs vitæ suæ cursum instituant ac
 moderentur, & se intra muneris sui
 fines modestè contineant. Quas qui-
 dem admonitiones si boni illi viri au-
 dissent, non tot tantisque malis jam
 res humanæ concuterentur & afflicta-
 rentur. Papa iste omnibus scelerum &
 flagitiorum notis ita insignis fuit, & ad
 omnem posteritatem nobilitatus, ut
 in sempiternam illius memoriam Epi-
 taphium hoc scriptum fuerit. Intra-
 ” vit ut vulpes: regnavit ut leo: mortuus
 ” est ut canis. Rex, ut quidam histori-
 ” cus Anglus scriptis prodidit, à succes-
 ” sore

fore ossa illius petiit, quæ tanquam hæretici combureret. Talis fuit Paparum, qui se contra reges nostros commoverunt, & eos suis fulminibus petiverunt, status & conditio. Regis constantia & virtus, Gallorum quoque studium & fidelitas in hac tota re, quæ ad Bonifacium attinet, tam magnæ illustresque fuerunt, ut cæteri, qui sequuti sunt, Pontifices omnem quidquam amplius è Gallia extorquendi spem abjicerent: quin potius operæ se pretium facturos existimarent, si ad Gallorum causam, & rationes sese accommodarent, & iis quàm maximè gratificarentur. Porro successor illius, ex sua Cardinaliumque suorum sententia, excommunicationis à Bonifacio decretæ absolutionem ad regem ultrò misit, qui non modò non eam rogaverat, sed à Papa excommunicari ne pili quidè fecerat. Historici enim *Nicolaus Gillius.* publicis monumentis cõsignatum reliquerunt, in absolutionis Bulla id nominatim additum fuisse, regè de ea impetranda ne verbù quidè fecisse. Papæ etiã

in suis decretis agnoverunt, & confessi
sua sponte sunt Gallicum regnū Pon-
tificiæ sedi nullo modo subjectum ob-
noxiumq; esse: professiq; aperte sunt,
minimè se obstare velle, quo minùs pe-
cunię & tributa de Ecclesiasticis exige-
rentur, per quæ regno magnitudine ac
difficultate rerum affecto afflictoque
succurreretur. Atque hæc Philippo
Pulchro regnante contigerunt. Jam ad
Caroli v i regnum veniamus.

Qui ejus temporis historias legerūt,
miserum & calamitosum, in quē Chri-
stianus orbis effrænata Paparum ambi-
tione redactus erat, statum noverunt.
Etenim toto 40 annorum spatio, & eo
amplius, duo, tres & aliquādo quatuor
Antipapæ eodē tempore fuerunt, qui
crudeli & exitioso bello sese peterent,
sua quisque factione instructus. inter
multa, quæ inde acciderunt mala, hoc
maximè unum erat, quòd cùm plures
essent, unusquisq; rei parandæ inhi-
bat, tantum commodi sibi comparare
studens, quantum si unus duntaxat
Pontificatum quietè obtinisset. Ad-
de quòd

de quòd ad fovendum retinendumq; suum tam numerosum comitatum, simul & eos qui à suis partibus starent, ingentes sumptus faciebant. Quibus cum haud pares essent, cogebantur singuli, ubi auctoritate valerent, maximam pecuniam vim exigere, & sacerdotia in eos qui se ad suam dignitatem tuendam aggregassent, non sine maxima vitae perturbatione, rerumque confusione conferre. Itaque regnante primùm Carolo sexto, gravissime ea de re apud regem querelae habitae sunt, qui edictis eo nomine à se editis, Papae & Cardinalium quæstores è suo regno ejiciebat: item, ne sacerdotia ab extraneis amplius tenerentur, sanciebat: omnes sacerdotiorum, quæ à dictis extraneis possidebantur, fructus sibi subiciebat, ac de iis pro suo arbitrio & auctoritate constituit; & ut breviter dicam, se à Papae obsequio prorsum segregavit, atque suo decreto, illius, delegatorumque ipsius ambitionem & avaritiam repressit. Benedictus XIII Pontificatum iniens, se ad hunc modum frænari, ac potentiam

suæ fines ad regnum usq; Gallicum nõ
 proferri ægrè admodum tulit. Quam-
 obrem severitatem sibi adhibendam,
 suaq; fulmina & excommunicationes
 sibi contorquendas statuit, per quas
 sui metum incuteret, & obedientiam
 etiam ab invitis extorqueret: non satis
 secum reputans, & ut videtur planè
 oblitus, quàm malè talia decessorum
 suorum tela à nostris excepta Gallis
 antea fuissent. Ea Bulla tum regis, tum
 regii sanguinis Principum, tum eo-
 rum etiam omnium, qui cum rege fa-
 ciebant, excommunicationem com-
 plectebatur. Gallia omnis ea indigni-
 tate vehementissimè accensa est, sed
 Parisiensis potissimùm Academia, cu-
 jus præcipua mēbra scholæ Theologi-
 cæ erant. Ea cum rege de tanta contu-
 melia cōquesta est, additis ad eã ulci-
 scendã, multis, iisq; præclaris admoni-
 tionibus. quibus rex permotus, cele-
 berrimum in senatu Parisiensi in eam
 rem conventum egit. Atq; ex gravissi-
 mis Academiæ suæ cohortationibus,
 de senatus universi sententia edictum
 fecit,

fecit, quo alia omnia superiora adversus Papatū ambitionem, avaritiam, & usurpationes cōfirmabat, cū ad Ecclesiæ Gallicanæ jura, immunitates, & privilegia tutanda, tū ad personæ regis, regniq; totius auctoritatē dignitatēq; conservandam: Benedicti illius fulminationum, quibus conciliū opponebatur, nulla prorsus ratione habita. Atq; ii omnes, qui hujus regni constitutiones Papatū Bullis postponerent, læsæ Majestatis crimine palā damnati sunt. Decretum etiam, Papis non licere in posterum ullum Galliaë tributum imponere, nisi regis voluntate, quantum quidē ipsi pro necessitatis ratione, cōcedere placeret. Quoniam verò Papa in nonnullos, quos sibi adversarios esse intelligebat, excōmunicationis telum vibraverat, rex liberos solutosq; declaravit. Hoc edictum in maxima clarissimorum virorum frequentia gravissimè sanctissimēq; compositū fuit, atq; in publicis senatus tabulis adhuc asservatur. Hæc autē acta sunt anno Christi 1406. Postea Martinus V. Papa, 1406

iratus pennas sibi adeò incisas esse, infenso & infesto erga nos animo hanc concertationem vetustis illis excommunicationis & interdicti artibus renovare tentavit: sed in eare nihilo sanè plus, quàm cæteri, promovit. In his autem Paparum controversiis multa intervenerunt perquàm sanè memorabilia, quæ silentio præterire nō possumus. Theodoricus Nihemius historiographus suæ historiæ inseruit Academiae Parisiensis super ea re Epistolam, petitionis supplicis instar exaratā, cujus hæc summa est & scopus. Papæ literas Bullæ nomine conscriptas, quia contumeliosæ, seditiosæ, imposturis, dolis, & fraudibus refertæ sunt, regiámque Majestatem lædunt, dilacerandas & in frustra secandas esse: quin etiam, si rei gravitas ita postulet, ad gravioré & probrosiorem ultionem (quæ cæteris exemplo & terrori sit) progrediendum. Et quidem id re postea cōprobatum constat. Nam in publicis tabulis scriptum hoc reperitur, factum fuisse in hanc sententiam senatusconsultum,

tum, ut qui has bullas attulerant, ex Luparæ carceribus per lictores extracti, & ad Palatii gradus plastro stercoreario vecti, ad undecimam horam dimisso senatu, coram sacrorum Antistitibus & Clero se sifterent; illicq; honoraria pœna multarentur, tædã gestâtes, lineis vestibus, ac mitris chartaceis, cum imaginibus horribili specie depictis, & Papæ ipsius insignibus inverso & præpostero modo effectis, per ludibrium induti: atq; hoc habitu cultuq; insignes, extremis plastris alligarentur, & à carnificibus ad omnia Lutetiæ compita per summũ dedecus & ignominiam pertraherentur. Id quod articulatim & singillatim effectũ fuit. Boni isti viri Papæ ministri Bulligeri, Hispani fuisse dicuntur. Sed hos jam cum suis Bullis missos faciamus. In regio autem adversus Benedictum XIII edicto longa est apposita narratio, pias & graves admonitiones ac postulationes à multis Antistitibus & Parisiensi Academia factas continens. quæ quidem admonitiones ut tunc plurimum va-

luerunt, sic nunc etiam plurimum apud nos valere debet, quò perniciosissimas Paparum consiliis & molitionibus fortiter constantiq; animo intercedamus ac renitamur. Eæ autem huc maxime spectabant, ut regem docerent, nisi immensa Paparum avaritia, & iniquissima vexationes diligenter & serio reprimerentur, Ecclesiæ perniciem & interitum impendere: regum hoc esse officii & auctoritatis, ad Ecclesiæ propugnationem ac tutelam, etiam contra Papas ipsos, quum eam divexant & opprimunt, toto animo & studio omni incubere. Ediderunt præterea, quot casus, quantaq; vulnera publici status dignitatem maneant, si regnum tyrannicæ Paparum oppressioni subjiciatur. hoc se fundamento verè niti, sese à Papa sejungere, non esse ab Ecclesia se sejungere: sed, quod à D. Paulo 2 Thessal. 3. præcipitur, id ipsum præstare, cum ait, Seducite vos ab omni fratre, qui inordinatè se gerit. Ecclesiam à Christo redemptam, & in libertatem vindicatam fuisse: itaque nullò modo rationi esse

esse consentaneum, eam unius, à quo ita diripiatur & vexetur, servituti ac libidini dedi. Atque ad id confirmandum 5 cap. Epistolæ ad Galatas proferrunt, In libertate, qua Christus nos liberavit, nobis esse perstandum, &c. Immo quum de Papa loquuntur, tyrannidis nomen usurpant. Docent quantopere indignum sit & intolerandum, eum, quem ex Evangelii doctrina servum & ministrum esse decuit, dominum se ad diripiendam Ecclesiam profiteri. Quin addunt, si Papparum vivendi ratio cum ea Prophetarum & Apostolorum conferatur, eos nihil minùs quàm bonos pastores reperiri: vel potiùs, malorum pastorum notas (quibus à Prophetis & Apostolis describuntur, & à bonis pastoribus discernuntur) in iis & multas & certas àpertissimè animadverti. Postulant ut constitutiones de se ab iis separandis antea factæ, firmè inviolatèq; servètur. Qui verò Papparum causam propugnabant, persuadere populo conabantur, si rex edicto sanciret ne Papæ obtem-

peraretur, id esse bellum cum Ecclesia gerere, & ab ea deficere: Deo autem potius quàm hominibus parendũ esse. Quasi verò Regia edicta, Dei mandatis repugnarēt. Academia Parisiensis, & cæteri, qui ad causam regis defendendam se cum illa conjunxerant, respondent nulli id impedimento regi esse debere: hæc vana esse verba, & inanem adulatorum, qui volunt Papas omnibus legibus solutos, omnisque emendationis expertes ac securos cum omni impunitate ac licentia vivere, garrulitatem: proferentes etiam ejus rei probandæ ergò, quandam Pelagii II sententiã, quæ in decretalibus extat, eum nõ esse persecutorem, qui peccatum aut jam admissum punit, aut ne admittatur, impedit. Quinetiam aliud & longè majus addunt, potestatem, quæ Ecclesia Romana exultat & triumphat, meram esse Cõstantini donationem, de qua etiam hodie à Constantinopolitana & Alexandrina Ecclesia & aliis contenditur, eaque, quantumvis reclamant, falsa esse demonstratur.

In summa, quicumq; sua potestate abutuntur, eâ abdicandos esse. Et de iis quidem, de quibus Academia & Gallia antistites apud regem contra Papam differuerant, hæctenus: Ea; ipsa fuerunt edicti regii in Papparum molitiones & vexationes fundamenta.

POSTREMO, quartam historiam eorû quæ Ludovici XII tempore anno ante hunc vixdum centesimo hæc de re contigerunt, superioribus etiam addam. Si ullus alius princeps à Papparum furoribus tutus esse debuit, hunc certè ex omnibus præcipuè unum esse decuit, cum ob suas præclaras virtutes, tum quòd Julium II multis magnisq; à se affectum beneficiis, quibus vix unquam par gratia haberi poterat, sibi plurimum devinxisset, multis illi restitutis urbibus, quæ à Bentivolis & Venetis occupatæ, & ex ipsius ditione usurpatæ fuissent. At enim ambitionis quidam æstus, qui superiorû Papparû animos corripuerat planèq; corruerat, & serie quadam fatali ad successores transibat, in Julium istum invasit; omnemq;

E

illi mentem & rationem ita eripuit, ut ingrato supra modum fidemq; animo, inauditaq; perfidia suas omnes vires in eum converterit, illum si potuisset, totumq; ipsius regnū oppressurus. Nempe stomachabatur, gravissimēq; ferebat res nostras in Italia prosperè succedere, nosque, à quibus suorum decessorum iniquæ usurpationes, immoderatēq; actiones repressę fuissent, nimium sibi vicinos atq; imminētes habere. Ex finitimis igitur ferè omnibus civitatibus factionē sibi conciliat, atq; Hispaniam, Angliam, Germaniam, & Helvetios contra regem Galliamq; ad arma concitat. Cumq; suorum furorum ac fulminationum ministros ita comparasset, Bullam adversus regem promulgat, eum excommunicat, jus illi regni abrogat, prædæq; objicit. Guicciardinus ait regem istā Bulla expressè nominatum, atq; hæreseos & schismatis reum, pœnisq; obnoxium: Regnū denique ipsum proscriptum, & primis occupantibus expositum fuisse. Idem quoq; in Navarrę regē Hentici 4 regis, qui hodie regnat, proavū est ausus: idq;

non aliã ob causã, quã quòd à regis causã staret; cui ob id regnũ suum ereptum, & ab Hispano ex bellã istius Bullã auctoritate ereptũ fuit. Qui de iis tẽporibus scribunt, hoc etiã addunt, (atq; sic à Patribus nostris accepimus) Julium istũ libellos aliquot per Italiam disseminasse, quibus populi contra nationẽ nostrã sollicitarentur: neq; id solum, sed dedisse etiã ei peccatorũ veniã, qui Gallũ aliquẽ interficeret: adeò ut horribilis nostrorũ cedes per universam Italiã factã fuerit. Rex Ludovicus ita furiosè petitus, ad consuetum apud majores suos remedium sese cõvertit, ordinum conventum agit & consulit; atq; ex optimorum & graviss. virorum cõsilio celebre episcoporũ & aliorum regni sui Ecclesiasticorum concilium Turonibus cõvocat. Ibi quid sibi agendum esset; ab eo consiliũ petit. Nõ fuit illic decretum, ut rex Papę fasces summitteret, morẽq; gereret: sed contrã hæc sunt præcipua illius cõciliĩ capita, ut hodie publicis monimẽtis cõsignata extãt: Auctoritatẽ summãq; potestatẽ

unius regis in hoc regno esse: Ecclesiasticos, univcrsumq; populum nulli alii præterquam illi, jurejurâdo obsequioque obstrictos esse: Regem nulla prorsus in re Papæ obnoxium esse, bonaq; fide & recta cōscientia se ab illo abstrahere; atq; adeò bellū cum illo ad suam dignitatem auctoritatemq; retinendā gerere posse. Hæc in concilio illo Turonensi adversus Papæ Bullas decreta sunt: iis planè congruenter, quæ in superioribus ætatibus eadem de re constituta semper fuissent. Stupendū profectò atq; horrendum est, ea quæ de hujus Papæ vœsania à clarissimis, qui tunc temporis vivebant, viris (ut à Budæo, Philippo Decio, & aliis permultis) scripta fuerunt, legere, & quot quântisq; detrimentis & cladibus Gallicum regnum furiosus iste Julius affecerit & afflixerit, ex illis cognoscere. Illius sanè consilia & actiones bonos valde offenderunt, ideòq; multis in locis concilium habitum fuit, ut jure in illum ageretur, sed concilium illud ubiq; locorū armis dissolvebat, ut justis, ac suo furo-

*lib. 5. de
Assè.*

furori debitis, quas vitare non poterat, pœnis sese eriperet. Ille copiis instructus, Româ egrediens, adversus regem progressurus, lorica armatus, licet natu jam grâdis, infinita hominû multitudine illic spectandi gratia circumstante, summa voce contendens, cùm sancti Petri claves, ait, nihil nobis profint, gladium jam distringamus: & cōtinuò projectis in Tyberim clavibus, nudum ensem manu arreptû toti populo militariter ostentabat. Jam mihi lector considera, quo spiritu ducti & afflati Pōtifices illi fuerint, qui sua fulmina in reges nostros cōtorserunt. Sed nihil suis illis furoribus cōsequuti sunt: Dei nimirum beneficio, qui tanta fortitudine & prudentia tum Reges nostros, tum eorum populos majores nostros roboravit, ut summa animi firmitate, & constantia contra illorum minas & fulminationes parati & armati de jure suo nihil illis remiserint. Possem & alia exempla proponere: sed quatuor hisce contentus addere plura superfedebō, cùm in eadem re eodem

*Arnaldus
Ferronus.*

prorsus modo aduersus eosdē semper majores nostri usi fuerint. Atq; hoc cōsilio sanctaq; cōstantia regni nostri status cōtra furiosos istos conservatus est, quē pculdubio in miserimā seruitutē redegissent, & sexcētis etiā pessundēdissent, ut in aliis idē effecerūt, nisi fortissimè illorū conatib. obviā itū fuisset.

Hujus constantiæ exempla effecerunt, ut alia quædā Imperia Paparum excōmunicationibus fortissimè etiam restiterint; unde & optimè sibi suisque rationibus consultū senserunt. Veneti, quòd statū Ferrariēsem in fidē ac tutelā suam recepissent, à Clemēte v sacris interdīcti, Ecclesię hostes indiētī, & hostiū libidini ac p̄dæ expositi, otioso nihilominus & securo animo fuerūt. Florētini eorumq; fœderati sæpenumero à Papis petiti, armata illis manu obviā ierunt, à quibus alioqui oppressi absorptiq; omnino fuissent. Deinde aliquot p̄st annis Germani, qui superioribus sæculis illorū cupiditati nimio plus quā expediret, nec sine suo magno malo indulserāt: itémq; aliæ quædā nationes
è pro-

è profundo quasi somno, quo sopitæ diu fuerat, excitatæ sese tandē collegerūt, & ad Paparū conatus retundendos mirabili omnium ordinū consensu & studio conspirarunt. Sed hæc & alia ejusmodi, quæ in historiis passim occurrūt, exempla, aliis diligētius exquirenda, & uberi⁹ ac fufius tractāda jam relinquā, his unis, quæ domestica nobis & familiaria sunt, cōtentus: cū nullæ usquā extare nationes videātur, quæ majorē in regendis cōservandisq; suis imperiis religionē, prudentiam ac fortitudinē, q̄ majores nostri adhibuerint: & quæ melius quā illi, quid nobis hoc graviss. Reip. tēpore præstandū sit, docere possint. Ut igitur paucis rē complectar, ex supra dictis p̄spicuū est Papas hisce ex cōmunicationum telis nō nunc demū reges nostros vexasse, funestis bellis petiisse, factiones in eos cōcitasse, & modis artibusq; omnibus, per quas hujus regni stat⁹ cōvelleretur, religionis nomine tentasse. Ad hæc reges nostros & hereticos & schismaticos. & Ecclesiæ hostes de industria, ut ipsis odiū cōflarēt,

appellare consueviffe. Præterea omnium harum rerum cauffas, præter invidiam & indignationem, nullas alias fuiſſe, ex eo duntaxat natas, quòd nõ poſſent & leges & reges in hoc regno cū ſummo imperio aut conſtituere, aut de medio tollere: ac res tum divinas tum humanas pro animi libidine diſpenſare, ut aliis in locis citra controverſiam factitabant. At viciffim majores noſtros ea ſemper animi magnitudine fuiſſe, ut eorum minis territi nunquam fuerint, ſed contrà ſtrenuiſſimè ac fortiſſimè iis ſeq; ſuáſq; vires objecerint, ad ſuam auctoritatem regniq; totius dignitatè ac libertatem tuendam. Neque vel temere ea, quæ Papæ de ſuis Principibus deblaterarent, credidiſſe, vel ob iſtas fallaciſſimè conſictas & impactas hæreſeos & excommunicationis calumnias, eos amare & colere deſtitiffe: ſed potiùs eorum dignitatem adverſus Papas modis omnibus, & armis adeò iſiſ, quandocunque id à ſe peterent, ſuáque opera ad cauffam ita juſtam propugnandam uti vellent, ſe tutatur-

ros corā iis professos fuisse: haud me-
 tuentes adversante hīc & repugnante
 cōscientia quidquam admittere, cū
 nec auctoritate nec ratione ulla eò un-
 quam adduci potuerint, ut agnosce-
 rent & faterentur se ullorum aliorum
 quàm regum suorum potestati subje-
 ctos esse. Similiter reges summā sem-
 per animi fortitudinem præ se tulisse,
 non vultu tantū & verbis significan-
 do, sed re quoq; ipsa declarando, se de
 auctoritate, quam à Deo haberent, ni-
 hil omnino nec quidquā nec ulli cui-
 quam, cujuscunq; fortis aut dignitatis
 esset, velle unquam concedere. Hæc
 autem posthac nobis accuratius & sin-
 gillatim explicanda, atq; rationum om-
 nium, quæ illos pro suis legibus & re-
 gibus adversus Papas vindicandis mo-
 vere potuerunt, pōdera diligēter exa-
 minanda erunt, ut quid & quatenus il-
 lorum exempla nos juvare possint,
 planiùs & pleniùs intellige-
 re possimus.

Compendiaria caussarum, quæ Gallos majores nostros adversus Paparum excommunicationes concitarint, & quæ in eorum constantia nobis observanda sint, disquisitio.

ET SI nihil aliud quàm simplicē eorum, quæ à Majoribus nostris adversus Papas facta sunt, narrationem, unamq; illorū in proposito susceptoq; cōsilio constantiā, animiq; firmitatem haberemus, cū præsertim tā multa, tam certa, tamq; cōstantia exēpla sint: attamen id unū ad incitāda eorum cōsilia & actiones nobis satis esse deberet. Sed ubi de exemplis agitur, illa demū verè certōq; sequimur, quorū rationes cognosci possunt. Ad intelligēdas autē majorum nostrorū rationes valde quidē illud optabile fuisset, ut præter eorū decreta, graves quoq; illorū sermones sapientesq; admonitiones jam extarēt, in celeberrimis illis & solēnibus comitiis adhiberi solitæ, quæ regū nostrorū, quoties à Papa indignè acciperentur, imperio & auctoritate fiebant. Verun-

tamen

tamen satis adhuc inde nobis constabit, nos posse citra ullum scrupulū ac dubitationē, illorum exempla imitari. Illud enim primò magnū est, certò nos scire, quum ita se Papis opponebant, nulla id contēptæ religionis aut minùs sinceri in eā amoris culpâ factum, cū omniū religiosissimos & pientissimos fuisse inter omnes constet: unde reges nostri hoc elogio dignati ornatiq; sunt, ut Christianissimi cognominarentur. Nisi verò p̄spectū hoc planēq; cognitū habuissent, quidquid adversus Papas dicerēt & facerēt, id sese salvā omnino ac integra cōscientia dicere & facere, ab eo quidē certè linguas, manus, animosq; ipsos abstinuissent, cū cæteri multi, tū ii potissimū, qui multis magnisq; virtutū ornamentis & existimatione pietatis maximè floruerūt, antea cōmemorati reges: quorū unus per excellentiā Augustus, alter carissimus, & (ut alter Titus ille Imperator) populi deliciae, alius item populi parens dicti sunt. Præterea quod ea de re factum est, non præcipiti quadam iracundia,

aut solo regum, quibus aliquando peccare contingit, quum nullo adhibito consilio aliquid suscipiunt, motu factum est: sed hæc omnia contra Papas decreta, lentè & legitimè facta sunt, sumpto nimirum ad rem maturo judicio deliberandam & conquirendam spatio, atque habitis solennibus & celeberrimis senatus, trium ordinum, & aliquando conciliorum conventibus. Credendumque profectò, in tanto tam clarorum sanctorumque virorum conventu omnia prudenter ac religiosè consultata, constitutaque fuisse. Quare si sapientum virorum sententiæ, si clarissimorum Theologorum & Jurisconsultorum responsa, si placita senatus, si comitiorum decisiones, & conciliorum decreta legis vim interdum obtinent: eadem certè dignitas & auctoritas hisce cõtra Papas decretis debetur, cùm in iis hæc simul omnia concurrerint, observataque fuerint. Atq; hoc persuasum omnino habere debemus, nec rationes, nec fundamenta illis ad ea cõstituenda ac suscipien-

cipienda defuisse. Uti etiam explicatu
 non admodum difficile nobis erit, cu-
 jusmodi rationes illę fuerint, si eas pau-
 lō diligentius exquirere velimus. Ex
 Caroli VI decreto videre est priscos
 illos patres sacras scripturas usurpasse,
 ex iisq; præcipua causę tuendę fun-
 damenta deprompsisse: nec nō in ve-
 terum doctorum scriptis, Ecclesięque
 historiis legendis diligenter versatos
 fuisse. In illis omnibus, in quibus hæ
 patrum adversus Papas controversiæ
 maximè viguerunt, ætatibus, clarissimi
 floruerunt Theologi, ut imprimis S.
 Bernardus, maximi item Jurisconsulti
 eruditissimis & luculentissimis scriptis
 insignes: in quibus etiamnum extant
 querelę adversus Papas, illis, quę in
 hujus regni comitiis fierent, omnino
 similes: ubi etiam quę in ipsis comitiis
 de Paparum potestate, de eorum ex-
 communicationibus, molitionibus, &
 improbitate ac perversitate habeban-
 tur cōtroversiæ, manifestō cernuntur:
 additis etiam ibidem illis ipsis, quibus
 decreta sua confirmabant, rationibus.

Et quanquam libri illi nō extarēt, unice Parisiensis Academiae in Caroli VI edicto admonitiones ad hujus rei fidē cum habēdam, tum faciendā satis esse, atq; firmissimas, & quæ nulla omnino vi labefactari cōvelliq; possint, rationes nobis abūdē suggerere possunt. Quinetiam his ego subjiciam nostra memoria, Henrici II. tempore, edictum adversus parvas, quas vulgò dicūt, *Datas*, *Paparumq;* abusus factū fuisse: ad quod libellus quidam cōmentarii vice cōtinuò accessit, in quo solenniū adversus *Papas* actuū rationes & argumenta, renovata atq; in memoriā revocata fuerunt. Quem quidē librum bonorū sapientumq; virorū iudicio cōprobatum fuisse, ex regis privilegio illi affixo patet: ut illinc omnibus cōstaret, nō esse rem in hoc regno & novā & inauditā, cum *Papis* cōtendere, & cur id fieret, demonstrare. Quæ cum ita sint, hoc merito nec inviti fateri debemus, majores nostros in hac regū adversus *Papas* cōcertatione sapientissimè sanctissimèq; se gessisse, eorumq; decreta nobis etiā-

num

num esse debere sacrosancta, & piè in-
violatèq; servanda Ecclesiæ & regni li-
bertatis axiomata: nec rectiùs quidquã
& consultiùs à nobis hîc fieri posse,
quàm si ea diligenter cū animis nostris
cōsideremus ac perpendamus, ut quid
cōsili in hac tanta deliberatione dubi-
tationèq; capiendum nobis sit, ex iis
hauriamus.

PRIMUM inde intelligimus Ma-
jores nostros ab eò longissimè abfuisse
ut crederent, quod Paparum adulator-
es dictitāt, ut novos scilicet Deos no-
bis fingāt, Papas errare nō posse. Nam
si hoc credidissent, iis nunquam repu-
gnassēt, nunquã de illorū injuriis expo-
stulassent, nunquã eos accusassent, in
judiciūq; adduxissent, nūquam etiã
ab iniquis eorum sententiis ad cōcilia
provocassēt. Atqui ea omnia, ut ex su-
perioribus historiis liquet, faciūt, nec
quidquã verentur eos hæreseos, Simo-
niæ, ambitionis, tyrannidis, fūroris &
cædis insimulare: nã ea omnia crimi-
na in actis illis & regum edictis cōme-
morātur. Nempe majoribus nostris id

perspectum & compertum satis super-
 que erat, Papas homines esse: quin in-
 tegerrimos quosq; & innocentissimos
 homines, etsi à scelere liberati sint, ali-
 qua tamen erroris humani culpa tene-
 ri. Non ignorabant D. Petrum ipsum
 clarissimum Ecclesiæ lumen, turpissi-
 mē lapsū fuisse, alios item præstantis-
 simos Dei servos non leviter aliquan-
 do peccasse: Denique optimis & per-
 fectissimis quibusq; delictum suum ul-
 trò agnoscendum, prædicandum, con-
 fitendum esse. Verum ut tam liberè de
 Papis loquerentur, hoc faciebat, quòd
 totam eorum vitam intus & in cute ex-
 ploratam haberent: & scirent quali fu-
 issent ingenio moribusq; præditi, qui-
 cunque à sæculis aliquot Romanæ sedi
 præfuisent, quid item probatissimi &
 spectatissimi viri de iis scripssissent: quid
 hoc etiam regnum de iis antea exper-
 tum esset, & quotidie adhuc experire-
 tur. Per multorum ex iis impietatem,
 blasphemias & hæreses, quas Parisien-
 si Academiæ necesse aliquando fuit,
 & lingua, & manu oppugnare, probè
 nove-

noverant : nec eorundē avaritiam, Simoniam, fraudes, denique hominum cædes, & bellorum clades per quas ad Papatū grassarentur, ignorabant. Sciebant & quales essent Bonifacii, Benedicti, & Julii per quos funestis bellis vexarentur. Quantamcunq; igitur istius sedis rationem Majores nostri haberent, videbant nihilominus in Papas, ut & in reliquos homines, cadere ut peccare possint, nec in facto tantū & moribus, sed in doctrina etiam. Summæ enim, quam sibi arrogant, nobisq; persuadere conātur, potestatis caput, partem quandam doctrinæ esse. in qua pii illi patres Papas ipsos & falli & alios etiam fallere rectè censuerunt, nec ei unquam se subicere voluerunt.

Cū igitur Majores nostri persuasum hoc planè haberent, Papas errare posse, non imprudentes religionis, & rerum omnium ignari incautiq; fuerunt, ut quicquid Româ emanaret, id delectu omni ac discrimine remoto, acciperent : quicquid etiam sibi à Papis imperaretur, id ipsum sine ulla du-

bitatione perficerent : tanquã ea, quæ simplici & rerum imperito vulgo injicitur, opinione imbuti essent, qua putatur, aliter quàm Papæ præcipiunt ac præscribunt, agere, id esse Deo ipsi repugnare, & piaculum quoddam admittere. Si patres nostri in ea opinione fuissent, nunquam illis certè hoc in mentem venisset, ut Paparum auctoritatem defugerent. At eam illic adhibuere prudentiam, quæ toties tantoque opere in sacris scripturis cõmendatur : nempe ut probentur Spiritus, quod bonum est retineatur, à malo abstineatur : eam autem probandi rationem ex sacris scripturis petunt. Quod ne dubitare possimus, Parisiensis Academiæ admonitio, in qua toties scripturæ sacræ testimonia citantur, magno ad id nobis argumento erit. Illud quidem certè perspicuum est Ecclesiæ fundamenta Romæ ab initio præclare jacta fuisse, Romanorumque fidem & pietatem in toto terrarum orbe constanti fama atq; omnium sermone tum privatim tum publicè celebratam fuisse,

1 Joan. 4.
1 Theff. 5
Ephes. 5.

Roman. 1. sc, ut D. Paulus suo id testimonio cõ-

probat. Illic etiam Episcopi satis longa annorum serie & docti & pii floruerunt. Unde factum est, ut illius Ecclesie præ cæteris omnibus maxima & dignitas & existimatio esset, ac sententię & cõsilia quæ ab ea prodirent, præcipuũ apud omnes locum haberent: quanquã interim reliquis Ecclesiis pro suo jure liceret, quæ minimè in illa probarẽt, ea reprehendere ac respuere: ut ex Irenæi adversus Victorẽ Episcopũ de Orientalium Ecclesiarũ excõmunicatione, & aliorũ etiam exẽplis liquidò constat: Verũ enim vero probi illi Episcopi paucos admodũ aut potius nullos sui similes successores Romæ habuerunt: ex quo potissimũ tempore & otium & opes auctæ sunt: Ea enim avaritiã, ambitionem, & alias corruptelas secũ invexerunt. Majores nostros id minimè fugiebat, Papasq; non eodẽ jam Spiritu, quo primos, regi. Ideoq; ut prudẽtes cordatq; viri, quandoq; madata aliquot à Papis afferebantur, & rerum & virorum delectum prudẽter habebant, nec unquam, ut eorum libidini per

omnia obsequerentur, adduci poterant. In quo quidem præclarissimum fuit in vindicanda religione & libertate imitandi exemplum nobis reliquerunt, nisi planè falli velimus.

Quoniã verò Papæ & minas & vim ad terrendum ulciscendumq; adhibebant, quodocunq; id fieret, ad concilia confugere solebant. Id quod salva conscientia fide se facere, jure ipso rei que veritate freti confidebant: quippe qui certò scirent, ut cæteros, sic & Papas ipsos censuris & correctionibus Ecclesiasticis æquè obnoxios esse: Contrà quàm ipsorum adultores, cliētesque mercenarii sentire videntur, dum contendunt nulli prorsus homini licere in eorum mores factaq; inquirere. At patres nostri didicerant, ubi quid peccatum est, ibi reprehēsiōni locum esse. Meminerantq; D. Petrum ipsum à D. Paulo reprehensum fuisse, hancq; esse libertatem vere Christianam, ut citra fastidium & arrogantiam summi quique viri infimorum etiam admonitionibus & animadversionib⁹ sese submittant.

mittant. reprehensionē verò repudiare, odiosissimam esse & pænè Diabolicam hominis sua ipsius culpa exitium sibi arcessentis arrogātiā. Patres igitur nostri libertate verè Gallica Papis intercedebant, & patronam illam religionis, ac vindicem libertatis provocationem ad reprimēdos illorum conatus in remedium adhibebāt: hinc satis probantes se Papparum auctoritati non tantum tribuere, quantum isti ab illis non ita pridem nati & alti Jesuitæ, dum Papis supra concilia esse, persuadere nobis conātur. Prisci illi patres suos Jesuitis lōgè saniores & sanctiores Theologos habebant, Gersonem, Occamū, & alios Parisiensis Academiae doctores, qui contrā semper senserunt & stauerunt. Tenebāt illud memoria, quid Ecclesiastici doctores ea de re animo tenuissent: quid sancta concilia constituisent & factitassent, & ea maximè, quæ postrema fuerunt, Constantiensē & Basiliensē. Sibi etiā ante oculos ponebant modestiam illam à Papparum nostrorum arrogātia valde abhorren-

tem, D. Petri summiffionem, quum se Ecclesie Hierosolymitanæ sistere non recusavit, sui ad Gentiles aditus rationem redditurus. Uti etiam D. Paulus ac Barnabas primo Hierosolymorum concilio interfuerunt, suæ profectio- nis causas edocturi: etiamsi tamen A- postoli, & longè maioribus quàm Ro- mani Pontifices prærogativis instructi essent. Nostri ergo Maiores quum à Papatum decretis ad concilia appel- labant, sapientiores multò melioresq; Theologi erant iis, qui Papis nostris, quales hodie cognitos habemus, sum- mam & omni exceptione maiorem, nulla norma, nullaq; mēsurā circum- scriptam auctoritatem attribuūt, idq; cum tanta licentia & impunitate, ut eam summa vitæ perturbatio, horri- bilisque rerum omnium, nisi mature occurratur, & provideatur, confusio inde sequutura videatur. Interim nos suo exemplo docent, provocationis auxilium in Ecclesia aduersus omnem eujuslibet, ipsorum etiam Papatū vim & violentiam locum habere debere.

In eiusmodi autem provocationis ad conciliū intercessione hæc erat Patrum nostrorum mens, hic animus, ut, quicquid Papæ suis Bullis & fulminibus tentarent, veluti Regum quos illi hæreticos, schismaticos & Ecclesiæ hostes pronunciabant, condemnationem, itemque excommunicationes & interdictiones tantisper differrent, dum concilium haberetur, illis interim, quasi nunquā indictæ fuissent, irritis & nullo numero habitis. Papæ hîc fremebant, æstuq; furoris abrepti, sua fulmina eò vehementius & amentius quàm antea eiaculabantur, omnique ope & opera, atque armis adeò ipsis cõtendebant, ut concilij convocationem impedirent: ut Iulius contra Ludovicum 12. Verum Patres nostri constanter in sententia perstabant, non ignorantes quod sit provocationis beneficium & vis: nec metuebāt nequid sibi Papparum tonitrua, & bullæ nocerent.

Prisci ille patres nos ex his docent, quis sit Iudex habendus in concilio,

quum cō provocatū est, & quid in Ecclesia cōtroverſis fieri debeat, quum in concilio eā diſceptantur. Papa Judicis munus, ſummumq; decernendi juſ & auctoritatem in eo ſibi arrogat. Sed patrum noſtrorum longè alia fuit opinio. Nam provocando ad cōcilium ſic ſtatuiebant, Papas illic cauſæ diſceptationi interfuturos tanquam reos, non autem ut Judices præfuturos: atq; latas à ſe præcipiti amentia ſententias, à quibus jure provocatum fuerat, reſcindi & infirmari paſſuros. Deinde accuſaturi Papas, hoc animo & conſilio eos accuſabant, ut judicio de objectis criminibus ſe purgaturi aſſent: veluti cū Bonifacius de hæreſi, Simonia & homicidio poſtulabatur. Patres igitur noſtri ſummam poteſtatem & auctoritatem conciliis tribuebant, ac cenſebant, quæcunq; controverſiæ adverſus quoſcunq; & principes Chriſtianos maximè intervenirent, eas illic non autem in Romano conſiſtorio dirimendas eſſe.

Hoc etiam in his patrum inſtitutis obſer-

observandum videtur, eos nimirum, contra Paparum vexationes eorumq; excommunicationes cum vix possent concilia citò convocari; aut Papæ suis artibus, ne convocarentur, impedi- rent, querelis & supplicationibus apud reges suos & magistratus adhibitis, si- bi suisq; rebus providisse: quippe qui scirent atq; proponerent regū aucto- ritatis esse & muneris, eorum, quos in sua potestate habent, curam defensionemq; adversus iniqua Paparum im- peria & decreta suscipere. Ita sanè Ca- roli VI temporibus factum fuit. Nam is audita Antistitum & Academiae Pa- risiensis querimonia & postulatione, rem in cōcilium & iudicium adduxit: Clerum, quem Papa tyrannicis vexa- tionibus oppressum tenuerat, servitu- te liberavit, atq; excōmunicationum fulmina adversus quosdam contortas, bruta irritaque de communi sententia pronunciavit. Nec verò id aggredie- bantur, cives quidem, ut ad principem suum adversus Papam confugerent: Rex verò & senatus, ut iis de rebus sta-

tuerent (quantum vis ipsi Papæ illius procuratores, qui sibi fecerant in eo consilio audientiam, intercederent): non hoc inquam suscipiebant, quin planè cognitum haberent id sibi rectè ac iustè licere. Viri Academiæ primarij firmissimis argumētis in sua illa admonitione id Regi confirmarunt. At nobis procul dubio habēdum est Regi penitus persuasum fuisse, se à Deo in regiæ dignitatis culmen ideo euectum, ut omnem ordinis perturbationem, rerumq; motum in Ecclesia inhiheret, & eorum, qui suæ fortis immemores & alienæ dignitatis cōtemptores in suis se finibus non continerent, insolescerent, aliosque vexarent, audaciam ambitionemque reprimeret, idque decessorum suorum optimorum principum, qui sine dubio illi ad imitandum proponebantur, auctoritate & exemplo. Et quidem Rex ipse in eo decreto palam profitetur, agnoscere se suarum esse partium, eos, quos suæ potestati & imperio subiectos haberet, ab omni vexatione (Pa-
pam

pam innuens) eripere, ejusque rei culpam sibi coram Deo præstandam esse. Atque ex Theodosii, Honorii, Constantini, Caroli magni, & aliorum, qui eo se modo habuerat similitudine, hujus sui officii exemplum capit. Quod cæteris etiam ætatibus documento sit, si quid fortè illorum, qui summam totius Ecclesiæ administrationem sibi assumunt, ambitione & avaritia fieret, quod civibus damnũ regnoq; ipsi fraudem ac detrimentum adferret, ut populus quidem ad regem velut sacram quandam anchoram, sæviente tempestate se reciperet: Rex verò pro summa sua auctoritate, & officii quoq; sui ratione, illam à suorũ cervicibus averteret, videretq; ne quid regnum detrimenti caperet.

Reges penitus persuasi eam provinciam ad se pertinere, eam quoque gesserunt & ornarunt, non gladio tantum & armis, quum res ita tulit, usque adeò sanè ut Alpes ipsos transcenderint, Pappas comprehensuri & culturi: sed etiam, & præcipuè quidem solenni regni sui

Antistitum & Theologorum cōvocatione, concilia provincialia Gallicæ gentis, ex regum auctoritate, priusquã a Papis vexarentur, semper habita fuerant, ut optimus ordo in regni Ecclesiis constitutus integer conservaretur, & necessitatibus difficultatibusq; rerum quæ intervenirent, consuleretur: At ex quo Papæ illis infesti esse, regniq; tranquillitatem interpellare cœperūt, tunc ea propugnaculo & præsidio illis adversus Papas fuerunt, ad concilii usque Turonensis, quod ab ætate nostra propius abest, tempora.

Quod ad primatum, summumque imperium & potestatem attinet, quam Papæ ubiq; locorum sibi sumunt, nullis nec circumscripti, nec circumscribendi finibus & rationibus, ut velint & sua etiam opinione possint regibus principibusq; imperare, & de Imperiis pro animi libidine statuere, operæ est pretium audire, quid maiores nostri in frequentibus illis Theologorum & Jurisconsultorum confessibus senserint. Necdum de hoc regno speciatim loquor,

quor, in quo Papæ hanc nunquam auctoritatem obtinuerunt: sed generatim, an ita habendum sit de illa quam sibi arrogāt dignitate, & quæ ipsis fuit, semper, & adhuc est in suis bullis mandatorum, sententiarum, damnationū, & excommunicationum, quas Romā quocunque emittunt, fundamentum. Nunquam verò patres nostri hoc ita habere illis assensū sunt. Nam si de temporali potestate agitur, qua sibi fas esse putant, omnibus humanis imperiis cum summo jure imperare, principesque, reges & Imperatores omnes sibi subicere, illud quidem erat, quod suis literis & Bullis ad reges nostros missis continebatur: ut in literis Bonifacii nobis suprā cōstitit. Verū illud quoque ipsum est, de quo præcipuè cōtentio adversus eos suscepta erat, atq; adeo id ipsum, quod in Bonifacio, qui se impudentiū quam cæteri & arrogantiū de sua illa in omnes & omnia auctoritate jactabat, hæreseos crimen esse dicebatur. Nostri patres probè hoc tenebant, Ecclesiam non esse Imperiū hu-

manum, humanis aliis imperiis simile, sed omnino spirituale: atq; inter Mundi regna, & animarum gubernationē, inter principes ac dominos, qui orbis regnorū potiuntur, & eos qui spirituale regnum obtinent, cācellos quasi quosdam, manifestumq; discrimen nominatim interjectum esse. Quāquam alioqui, quū res quo decet ordine modoq; reguntur ac temperantur, mirifica est hujus cum illo consensus & convenientia: sed non eo pacto tamen ut inordinata debeat esse & indistincta utriusq; potestas & administratio. Patres nostri in his disputationibus aperte probarunt se in sacris scripturis longè melius versatos esse, quàm Papas qui pro libris scepra armaque tractarent. Legerant in Evāgelio quod Christus de seipso (quantum quidē ad hanc distinctionem attinet) & verbo & exemplo docuerat. Ille unus verè est Ecclesiæ caput, summusq; omnium Episcopus & pastor. Apostoli hisce cum duntaxat, nec ullū præterea quenquā alium nominibus ornant. Pater omnē
illi

*Ephes. 1 &
5. & 1 Pet.
5. Mat. 28
Joan. 17.*

Illi in cœlo terraque potestatem dedit.
 Si in ullo alio terrena potestas cum spi-
 rituali Ecclesiæ moderatione cōjungi
 debuit, in illo id potissimum fieri de-
 cuit. At, quandiu hîc vitam degit, di-
 ligenter sibi cavit ne quidquam ad-
 mitteret, quo vel minimam suscipien-
 dæ rerum humanarum administratio-
 nis suspicionem hominum animis af-
 ferre videretur. Illius adversarii quid
 ea de re sentiret, tentare voluerunt:
 sed ut eam, quam modò posuimus, di-
 stinctionem confirmaret, respondit,
 reddendum esse Cæsari, quod esset
 Cæsaris, & Deo, quod Dei. Hinc de-
 clarans nō eò se è cœlo in terras venisse
 ut ex imperiis humanis vel minimum
 usurparet, & ex Imperatorum auctori-
 tate quidquã detraheret. Quin & co-
 ram Pilato rogatus de eo quod ipsi per
 calumniam malitiamq; impositum fu-
 erat, respondit regnum suum non esse
 ex hoc Mundo. Iidem patres nostri
 qui id in Evangelio legerant, sic ra-
 tiocinabantur ac verè concludebant,
 Jesum Christū Episcoporū principem,

Matth. 22.

Joan. 18.

aliis, quos Ecclesię suę curatione & administratione ornaret, sui exemplum proponere voluisse: cümq; gubernationem hanc civilẽ ne minimum quidem attingere voluisset, ut ex ea quidquam interverteret, ad seq; transferret, absurdum & ab omni ratione alienum fore, si alii id cogitarent & susciperent. Ita enim eos admonebat, sicut me misit pater, ita & ego mitto vos. Idem alias quoq; admonitiones legerant, quibus apud suos Apostolos usus fuerat, ut perniciosæ isti ambitioni occurreret, quam in mentes hominum irrepturam, & in media sua Ecclesia brevi grassaturam certò prævidebat, quim diceret: Reges gentium dominantur eis: Vos autem non ita estote. Meminerant præterea D. Petrum & alios Apostolos talem vitæ statum ad mortem usq; obtinuisse, atq; Domini Ecclesias ædificare, easque Euangelii prædicatione regere, solum & simplicissimum illorum munus fuisse: ita ut ne minimum quidem affectatæ terrenæ administrationis indicium & vestigium

LUC. 22.

gium in iis unquam apparuerit. Nec eos præteribat quàm studiosè Apostoli ipsi, Ecclesiarum seniores & pastores, (quibus generaliter omnibus dignitate longè superiores erant) hortarètur, ut sub summo illo, quem nominant, pastore, nempe Iesu Christo, greges suæ fidei cōcreditos diligenter pascerent: ab omni dominatione abstinerent, & rerum humanarum cura nullo modo se implicarent. Hæc omnia patres illi in sacris scripturis videbant: ad quæ præterea adjungebant, qualis fuisset perpetuus totius veteris Ecclesiæ usus: quomodo etiam cùm alii omnes, tum Romani Episcopi, Imperatores & alios Monarchas pro suis summis principibus semper habuissent, & eo, quo modestos & summissos clientes decet, nomine, observantia & honore appellassent: habebant etiam in suorum regum historiis, post comparatã sibi in Italia inde à Carolo Magno dominationem, ea quæ de Papparum erga principes officiis, summissionibus, & obsequiis nominatim & luculèter scri-

pta essent, & quæ hodie etiamnum in illis extant. Habebant deinde in manibus clarissimorum doctorum, nec veterum duntaxat, sed æqualium etiam suorum libros, querelarum de misero per Paparum ambitionem Ecclesiæ statu plenos: Itemq; accusationum & testificationum adversus tam insolentem & antea inauditam affectatæ, & usurpari iam cœptæ in Imperatores & principes dominationis libidinē. Nec desiderabant tam multas, tamq; eruditæ præstantissimorum juriscōsultorum aduersus hanc rerum confusio-

lib. de consider. 2, 4.

simul & severas & graves D. Bernardi ad Eugenium Papam contra effrenatam eiusmodi superbiam admonitiones, in hanc maximè sententiam: Papas, si D. Petri exēplum imitari velent, nō ita se pro imperatorib⁹ gesturos, sed farculum potius & pedū ad excolendū Ecclesiæ agrum, & illius gregem gubernandū gestaturos, non autem regum insigne, sceptrum & Diadema. Nusquam hoc reperiri proba-
rique

siquē posse eos tantam potestatem ullo
 iure habere : cū eam nec à D. Petro
 adepti essent, quoniam D. Petrus da-
 re iis non poterat quod nunquam ipse
 habuisset : nec à Christo etiam ipso,
 cū iis ne Principum more domina-
 rentur, prohibuisset. D. Petrum hac
 regia magnificentia nunquam sibi
 gloriam & dignitatem quæsiisse, sed
 unica eorum, quæ sibi Christus tan-
 topere commendasset, meditatione,
 cū dixit, Pasce oves meas. Eccle-
 siam Romanam posse quidem cæte-
 rarū Ecclesiarum matrem dici, at non
 Dominam : Ipsumque Eugenium, u-
 num ex Episcopis, nō reliquorum ve-
 rō Dominum. Patres, inquam, nostri
 hæc omnia non solum ex Divi Bernar-
 di scriptis didicerant, sed ex ipsius etiā
 ore exceperant. Ad hæc intelligebāt,
 probra quæ alii præter hunc doctores
 scriberent adversus istos Romanen-
 ses Episcopos, qui se verbo tenus ser-
 vos servorum dicebant, cū super-
 bissimum re ipsa in omnes domina-
 tum usurparent : quos nihil pudebat

sese adorandos præbere, cùm id D. Petrus à Cornelio tentatum respuisset. Hæc ergo omnia, ut etiam miseriæ & confusiones, itemq; bella & cædes ex Paparum ambitione enatæ bonos illos patres, quibus ante oculos hæc omnia tum in Imperio tum in Italiaversabantur, plurimùm commovebant: Eisdem quoque gravissimè afficiebāt tam multæ quā plurimis ac fortissimis Imperatoribus, qui pro religione Christiana tuenda ac propaganda tam strenuè feliciterq; adversus infideles trās-marinos dimicaverant, illatæ ab iis indignitates & contumeliæ, eaq; tantæ, ut modò illum imperio privarēt, hunc modò pedibus suis calcarent, filios etiam in patres aliquando sollicitarent: interim dum Satrapæ isti de Imperii rationibus pro arbitrio statuunt, & suis excommunicationibus horribiles civium erga reges suos seditiones, & turbas ubiq; gentium conflant. Hæc cernuntur in Ivonis Carnutensis Episcopi literis ad Papas scriptis, quibus eos liberè admonebat, rebelliones & disci-

dia, illorum consiliis & artibus in Germania excitata, omnium Gallorum animos adversus illos inflammare. Patres igitur nostri cum tam multa suis oculis atq; animis subjicerent, nunquam eò adduci potuerunt, ut superba ista terrenæ potestatis nomina in Papis probarent, ferendaq; putarēt, sed ea semper uno ore condemnarunt: Regibus, Nobilitate, & Clero, universoq; populo pia conspiratione ad hoc cōsentientibus, ut viribus suis omnibus impedirent, ne istæ regnorum & Imperiorum pestes, nec ista etiam monstruosissima de summa Paparum potestate doctrina (quam Philippus Augustus, errorem regnis perniciosissimū appellabat) in regnum hoc sese insinuaret, & radices ageret. Eoq; factū est, ut ille ipse Philippus Augustus Innocentii Papæ imperia & minas omnino sperneret: ut Philippus alter tā durè & asperè tū Bonifaciū, tum illius ministros acciperet, quasi rem marte aperto hostiliterq; agens: ut etiam recenti hominum memoria, cum Ludouicus 12. in Turonē-

*Matthews
Paris in
sua historia.*

si concilio, ab illis omnibus, qui eò cō-
 venerant, quæsiisset, an se pro suo prin-
 cipe haberent, omnes, & Ecclesiastici
 imprimis (maxima Julii excommuni-
 cationum contemptione) uno animo
 atq; una voce agnoscere se & profiteri
 illum suum & summum & solum prin-
 cipem esse responderēt. Eiusmodi au-
 tem actis & sexcentis aliis, quæ in no-
 stris historiis, edictis regiis, & curiæ cō-
 mentariis cōsignata extant, patres no-
 stri satis testificati sunt summam illam,
 quam Papæ in regna & imperia sibi at-
 rogarent, potestatem, intolerabilem
 sibi & meram etiam tyrannidem vi-
 deri.

Quod autem ad alterum gradū, &
 quam spiritualem aut Ecclesiasticam
 vocant, potestatem, attinet, patres no-
 stri nihilo plus in hoc regno Papis con-
 cesserunt, tanquam eos aliquid in eo
 juris ex verbo divino habere putarent.
 Non quòd reges nostri Episcoporum
 & pastorum, (quorū officium est doce-
 re in Ecclesia & sacramēta administra-
 re) partes agere unquā voluerint. No-
 verant

verant utriusque administrationis discrimen, illudque nihil ad se pertinere. At pastores ad officium omni ratione cogere: hominum conventus ad res Ecclesiasticas consultandas necessarios celebrare: electiones usitata & legitima via constitutas confirmare: qui quantique sacerdotiorum proventus essent, exquirere: ne iis abuterentur providere: eos in Ecclesiae & regni utilitatem dispensare: correctionem & poenas in suis edictis ad ea quae perperam admitterentur coercenda decretas adhibere, hæc verò nostri reges sui juris & muneris nec cuiusquam alius esse semper crediderunt: illiusque nunquam subditi immo ne ipsi quidem Ecclesiastici in eo jure unquam reclamaverunt. Contentiones quidem ea de re à Papis sæpe factæ sunt: sed potestas tamen & autoritas penes reges nostros integra remansit. Si quid Papæ hinc obtinuerunt, id certè precario & bona regum nostrorum, quandiu ipsis visum est, venia potius quàm ullo prorsus jure obtinuerunt. Negotiorum Ecclesiasti-

corum (in eo quidem quod ad homi-
 nes pertinet, atq; hodie etiã usurpatur)
 auctoritas, in ministeriorum collatio-
 ne & confirmatione, in fructuũ sacer-
 dotaliũ dispensatione, & in Comitio-
 rum Ecclesiasticorum convocatione
 sita est. Ex publicis autem monumen-
 tis harum rerum omnium jus apud re-
 ges nostros fuisse manifestum est. Ad
 de electionibus quidem id ita se habe-
 re regum nostrorum in eam rem lata
 leges & constitutiones satis probant.
 Papæ quidem super eam & Romæ, &
 in Italia, & ubicunq; plus poterãt, suas
 leges habebant. At hoc regnũ iis nun-
 quam obstructum teneri voluit, sed suã
 atq; avitam libertatem constanter re-
 tinuit, per quam suas separatim de jure
 suffragiorum constitutiones, regia au-
 ctoritate cõfirmatas haberet. Id quod
 adhuc in comitiorum Aurelianensiuũ
 actis testatum videmus. Est verò aliud
 etiam, & longè majus. Publicis enim li-
 terarum monumentis celebratum est,
 postquam reges nostri ditionis suę ter-
 minos Romam usq; protulissent, ac suis
 in Lom-

in Lombardos & Exarchas victoriis Italianam sibi subiecissent, necesse fuisse, ut Romanorum Episcoporum electiones regum ipsorum auctoritate fierent, nec prius rata haberentur, quam illorum testimonio & suffragio comprobata essent. Ludovicus Pius Francorum rex & Imperator non paucos ad eum modum in Papatum ascivit, & in iis Gregorium 4, qui non antè id munus suscipere & obire voluit, quam de illius voluntate sibi constaret. Ac Platina illum nominatim ait Paparum electionem consultò confirmasse, ne Imperii jura amitteret. De sacerdotiorum autem reditu, idem sentiendum. Regum enim nostrorum edicta in eo legis vim & auctoritatem obtinent, non autem Paparum decreta. Si quid aliquando in Papis tolerabatur, aut siquid sollerter & callidè per nostram incuriam usurpabatur, simulatq; fraus manifestè deprehendebatur, adhibebatur continuo remedium: Paparum ministri & exactores è regno statim exigebantur, usurpationes præcidebantur, & de illis

agendum esset, ex Regum, ordinum, & senatus auctoritate ac sententia constituebatur, tanquam de re, quæ in hu-
miserè regni potestate planè sita esset, nõ
autem in Paparum arbitrio & libidine.
Historiæ nostræ eiusmodi exemplis
refertæ sunt: præcipuè à trecentis aut
quadringentis annis, quum Papæ plus
auctoritatis cõsequuti, suas omnes vi-
res & opes eò conferebant, ut manus
& cupiditatem suam ad nostros usque
fines extenderent. Is fuit Benedi-
cti XIII regnante Carolo VI in sua illa
contentione scopus. Verùm docuit
Academia hanc meram esse Paparum
usurpationem, quæ coercenda erat: ac
totam sacerdotiorum rationem ab v-
no rege pendere, ut ex eius auctori-
te, quatenus regni utilitas postulare
videretur, de illis omnino constitue-
retur. Papas enim divitiarum satis su-
perque habere: si verò casu aliquo Ro-
mana Ecclesia ad inopiã redigeretur,
illiq; Galliæ opibus non nihil opus esse
videretur, tum quidem opem ei ferẽ-
dam, sed his tamen conditionibus: Id
maturo

matureo iudicio faciendū, modo adhibito, iusta & gravi de causa, sine fraude ac damno, dummodo Pape culpā nihil secus admissum antea fuisset: atq; tantisper dum urgeret necessitas: idq; voluntario regū, patronorū, & aliorū Antistitum consensu ac liberalitate, nulloq; cæterarū Ecclesiarū detrimento, Ut breviter dicam, id caritatis & humanitatis beneficium fore, premente rerū angustia: hoc est, non esse hinc pontificibus putādum ullo sibi jure licere pecunias ex hoc regno jure exigere.

Hæc fuit Antistitū & Academiæ Parisiensis ad Carolum regem vi pro tribunali sedentem, postulatio. Academia autē doctis tunc viris instructa, & cum ea Antistites nunquam id aggressi fuissent, nisi rem & accuratè perpenderit, in justissimam esse pernovissent: ut re vera & à rege & ab universo senatu, & magna bonorum, qui eò cōvenerant, multitudine talis dicta atq; habita fuit. Nec verò hæc actio contra ipsum duntaxat Benedictum instituta erat: Nā Romana Ecclesia nominatur;

postulabatur, ut constitutio in posteritatis gratiam ea de re fieret. Generalia sunt quæ ab iis ponuntur fundamenta: Atq; senatusconsultum, ordinem qui perpetuò à posteris observari debeat, continet. Et verò nihil novum tunc constituebatur, cùm id ipsum edictis nominatim ea de re factis tum ab aliis, tum ab ipso etiam D. Ludovico jam pridem constitutū fuisset. Extat enim pragmatica illius sanctio, in qua hoc caput his omnino perscriptū

» verbis legitur: Exactiones & onera gravia pecuniarum per curiam Romanā Ecclesiis regni nostri imposita (quibus regnum miserabiliter depauperatum extitit) seu etiam imponenda levare & colligi nullatenus volumus, nisi dumtaxat pro rationabili, pia, & urgentissima, vel inevitabili necessitate, ac de expresso & consentaneo consensu nostro, & ipsius Ecclesiæ regni nostri. Hæc ille. Quòd si ex voluntate regia illiusq; animi sententia, inde certè consequitur nihil rationis aut juris fuisse, quo & rex & Gallicana Ecclesia obstri-

Et te-

Si tenerentur id Papis largiri. Plures
 paginae adhibendae essent & complen-
 dae, si omnia edicta & decreta, quae in
 eam rem facta reperiuntur, hic per-
 scribere vellemus, quibus omnibus
 est constitutum, Papas nullo jure ex
 hujus regni sacerdotiis quidquam at-
 tingere, & ad se transferre posse. Ex iis
 tamen siquid utilitatis ad eos pervenit,
 id regum nostrorum beneficio, libe-
 ralitatiq; soli, non alii cuiquam, aut rei,
 aut homini acceptum ferendum. Unde
 factum, ut quoties illis ad nostra usque
 tempora ita placuerit, edictis caverint,
 ne istius sacerdotiorum nundinatio-
 nis ergo, Romam iretur, pecuniave ul-
 la eò exportaretur. Quantum verò ad
 conventus Ecclesiasticos & concilia
 pertinet, quae gravioris quidem pon-
 deris sunt, & in quibus clarius apparet,
 cuius summa auctoritas praecipue
 debeat: ex Merovingiorum, & Car-
 linorum maxime, & posterorum etiam
 aliquot regnis certo probari potest,
 non Papas sed reges sua ipsorum aucto-
 ritate ea convocasse, & quae in iis con-

stituta fuissent, confirmasse. Extant adhuc cōcilia in quibus id cernitur. Multis post annis reges in suo jure retinendo negligentiores, plura Papis tribuerunt, parum animo cernentes quæ inde consequutura essent: usque adeo, ut quosdam Paparum nomine interdū acciperent, qui conciliis cum summa auctoritate præessent. At cū à Carolo Calvo fortè id factum fuisset, Papis obsequēdi gratia, universus regni Clerus ei rei, ut testatur Aimonius, intercessit. Postea verò cū aliter regibus nostris visum est, aliter sanè & contra Papis etiam ipsos ad retinendam pristinam libertatem factitatum quoque fuit. Ex his igitur planè cōstat, in omnibus partibus Ecclesiasticæ, quod ad homines quidem attinet, auctoritatem summā penes reges nostros fuisse: eosque nihil hīc suscepisse aut gessisse, quàm quod sibi à Deo commissum, mandatumq; esset, Christianiq; Imperatores ante se fecissent, itemq; præci illi piiq; sub lege reges, qui eā ipsam potestatem sua auctoritate & prudentia moderanda

derabantur: ut Academia, ppositis Joē & aliorū exēplis Carolū VI admonebat.

Quæ igitur hæctenus à nobis cōmemorata sunt, satis docēt Papas summa, quam jam sibi tribuunt, auctoritate in Galliis nostris præditos minimè fuisse: duosque illos ita terribiles, quos nobis proferunt gladios, non potuisse unquã in hujusce regni fines, ut in eo auctoritatis aliquid obtinerent, penetrare, quemadmodū Papæ superbissimè hodie jactant. Reges nostri de rebus & actis Ecclesiasticis cognoscebāt, in quibus majori quàm quotidiana eorum, qui Ecclesiis præerāt, auctoritate opus esset: ad eos cōfugiebatur, etiã adversus Paparū abusus: Apud eos Papæ accusabantur: ab iis edicta manabant, pet quæ rectè omnia cōstituerētur. Si quãdo in comitiis, quæ à regibus extra ordinem advocabantur: aut in suprema curia Paparum procuratores & ministri existerent (ut in eo cōventu quem Carolus VI habuit) illic assisteabant, nō decreta quidem ipsi in tribunali facturi, sed ut rei in subselliis causam acturi,

& quæ haberent postulata in publico
 proposituri: quæ eaten^o admittebãtur;
 quatenus regi curiçq; p̄barẽtur. Si qua
 rescripta, mandata ve à Papis in hoc re-
 gnum emissa sunt, ea certè hætenus
 recepta non fuerunt (quum præsertim
 aliqua universalis nota in iis observa-
 batur) nisi regis codicilli, illius volun-
 tatis & assensionis testes, iis apponerẽ-
 tur, eaq; in supremo senatu lecta exa-
 minataque fuissent. Eadem quoq; ra-
 tio est legatorum, qui à pontificibus in
 Galliam mittuntur: quibus nullus est
 ad eam neq; accessus, neq; aditus, ne-
 que auctoritas nisi cum bona regis
 venia, quam suo diplomate testatam
 fecerit: nisi etiam hæc declaratione
 scripto expressa, quæcunque facient,
 ea omnia ex illius cõcessione & aucto-
 ritate, & pro temporis, quod ipse præ-
 stituerit ratione, se facturos: nisi de-
 nique eorum potestate in ipso senatu
 probata, qui eam pro suo jure mode-
 ratur & coangustat, quatenus id opti-
 mum factu judicat, ut videat nequid
 regis, regniq; jura & prærogativas, atq;
 Eccle-

Ecclesiæ Gallicanæ libertatem infringat. Hæc omnia quamplurimis actis confirmata in publicis curiæ monimentis videntur. Deniq; Franciæ regnum libertatis semper Imperium fuit, non obedientiæ ut nostri Jurisconsulti dicunt, hoc est nullo modo Paparum potestati & libidini obnoxium. Nec est quod Paparum patroni nobis persuadere conentur, hanc totam auctoritatem Paparum privilegio tantum & indulgentiâ, penes reges nostros fuisse. Ea enim jure, quod sibi à Deo datum esse sciebant, nititur, etiam in causæ adversus Papas contestatione, si fortè illam vel digito attingere tentarint: ut proximis etiam annis tentarunt: Unde factum est ut reges, ordines, & Parisiensis senatus concilii Tridentini (propter quod tantæ flagitationes adhibitæ, tot contentiones factæ sunt: propter quod etiam Papæ præ stomacho & iracundia hanc tam funestam nobis calamitatem cõflarunt) promulgationi tam strenuè & constanter intercesserint. Intercessionis autem illius hæc inter alias caus-

sa præcipua fuit, quòd sine maxima perpetuæ regum nostrorum authoritatis, & veteris Gallicanarum Ecclesiarum libertatis pernicie, conciliû illud promulgari non posset. At è contrario Papæ nisi admodum ingrati essent, deberent ingenuè agnoscere & cõfiteri, reges nostros de suæ libertatis & potestatis jure in eorum gratiam multum sæpe remisisse: idque eo duntaxat animo fecisse, ut eorum operâ concordia & consensio cum cæteris Ecclesiis foveretur. His accedunt assiduæ nostræ, quæ postremis temporibus nobis cum Anglis intercesserunt, dimicationes, necnon ea quæ in Italia & cum Hispaniæ gente gessimus bella, quorum necessitate adducti multa Papis præter jus tradidimus, ne in eorû odium incurremus. Neq; id Papis fugiebat, qui datâ operâ his nos bellis implicatos & cõstrictos tenebant, ut id à nobis etiam invitis extorquerent. Verùm, non inde consequitur, id regis auctoritati & regni libertati fraudi esse debere, unde Papa pro animi arbitrio de reb⁹ nostris

constituere, & sub Hispanicum jugum nos redigere aut possit, aut debeat.

Ut majorum nostrorū propositū rectè accipiamus, tot tāq; præclaræ, & cōstantes eorū actiones nobis aliunde testificantur, eos nunquā penitus credidisse summam esse Papis jure divino in reliquas omnes tum hujus regni, tum aliorū etiā Imperiorū Ecclesias auctoritatem, qualē sibi arrogant. Id enim si credidissent, ut pii & religiosi viri erāt, sic nunquā profectò ea de re cū Papis cōtendissent. Equidem cū populo & nomine & animo verè franco hoc est libero, tū tot tamq; magnanimis regibus indignissimū & gravissimū erat, bestiae reviviscentis imaginem videre, & urbis Romæ jugo iterum subjici, postquam tamdiu tamque acriter pugnatum fuisset, tantumque sanguinis effusum, ut injustè erepta libertas postliminii quodam jure aliquando recuperaretur. Attamen pietas, religiosusque Dei metus, quo tāto opere apud omnes celebrati erant, eos procul dubio nec invitos impulisset, ut Papis

se subjicerent, rerum divinarum & humanarum sui regni dispensationē eorundem arbitrio potestatique permetterēt, si ea Dei voluntas fuisset. At cum id prætermiserint, ut satis cōstat, immo verò Papas longissimè à suis finibus repulerint: persuasissimum habeamus, longè aliter eos persuasum hoc habuisse: Etenim quod rei caput est, summos habebant sua ætate doctores, à quibus quid ea de re in sacris scripturis contineretur, didicerāt. Eorum testimonia nulla jam, brevitatis causā proferam: nec ad rem totam pernoscendā ultra ea, quæ antea proposui, exempla progrediar. In Parisiensis Academiae admonitione, quam Caroli v i decretum sequutum est, hoc nominatim scriptū extat: Prærogativam summamque auctoritatem, quam Romana Ecclesia sibi vendicaret, à Constantino delatam ei fuisse: quam tamen Constantinopolitana, Alexandrina, & aliæ certatim sibi deberi contenderent. Atque hoc unum illud est, quod in Gallia de Romanæ Ecclesiæ jure tenebatur.

tur. Quinetiam poterant eam Constantini donationem in cōtroversiam vocare. Illis enim non difficile erat ex regum etiam nostrorum historiis probare, præcipuam Paparum potentiam & dignitatem multis post Constantinum annis extitisse, Papasq; totam ejus rei laudem Pepino præcipuè & nostris illius successoribus regibus debere. Sed nulla moti ratione id agnoscere & cōfiteri volunt. Summa tamen rei huc redit, Ecclesiæ Romanæ sedis prærogativæ caussam ad Constantini donationem vulgò referri: hoc est, majoribus nostris cognitum & exploratum fuisse, jus illud omne, quo se venditabāt, positivum esse, hominis donatione, non ulla Dei constitutione sacris literis comprehensa, constans: Eo autem nomine regnū hoc illi nullo modo obnoxium esse posse: immo cōfictam illam donationem nullam omnino exigendæ pecuniæ potestatem Papæ permittere, tantāmq; illi duntaxat concedendam esse, quantam Ecclesiæ facultates ferrent, citra suum ullum

detrimentum. Hæc illorum verba
 sunt. Quòd si de Constantini dona-
 tione aliter sensissent, indéque conse-
 quutum fuisset illius vi & auctoritate
 Papam pecuniæ ex hoc regno exigen-
 dæ jus habere, Parisiensis Academiae
 & Gallia Antistites secum ipsi pugna-
 sent. Verùm id probè sciebant, Con-
 stantini donationem nō esse Dei man-
 datum, quo tenerentur, Constanti-
 nique munificentiam imperii Gallo-
 rum libertati ac dignitati fraudi ac da-
 mno esse non posse. Sciebāt hoc quo-
 que, jus illud qualecunque tandem ef-
 set, ab iis, quas nominant, Ecclesiis in
 contentione poni. quod quidem de
 illius vi & veritate multum detrahit.
 Itā certè majores nostri de ea loque-
 bātur, quia certò scirent totam orien-
 talem & occidentalem plagam de pri-
 matu adversus Papas multis gravissi-
 misque rationibus dimicasse, & Afri-
 canas Ecclesias D. Augustini tempo-
 re in magnam ea de re contentionem
 venisse. Romana Ecclesia assererat
 transmarinas Ecclesias sibi subjectas ef-
 se: Con-

se: Contrà D. August. aliiq; Africae patres & Episcopi id negabant. Ea cōtro-versia utrinque sic agitata fuit, ut Papa Romanus falsi compertus sit, quòd concilii Niceni in eam rem decretum supposuisset: nihilque aliud in Episcopi Romani gratiã reperiri potuit, quàm ut Romæ locorúmque vicinorum rationem, curámque haberet: Et ex cōcilii auctoritate vetitum fuit, ne ad Romanum pontificem in posterum provocaretur. A Cypriani usque tem- *De simpli-*
poribus Romani Episcopi aliquid huic *itate pra-*
non dissimile in Africanos movere in *latoriũ Sc.*
animo habuerant. At D. Cyprianus adversus Romanum Episcopum hanc constantissimè causam egit, firmissimisq; argumentis docuit, nullam esse illius in alios prærogativam & auctoritatem. Unum Christum summum esse omnium Episcopum, sub quo alii omnes Episcopi idem munus & onus haberēt. Postea D. Hieronymus (quã- *In epist. ad*
quam Ecclesiae Romanae presbyter) *Evagriũ.*
professus est, scriptoque confirmavit tantum esse oppiduli (cui Eugubium

nomen erat non procul ab urbe) Episcopum, quantus ille Romanus esset, Id ipsum quoque D. Bernardus Papam Eugenium (ut supra dictum est) edocuit, dum ait eum non esse Episcoporum dominum, sed ex iis unum. Parisiensis Ecclesie primarij & Antistites Caroli V imperij tempore hæc omnia nõ ignorabant, quæ hodie etiam in sanctorum Patrum libris & Ecclesie historiis extant. Sciebant quoque quantæ cõtentiones ob istam Episcopi universalis prerogativam & auctoritatem inter Constantinopolitanum & Romanum Episcopum exarsissent, & quo animo ac studio D. Gregorius Romanus Episcopus adversus alium, nempe Joannem Constantinopolitanum, qui summam hæc dignitatem sibi arroganter attribuebat, invecus fuisset, in multis librorum suorum locis testificatus, cum qui Episcopi universalis nomen & auctoritatem sibi arrogaret, Antichristi præcursorem esse. Hoc ergo majoribus nostris adversus usurpatam Romani Põtificis auctoritatem probè cognitum

lib. 4. epist.
76, 78, 80,
83, & *lib.*
7. 124. &
lib. 6. epi.
188.

gnitum erat, illudque Parisiensis Academia & illi adjuncti Gallicanae Ecclesiae Antistites in sua adversus Papam expositione praecipue commemorabant. Quin & rex, & suprema illius curia id minime repudiarunt, sed confirmarunt, & suo etiam decreto, solenni quodam ritu, inseruerunt: nimirum tanquam rem certissimam, & validum adversus Papatum usurpationes fundamentum, id esse rati. Deinde Ecclesiasticus ordo in concilio Turonensi non dixit Papam ullum in se jus potestatemque habere, sed regem tantum, nulli alii praeterquam illi subjectum se asserens. Quod si Papa ista primatus opinione elatus regi molestus esse pergeret, nihil obstare, quin rex illum iusto bello ad retinendam suam auctoritatem persequi posset. Atque haec de Papae auctoritate, quantum quidem in majorum nostrorum monumentis scriptum extat.

In illis autem discemus etiam, quomodo Papatum excommunicationes & interdictiones accipi debeant. No-

bis enim constabit tales excommunicationes, in quibuscunq; temporibus vana fuisse tonitrua brutaque fulmina, quæ magnum quidem sonitum ederent, sed nullam tamen lædendi vim haberent: majoresque nostros ea nullo modo unquam timuisse, sed rejecisse potius, contemptuiq; & ludibrio habuisse. Atque adeò supremam ipsam curiam & legibus & majorum exemplis fretam, licere sibi arbitratam fuisse, ea ut inania & falsa damnare, & eos in quos ea distringerentur, absolvere, noxaque liberare. Patres verò nostri id non susceperunt, quin scirent quid sibi vellet excommunicatio, & quorsum Deus in Ecclesia eam constituisset: eos, quos in terris Ecclesia ligat, ligatos quoque & excommunicatos corā Deo esse, ut in Evangelio scriptum est. Sed iidem tamen patres non ignorabant etiam Deum suas promissiones explere, quum ipsius voluntati paretur, & ex ejus præscripto res quæque geritur. Nam unicum illius verbum, cujus homines ministri tantum sunt,

Matth. 18

sunt, propriè & per se ligat. quòd si aliter quàm Deus instituit ac præcepit, ab hominibus usurpatur, nullum est jam Dei promissum, ac p̄inde excõmunicationes nihil amplius sunt, quàm mera hominũ verba, & minæ, quæ momento evanescũt, nec ullis aliis, nisi autoribus ipsis nocere possunt. Neq; enim Deus peccatorũ, quæ in iis admittuntur, aut perverfarum affectionum, quas ad eas adhibet, actor & executor est. Tales nimirum erant summorum Hierosoly-
mis pontificum eorumque consistorii contra Apostolos & Christianos excommunicationes. Id inquam patres nostri noverant, atque ex sacris scripturis priscorumq; doctorum D. Augustini maximè libris didicerant, qui præclaras ea de re sententias edidit, quarum nonnullas DEUS sua providentia Paparum decretis inferi voluit, quibus adversus illos ipsos uteremur. Itaque Paparum excommunicationes meritò pro nihilo ducebant, quòd nullo jure aut potius præter omne jus, ut multis & gravissimis

rationibus probari potest, fierent. Ac primùm, quòd Papæ eas emitterēt, ista utriusque gladii potestate, quam sibi in universum orbem datam esse volunt, freti: quod nostri patres minimè credebant. Ita enim falsò fundamento jacto, quicquid in eo superstruebatur, omnino corruebat. Deinde quòd id omni legitimæ actioni repugnaret. Priusquam enim aliquis excommunicetur, tum probatam culpam, tum justas causas, & eas, quæ excommunicationem commereantur, esse oportet. Ut autem de illis planè constet, in rem præsentem veniendum est, ubi delictum admissum fuit, auctoresq; adeò ipsi, si fieri potest, inspiciendi, ut nihil præcipiti iudicio fiat: cavendumque diligenter, ne ad ultimam hanc (quæ tantam à reliquo grege separationem continet) resectionem antè veniatur, quàm salutaribus & appositis admonitionibus tentatâ fuerit ejus, qui peccavit, ad meliorem mentem reductio. Præter hæc etiam, de illius pertinacia & propositi obstinatione judicandum

At nisi à pastoribus & senioribus, qui in locis ipsis degunt, fieri hoc non potest, nisi etiã res illic, ubi admiffa fuit, disceptetur, ut vetus Ecclesiæ disciplina præscribit. hoc præterea requiritur, ut excommunicationis fines pii sint, & ad nocentis hominis salutem referantur: ut ad extremum hoc remedium non similtate & odio, sed pio sinceroque in fontem affectu veniatur, totiusque Ecclesiæ utilitati consulatur. Si hæc in excommunicatione desiderentur, Dei sanè cõstitutio pervertitur. Nec est quòd putemus Deũ id ratum unquam habiturum. Quinetiam si id per alios fiat quàm per eos, quos Deus ei muneri præfecerit, nullo auctore fit, nullo etiam fructu. Atque hic verus est summatim excommunicationis à Deo institutæ usus. Patres verò nostri omnia his omnino contraria in Papis animadvertabant, sine munere, sine ulla causæ cognitione, nulla legitima actione observata, sine iusta causa, stomachosos & animo affectos homines non ad servandam sed

modis à superbis illis accipiebātur, defensionem. Cōsiderabant enim patres nostri, reges esse Unctos Domini, in quib⁹ illius Majestas nobis, quodāmodo ante oculos ponitur: quod nobis argumento esse debet ad eos summa observātia prosequēdos, & nunquā, nisi eorū amplitudinis ratione diligenter habita, nominandos. Sciebant, ut sacrā *Exod. 22.* scripturā cōtinetur, à Deo nominatim fuisse hoc vetitū, ne quis sui populi principi malediceret: Et ab Apost. eos cō- *2 Pet. 2.* dēnari, qui de principibus aliter quā *Isda 1.* honorificè loquerētur: dum iis, qui in principes & reges cōtumeliosi essent, ipsorū etiam Angelorū exemplum opponūt, his verbis: Non horrent cōvitiis dignitates incessere: cū ipsi Angeli qui sunt robore ac potestate majores, nō ferant adversus eas apud Dominū, maledicum judicium. Id autem ab Apostolis dicebatur de illius ætatis principibus, licet Ethnicis, iisque ut plurimum sceleratis. Majores igitur nostri, literas cōtumeliis in principes suos refertas Romā ad se perferri, facinus planè indignum, & sibi etiam nullo modo

modis à superbis illis accipiebatur, defensionem. Cōsiderabant enim patres nostri, reges esse Unctos Domini, in quib⁹ illius Majestas nobis, quodāmodo ante oculos ponitur: quod nobis argumento esse debet ad eos summa observātia prosequendos, & nunquā, nisi eorū amplitudinis ratione diligenter habita, nominandos. Sciebant, ut sacrā *Exod. 22.* scripturā cōtinetur, à Deo nominatim fuisse hoc vetitū, ne quis sui populi principi malediceret: Et ab Apost. eos cō- *2 Pet. 2.* *Isda. 1.* dēnari, qui de principibus aliter quā honorificè loquerētur: dum iis, qui in principes & reges cōtumeliosi essent, ipsorū etiam Angelorū exemplum opponūt, his verbis: Non horrent cōvitiis dignitates incessere: cū ipsi Angeli qui sunt robore ac potestate majores, nō ferant adversus eas apud Dominū, maledicum judicium. Id autem ab Apostolis dicebatur de illius ætatis principibus, licet Ethnicis, iisque ut plurimum sceleratis. Majores igitur nostri, literas cōtumelias in principes suos refertas Romā ad se perferri, facinus planè indignum, & sibi etiam nullo modo

tolerandum putabant. adde quòd facile existis bullis animo cerneret, quòd Papæ sua consilia & cogitationes referrent, nempe ad Principum, suorum perniciem, cum de eorum salute nullo modo laborarent: quippe illorum plerique omnes profligatissimi & perditissimi, omnisque pietatis expertes, ut Platina & alij historici eorum facta & mores suis scriptis nobis depingunt. Sed aut flagrantissimus principum nostrorum ulciscendorum & opprimendorum ardor erat, si quid pro regni dignitate & cõmodis, quod Papæ minimè cordi esset, effecissent: aut artificia hæc erant, & insidiosa cõmentata, per quæ & reges & regum consiliarii metu perterriti ne hiscere quidem auderent, miserum popellum & Clerum præcipuè immensis Paparum exactionibus objicerent, & ipsos, ut a libi, sic in hoc regno tyrannidem suam stabilire sinerent: (Academia Parisiensis & Antistites de iis ita loquuntur) Aut deniq;, hoc inter eos & hujus regni hostes ex mutuo fœdere conve-

nerat,

nerat, ut dum hi regnum infestis armis invaderent, illi vicissim hunc ludum luderēt, & (quomodo Jupiter quidam in tabula depictus) ab excelsa sua sede fulmina sua ejacularentur, quorū strepitu & reges ipsos & eorum populos percellerent, eorum uni pro jure summo imperantes, ut de ea possessione, quam in Anglum justè acquisierat, illi concederet: Alteri, ut Italica, quam jure possidebat, ditioe excederet: alii, ut regnum suum spoliari & diripi fineret, & aliā ejusmodi. Ea neminē hominem fugiebant: omnibusq; hoc cōstabat, Papis nihil curę esse de sequendis rectis excommunicationum finibus, & hoc maximè uno, Ecclesię utilitate & ædificatione: quibus contrā scopus hic unus esset propositus, suas ad hunc præcipuè finem excommunicationes de arce sua emittere, ut & in Ecclesiis & imperiis ipsis miserrimè omnia permiscerēt & everterent. quippe quæ his nominatim verbis conceptę essent, ut populos fidelitatis, quam principibus debebant, juramēto libe-

rarent, imperarentq; iis, ut arma in eos caperent, contra quam Dei mandatis præcipitur, totiesq; repetitur, obediendum regibus esse licet impiis, quales Christi & Apostolorum ævo tum Imperatores tum alii etiam magistratus erant. Hæc omnia majores nostri non sine horrore intelligebant: ideoq; justo dolore permoti, quod Deum illiusq; constitutiones pedibus adeo proteri, regum suorum dignitatem ita exauctorari & convelli, regnum ipsum vastitati hostiumq; libidini exponi viderent, Bullas arreptas dilacerabant, & eos qui eas in regnum auderent inferre, in crimen judiciumq; vocabant: certo scientes ejusmodi fulmina non è cælo, sed ex imis inferis emitti. Cuncti è conveniebant, ut gladium è furiosorum illorum manibus eriperent. Reges ipsi palam testificabantur minimè se unquam passuros, ut sui hostium servituti objicerentur. Principes, nobilitas, universus populus ultrò ad id suas opes, & vitam adeo ipsam offerebant. Supremus senatus vim legum & judiciorum polli-

pollicebatur: Clerus tam superbū primatūs dominatum abnuebat, illiq; palam renuntiabat: universi deniq; regi obsequium & fidem perpetuā pia con-
 spiratione promittebant. Qui nostras historias percurrūt, nec satis accuratè harū justarum offensionum dolorūq; causas ponderant, accusant nostrum illū Augustum, quòd nimia in sacram sedem irreverentia fuerit: accusant Philippum alterum, quòd stilo paulò acerbiori ad Bonifacium scripserit: accusant nostros senatus, quòd sanctorum istorum patrum ministros & legatos carnificibus cum summo dedecore & probro tradiderint: accusant nostram Nobilitatem, quæ bullarum istarum invidiā Alpes superarit, Papamque ad eò ipsum armis perquisitum, & in carcerem pertractum, ad furiosum mortis genus adegerit. Sunt ergo nonnulli, quos id offendit. atque Paparum assentatores, quum de his scribunt, has eorum actiones verbis lenire conantur. At contrà hæc summa est Gallici nominis gloria:

Ubi nimirum studium, virtus, libertatis amor, Gallorūq; fides multò quàm ullo alio in facinore clariùs extitit & emittit: quod sit posteris (qui à majorum virtute degenerare minimè omnium volunt) exemplo, ut idem quoq; in eadem causa pari animo & fide suscipiāt, caveantq; furiosorum istorum bullas ita reformident, ut ab ea, quam suis regibus, sibi ipsis, patriæque debent, fide & officio vel minimùm avocētur. Religionis nomen & prætextus ut nunc, sic & olim Papis nō deerat. Principum nostrorum accusationis caput hoc erat & fundamentum, quòd illi essent hæretici, schismatici, atq; Ecclesiæ hostes. Id nominatim ab historicis cōmemoratur: Nec illi alio stilo aliaq; scribendi forma, atq; ea, quam nunc videmus, utebantur. At patres nostri non ita rudes erant, rerūq; imperiti, ut levissima quaq; de causa se ad defectionem & perfidiam induci paterētur. Ad hæc adversus omnes Paparū accusationes provocatio ad concilium præstò erat, usitatum ac potentissimum ad eorum furo-

furores, dum cōcilium haberetur, coercendos remedium. Et hæc quidem de excommunicationibus.

Quod autem ad istas Interdictiones attinet, de iis nihilo certè magis laborabant. Paparum adversus Ecclesias & Imperia, interdictiones eò spectant, ut templorum fores occludantur, ideòq; nulli Christianorum conventus agantur, nullæ sacræ cōciones, nullæ etiam preces publicè habeantur, nulla sacramenta administrètur, ac ne Baptismus quidem infantibus. Quid plura? ut ne mortui in cœmeteriis sepeliantur. En præclaræ illæ interdictiones, quæ patrum nostrorum temporibus indicebantur, ut à nescio quo Martino v, Julio I I & aliis ejusdem notæ pontificibus. Atq; haud satis scio, an hoc unquã planè creditura fuisset posteritas, nisi noster hic Papa, ingenii, cōsuetudinisq; & instituti aliorum successor, idẽ prorsus nobis minitaretur. Patres verò nostri, qua erant prudentia, animiq; magnitudine, illa omnia pro nihilo habuerunt, nō quòd pietate religioneq;

deficerentur: sed illud probè tenebant, totam Paparum simul & inferorum omnium potestatem non posse sibi vero harum rerum omnium usu interdiceret. hæc siquidem interdictiones omnes, excommunicationum ab illis latarum, quæ divino & humano iure nullæ erant, naturam & vim sequebantur; idque totum unicum summam ubique terrarum in rebus divinis & humanis potestatis nomine, quasi fundamento nitebatur, quod patres nostri planè falsum esse sciebant: ac proinde, quicquid inde consequeretur & exædificaretur, falsum quoque & irritum credebant. Iidem patres illud quoque intelligebant, quicquid fit in Ecclesia, ex uno Deo, qui id præscripsit, non autem ex ullius mortalis hominis, qui pro animi libidine dispensare omnia vellet, auctoritate pendere. Illud quidem constat, si quis excommunicatus fuerit, illum ad sacramentorum communionem admittendum non esse. verum hoc planè constare debet, an ejusmodi excommunicatio legitimè adhibita fuerit, necne. Deinde pastorum est, qui

qui ei muneri obeundo præfunt, id agere. Interim illa sacramentorū interdictio, illis quoq; sacrarū concionum, quæ in tēplis celebrari debēt, auditione nō interdicat. Nā contra, ut iis sæpe & studiosè intersint, omni ratione curandū est, ut divini verbi virtute moti resipiscant. Quin D. Paulus hoc nominatim præcipit, nō esse eos pro inimicis habendos & duriùs tractandos, sed tanquā fratres admonēdos, & ad officium lenitate & humanitate adducendos. Præterea sicui rebus sacris & piorū hominū cœtu ob aliquod à se admissum scelus interdictum sit, rationi profectò juriq; consentaneū est, ut in eo plectatur: sed rationi & æquitati repugnat, illius uxore & liberos, nisi in eadē culpa fuerint, in eadē excōmunicationis pœna esse. Immanior quidē certè hæc esset crudelitas, & in liberos præcipuè, qui in Ecclesia geniti & nati fuissēt. At totā civitatē, universum etiam Imperiū eadē pœna cū sceleris auctore pmissè implicari, immanitas, profectò & barbaries atrocissima fuerit, & cujus exemplum

2 Theff. 3.

nusquam, nisi Romæ, extare puto. Fin-
gamus enim animo & cogitatione to-
tum Ecclesiarū corpus peccasse, De-
umq; offendisse: quid tunc faciendū?
Intercludendus ne omnibus ad tem-
pla aditus esset? Immo verò aperienda
tunc maximè forent, cogendusq; etiā
ad sacras cōciones frequentandas po-
pulus, ut Dei verbo audito, officii sui
admoneretur, & vitam antè actam me-
liori vivendi ratione commutaret; cul-
tuiq; divino & precibus studiosiùs quā
antea interesset, ut iræ Dei occurrere-
tur. Nempe Joel & alii Prophetæ, quū
populus Deū offenderat, ita se omni-
no gerebant, præcipientes ut tubæ al-
tius canerent, ad populum in templa
convocandum. Templorum autem
aditus Christianis nunquam, nisi à Ty-
rannis & acerrimis Ecclesiæ hostibus,
prohibitus fuit. Imperatores Romani
Pagani, exempli causa, id postremis
Ecclesiæ persecutionibus fecerunt,
ex quo primū Christiani publica lo-
ca habere cœperant, cōcionis haben-
dæ ergo. Julianus Apostata idem po-
stea

Joel, 2.

tea fecit, & ab eo, Arriani Imperatores aliquot. Sed hic infidelium furor erat. Christiani verò nihilo minùs cōuetos cœtus celebrabant, Deo preces publicè fundebāt, sacramentorū communioni intererant (idq; in ipsis etiam sylvis & speluncis, si alibi non liceret) in ullo minarum, quæ à furiosis illis actabantur, metu. Postea verò Theodosius & pii alii Imperatores Ethnicorum templa claudi quidem iusserunt, sed ob idola quæ in iis erant, & quia quicquid illic gerebatur, impietatis & superstitionis plenum esset. Nulla possunt alia templorum clausorum exempla proferri. Quare, quū Papa imperabit, ut ædes sacræ in hoc regno claudantur, aut eodem furore, quo primi illi Tyranni Ecclesiæ hostes, corripiantur, aut certè impietatis idololatriæ, quæ illic aguntur, damnet necesse est. Patres nostri ea omnia considerabant, & Christianorum priscorū more istas omnes Interdictiones ridebant. Hoc verò illorum animos justa indignatione vehementer exulcerabat (Id quod

etiam piorum virorum pectore aciori vulnere transfodiet) quòd Papæ pio populi affectu & religione sceleratè abuterentur, ut eum ad flagitia confidentius suscipienda impellerent. Videbant, quàm cara Gallico populo essent Religio, templorum ingressus, sacrarum rerum usus : Itaque sancti illi viri comminationes suas illi intentabant, & ea ipsi erepturum se minabantur, ut facilius ad principibus suis renuntiandum, & ab iis deficiendum inducerent. Hi profectò abusus sunt, & profanationes planè intolerabiles. Siquis vim in aliquem adhibet, & gladio districto jugulum illius petit, capitis periculum minitans, ut flagitii aliqujus aut admittendi assensionem & societatem, aut jam admissi dissimulationem silentiumque extorqueat : id sexcentis tormentis & crucibus dignū iudicabitur. At pij isti totius scilicet Ecclesiæ præfecti & moderatores, ut sacrū & devotum Deo populū contra Regē suum arment, atq; ex illius animis & manibus iustissimam publici
status

status defensionem eripiant, duos illos fulgentes gladios, quibus se instructos dicunt, illius capiti inferunt: & nisi impia cōjuratione ac perfidia tum regem suū regno spoliaverint, tum seipfos externorū servituti dediderint, tunc vitā se illi adempturos interminantur. At quam tandē vitam? Non corporis quidē, sed animorū vitam, spirituale pabulū, salutem æternā, dum & Christianis cōcionibus, & publicis precib⁹, & sacramentorū usu nefariè iis impièq; interdūcunt. Id verò præcipuè pravas Paparū mentes manifestiùs aperiebat, patrumque nostrorum animis & pæne oculis ipsis subiciebat, quonam genio afflati, quo etiā ingenio præditi essent: ut ea re perspecta & planè comperta, patres citra ullā dubitationē & religionē, conscientiaēve & dignitatis suæ labem, ad tollenda eorum decreta conspirarent: facileque judicabant quod olim à Christo scribis & Pharisæis ut probrum objectabatur, id ipsum meritissimò & convenientissimè Papis nostris exprobrari posse, eos scilicet

putare se regni cœlorū claves, omnēq;
earum pro animi arbitrio dispensan-
darum potestatem adeptos esse, cū
interim non solū nullam eò ingredi-
endi volūntatem haberent, sed etiam
illius ingressu populum excluderent.
O detestabilem impietatem! O faci-
nus execrandum! Populum, templo-
rum in quibus Dei præcepta discat, a-
ditu prohiberi, nisi prius Papæ, à quo
ad defectionem sollicitatur, mandatis
pareat! Populum nō decere Deo sup-
plicare, numenq; illius & fidem implo-
rare, nisi prius gratiam à Papa ineat, il-
liq; patriæ suæ libertatem perfidè ven-
dat! Populum sacramentorum usu pri-
vari, nisi prius Hispaniæ insignia & ar-
ma sumat! Populum nō posse amplius
Deum colere, nisi prius Papam, ipsius-
que bullas colat! Quantum autem ad
mortuorum sepulturam attinet, tam
immanis est ejus rei atrocitas, ut de ea
plurib⁹ agere nihil sit opus. Nostri igitur
piiq; illi patres, non sine acerbissi-
mo animi sensu & dolore hæc secum
reputabant. Ecclesiæ doctores, & ejus
sæculi

sæculi Jurisconsulti suis scriptis lacry-
 mas & suspiria in posteros derivabant,
 ut hodie apparet. omnisq; Gallica Ec-
 clesia hoc certò sibi pollicebatur, regni
 & libertatem & dignitatem, simulque
 rerum omnium sanctarum (quæ quidẽ
 omnia Papæ indignissimè distrahere
 conabantur) usum bona fide à se reti-
 neri. Atq; adversus Papparum excõmu-
 nicationes & Interdictiones tam præ-
 clarum & constans majorum nostrorũ
 propositum fuit, ut Papæ aliquãdo ce-
 dere coacti sint, promiserintq; se non
 amplius nec contra regem, nec contra
 regnum iis ufuros. Ea de re Martini 3
 & 4: tum Gregorii 8, 9, 10, 11 & aliorum
 quamplurimorũ conscriptæ Bullæ in
 Tabulario regio adhuc extant. Id quo-
 que jus ad Franciæ Patricios, atq; ad eò
 ad minimos usq; regis ministros perti-
 nuit, cujusdam capitularis, ut vocatur,
 à Carolo magno, ejusq; filio sanciti vi &
 virtute, cujus hoc est initium, *Si quos
 culpatorum, &c.* Quod si Papæ severita-
 tem censoriam in nobilem quendam
 virum, aut Galliæ civitatem adhibuis-

sent, cogebantur eiusmodi sententiam revocare, & eos quibus censoria illa nota iniusta fuisset, in pristinum statum restituere. Quinetiam Maiores nostri impetrarunt, ut eiusdem libertatis beneficio fruerentur reliquę civitates & principatus, qui huius regni beneficiarij & clientes essent: quemadmodum anno 1448 Bullę contra Gandavenfes & Brugenses decretę oppositum fuit, quę ob id abrogata & antiquata est. Idq; adeo ad nostram usq; ætatem valuit, quum Senatus certior factus anno 1580 Gregorij 13 Bullam clandestino introitu in hoc regnum irrepisse, communi decreto 4 Octobr. in eam rem facto, cavita ne ea promulgaretur: hac etiã sanctione addita, ut eorum, qui eam recepissent, sacerdotiis manus regia injiceretur: decretumque est, ut illud Senatusconsultum typis mandaretur. Maiores igitur nostri, ut ex his constat, quandiu sententię suę perseverantiam retinuerunt, tandiu & regni dignitatem libertatemque retinuerunt.

Papę in suis Bullis proponebant, si
Reges

Reges nostri sibi non obtēperarent, eorū imperia pro suo arbitratu, ad aliū translaturus, eorumq; populis minabatur se alios principes ipsis præfecturos: summā illam ubiq; gētium imperandi in tēporalibus & spiritualibus rebus potestatē arrogātissimè, ut jam antea diximus, venditātes nobis, & ostētantes, ac diram funestamq; imprecationem in id imperium immisuros se minitātes, nisi ad suum nutum & arbitriū regeretur. Sed his rebus omnibus Patres nostri ob ea quæ diximus nihil prorsum terrebantur. Sapientius nimirū instituti, & usu rerū peritiores facti erant, quā ut nugis istis vel tantillū moverentur, qui satis scirēt Deum auctoritatē illam sibi vni reservasse, illiusque unius esse imperiorū statum mutare, & reges in iis pro jure suo summo constituere; iisq; ut & reliquis ab eo constitutis magistratibus parendum esse: alioqui Dei mandato & auctoritati repugnari, nec impunè id quidem aut inculpatè, quęcunq; tandē causā cōtrā obtendi possit. Diabolus idem

Matth. 4. agebat in sua illa contra Christum tentatione, mundi regna illi ostendens atque se traditurum etiam pollicens si honorem sibi cultumq; tribuere vellet. Perditus ille dicebat omnia se regna in manu sua habere, de quibus pro animi libidine constituere posset. Qui verò hanc tantam in mundi regna potestatem, quæ uni Deo debetur, sibi assumunt, ii certè Dei sunt hostes, fallacesq; spiritus. Majores nostros, prudentesq; probosq; viros minimè latebat, Christum, ut hereditatem inter fratres divideret, rogatum id recusasse, quantumquã ea hæreditas minimi fortasse pretii esset. Inde concludebant, Christum nunquam hujus facti rationem probaturum, si Papa, pro ea, quam sibi arrogat, potestate sceptrum & imperia partiretur, venderet, transferret. Enimvero ex sacris libris cognitum hoc habebant reges, ut Davidem, Salomonè, & alios à Prophetis reprehensos fuisse, severiusq; & minaciter admonitos, nisi morem Dei mandatis gererent, summum esse periculù, ne iusta Dei offensione suum

suum sibi regnum eriperetur. At pii illi viri eam calamitatem Dei nomine minabantur, nec eorum quisquam eò audaciæ unquam venit, ut regna per se à propriis Dominis alienata interverterit & ad alios transtulerit. D. Ambrosius Theodosio sacris quidem interdixit, sed non Imperio, atq; ista cõminatione in eum nunquam usus est, nec aliter eum cõpellavit, nisi cum ea animi submissione & observantia, quæ civem clientemq; decet. Patres nostri in eo quidẽ probe se institutos ostendebant: & præter Dei mandatũ, quo præcipitur colendos esse reges, iisque obtemperandum, ingenio etiam ad principes suos imprimis amandos proposito semper fuerunt. Unde præ cæteris omnibus nationibus, celebrati fuerunt. Itaque Papis, quos videbant tam infirmis fundamentis niti, fidem non habebant, sed eorum Bullas detestabantur, & justo dolore accensi universum suum studium operamq; regibus suis pollicebantur & deferebant, à quibus mandata ad retinendam Papa-

rum insolentiam reciperent: satis patrū & sua ipsorū memoria experti, neminem unquam illorū fulminibus sauciatum fuisse. Quinetiam quum reges tot tantisq; indignitatibus à Papis se affici, tot onerari cōtumeliis, regnumq; per illorū artes hostibus prædæ objici viderēt, tunc nec ullū religionis & Ecclesiæ falsò usurpatū nomē moram afferebat, nec ulla Paparum sanctitas obstabat, quo minus reges suorū tum sentētis freti, tū studiis moti, armis se tueri, & superbos istos, hostilē in modum tractare decernerent: quippe qui nullam belli gerendi causam justiorē dari posse arbitrarentur. Neq; id tamen sine maximo dolore sic statuebant, ob eam, qua sedem illam semper coluerant, observantiam, & eam etiam, qua inde consequi posset, offensionem & invidiam, cum aliqua nec minima Ecclesiæ pars cum eo dimicaret, qui præcipuam illius administrationē ac moderationē sibi sumeret. Verūm publica salus, suprema lex esto. Aut sui defensio justè strenuēq; suscipienda erat,

aut

aut rex perfidè deserendus & prodendus, collūq; servitutis jugo turpiter offerendum Quòd si ut sui regis facta tētaq; cōservetur auctoritas, ut status & patria tota defendatur, ut libertas, qua nihil est dulcius & carius, retineatur, bellū à nobis suscipitur: idq; adversus eos maximè, quorū amicitiam expetimus, ac nobis cōciliare imprimis studemus, & qui sub pietatis specie ambitionem, avaritiā, & arrogantiam (à quibus ad status everisionē machinandam impelluntur) prę se apertè ferūt: cui jam dubiū esse potest, quin cum eorū, qui necessariā sui defensionē suscipiunt, causa, unā cum justitia, tū Dei assensio tū optima cōscientia conjungantur? Nunquid sanctitas, pastoris officium, Deiq; nomen, iis qui res pturbare & imperia bellis & cōfusione p̄miscere vellēt, occasione ad id & causā esse deberēt? Abiathar summus sacerdos muneris sui oblit⁹, ad Adoniae factionē contra Salomonē transiit: purās se, pro ea qua p̄dit⁹ erat auctoritate, jus imperii ad quēcumque vellet trāsferre posse, neglecto Dei,

1 Reg. 1.

qui aliter ea de re constituisset, mandato. At in sacerdotii dignitate tantum momenti non fuit ac præsidii, ut non is morte damnaretur, cēfereturq; dignus cum quo tanquam cum hoste ageretur. Omnis anima potestatibus super-

Rom. 3.

eminentibus subiecta esto, ait D. Paulus. Nec Apostolus nec Episcopus, nec ulla alia Ecclesiastica persona excipitur, ut D. Chrysostomus in eum locum scribit, ac proinde ne Papa quidē ipse. Qui est omnium supremus, gladium sibi à Deo cōmissum gestat, ut eos qui se præter modum contra suam auctoritatem efferre audeant, æquè omnes reprimat. Patres nostri id sciebant, credendumq; est eos, nisi perquam consideratè, ejusmodi bellum non suscepisse. Et certè in illo Turonensi concilio palam statutum fuit, bellum salva conscientia Papæ inferri posse. Ac illud ipsum decretū usurpatum jam aliquādo fuerat, ideóq; normæ instar esse debebat, ad quam hoc regnum sua consilia & actiones in eadem re dirigeret.

Non ignorabant autem reges, item-

que

que alii, qui in celeberrimos illos cœtus accersebantur, quæ sit Episcoporum habenda ratio, & quo sint honore & observantia digni. Nam si Romani Episcopi in officio suo permãssissent, nunquam nisi perhonorificè appellati fuissent. Quinam verò majores honores in Rom. Episcopos effuderunt, aut eorum auctoritatẽ magis amplificaverunt, quàm nostri Caroli, Ludovici, & nostri alii principes? Sed quum muneris sui limites prætergressi, pro pastoribus lupi fiunt, & in media regna irrunt, ut ea funditus evertant, nullam officii partẽ attingentes, sed cõtrà præter officium & decorum facientes omnia: tum verò demum nullus est honori & observantiæ relictus locus: non enim laus personam sequitur, sed munus, si quis in eo fungendo præclarè se gesserit. Si munus desinit, honor & meritò desinit. Nostri igitur patres, qui Papas erga se non pastores, sed perditores, non mandatorum Dei præcones: sed è contrario bellorum civilium tubas, & rebellionis adversus principem concitatores: nec

jam patres & servatores, sed hostes vexatoresque infestissimos, perniciem sibi & exitium machinantes experirentur, rectissimè profectò & rationi convenientissimè facturos se putarūt, si erga eos ita se omnino gererēt. Parisiensis Academia sentiebat, quod D. Paulus monet, discessionem ob omni fratre qui se inordinatè gerit, faciendam, de Papis intelligendum esse, quum rerum superbo dominatu potiri ubique volunt, omnes miserè divexant, & furiosè permiscant omnia.

Cæterum hæc patrum nostrorū adversus Papas contentio fieri non poterat, quin fieret quoq; discidium. Itaq; Papparum adultores iræ pleni, cupidissimè inculcabant nihil hoc aliud esse, quàm se à Catholica Ecclesia segregare. Uti etiam Papæ videri volebant eos suis excommunicationibus ab Ecclesia Catholica abstraxisse. Verùm patres nostri de iis admodum securi erant: immò verò instabant atque urgebant summo cum studio, ut sibi à Papparum qui se in suo munere obeundo ita tyrannicè

rannicè gererent, consortio quam primùm recedere liceret. Censebatque Turonense concilium, bellum etiam illis inferendum. Non quòd pii illi patres hoc unquam in animo habuerint, cum Ecclesia Catholica divortium facere. Illud enim probè sciebant, quicumq; in Catholica Ecclesia sit, eum esse in domicilio Dei, in filiorum ipsius cœtu, & in recta, quæ ad vitam æternam ducit, via: Contrà verò quisquis in ea non fuerit, extra Christum esse: non domesticum, sed externum esse, nec hæreditatis promissiones habere: quisquis, ut breviter dicã, extra Ecclesiam sit, huic nullam salutis spem relictam esse. Quid ergo? A Papa cõmunionem separatum esse, annon ab Ecclesiæ cõmunionem separari erat? Hoc sanè quidẽ pro ea, quæ majorũ nostrorum pietati & integritati debetur, observãtia, nobis pernegandum, cum ipsi se à Papis ultrò segregarint. Alioqui eò nõquam venissent. Verùm hoc inde factũ ab ipsis fuit, quòd aliter ab Ecclesia instituti essent, quàm põtificiæ dignitatis

studiosi ac fautores nobis inculcant, Etenim, si eos audiamus, non est hoc in Ecclesia esse, nisi Papam errare non posse credamus. Patres autem nostri, ut ex superioribus cōstitit, eorum sententiæ minimè assentiebātur. Non est hoc in Ecclesia esse (si modò fides illis habeatur) si quis pro certo non habeat Papam summum ubiq; moderatorē & præfectum esse, atq; utrumq; gladium habere : At patres nostri hoc illi nunquam cōcesserunt. Non est hoc in Ecclesia esse, ut id etiam nobis objiciunt, si quis ingenio sit ita comparatus, ut omnibus Papæ mandatis, quali acunq; tandē illa sint, parēre nolit. Patres verò nostri ad hunc sibi modum imperari passi non sunt, sed iudicio prudentiaq; adhibita, quicquid sacris scripturis minimè consentaneum videbatur, etsi à Papa manaret, id planè rejiciebant. Iidem appellant eos hæreticos & excōmunicatos, qui ea nolunt in suos etiam reges admittere, quæ suis Bullis imperant. Patres autē nostri id prorsum negabant, atq; Paparum excōmunicatio-
nes

nes cùm deridebant, tũ minutatim dif-
 fecabant: quinetiã Papas, qui potestati
 in hoc regnum sibi vendicarent, fatuos,
 insanos, atq; adeò hæreticos appellare
 nõ dubitabant. Atq; hæc ita omnino,
 ut dictum est, se habere, senatuscõsul-
 tis, decretis, variis quoque scriptis & a-
 ctionib⁹ suis nobis cõfirmarunt. Quòd
 si aliter, quàm faciebant, credidissent,
 in eo conscientia repugnassent: quod
 de tot claris piisque viris, qui nos ætate
 antecesserũt, vel cogitare est nefas: sa-
 nè, si in Ecclesia esse is non est haben-
 dus, qui in Paparum obsequio nõ ma-
 net, neque illi totus adhærescit. Si ve-
 rò nulla conscientia labe aliter facie-
 bant quàm crederent, tunc aut errore,
 aut ignoratione peccaretur necesse e-
 rat. At extra omnẽ controversiam est,
 nostros illos patres iis, qui Paparũ de-
 cretis omnino addicti & cõsecrati sunt,
 prudẽtia, eruditione & fide longè præ-
 stitisse. Quomodo igitur, dicit ali-
 quis, se in Catholica Ecclesia esse cre-
 debãt, interim dum à Papis dissiderẽt,
 eosq; adeò armis peterent? Nempe ex

sacris scripturis & piorum Doctorum
 libris persuasum benè penitus atq; cõ-
 firmatũ habebant, Dei Ecclesiam nec
 ex Papa, nec ex ullo alio mortali pedẽ-
 re. Nam si in Papa esset illius caput &
 fundamētum, malè equidẽ ipsi cõsul-
 tum fuisset, & adhuc esset, si quis mise-
 rum hominum etiã perfectissimorum
 statũ consideraverit. Præsertim quum
 tot Papæ à multis extiterint seculis, va-
 riis infandisq; sceleribus (ut ab ipsorũ
 historicis describũtur) cooperti & cor-
 rupti, nullis etiam bonorum pastorum
 notis insignes; quippe maxima ex par-
 te Simoniaci, & viis atq; artib⁹, quæ cũ
 legitimæ vocationis regulis (quales in
 propriis ipsorum canonibus scriptæ
 reperiuntur) è diametro pugnant, ad
 Papatũ ingressi: alii manifestò hæreti-
 ci, & à fide aberrãtes, atq; alieni, quos
 ideo Academia nostrę causã diligen-
 ter disceptata gravi infamia multatos
 dñarunt. In iis verò, quas ppè conti-
 nuas adversus Germanos Imperatores
 habuerunt, cõtentionibus, necnon in
 suis ipsorũ, quas inter se quum de sedis
 prima-

primatu dimicarēt, exercuerunt con-
 troversis & dissensionibus, quānā re-
 cta illorū conscientia, quis pacis & cō-
 cordiē amor, quē etiā integritas & sin-
 ceritas exstitit? Patres nostri qui horū
 omnium testes erāt, omnemq; Papa-
 rum vitā penitus cognitam habebant,
 non potuissent unquam in animū hoc
 suum inducere ac planè credere, Ec-
 clesiam ex eorum auctoritate pēdēre:
 ac, si in Ecclesia esse velimus, Papis ne-
 cessariò adhærescendū esse. Quid er-
 go? Christiani illi erant, profitentes se
 Prophetarū & Apostolorū doctrinam
 credere, Christū ut servatorē suum a-
 gnoscere, Deū colere, & in ea, quē fuis-
 set in sãctis Patriarchis, Prophetis & A-
 postolis, & in omnibus Dei electis, qui
 in universo mūdo vocati fuissent & es-
 sent, fide manere. Ex his certò sibi per-
 suadebant, etiā si Papa destituti essent,
 se tamē in Catholica ecclesia esse: ac dū
 Christū haberēt (in cujus tutela & du-
 ctu longe tutiori, q̄ in illo Papatū con-
 quiescerēt) Ecclesiæ spōsum verūq; p̄-
 fectū & caput, ac pastorem pontificēq;

summum, se habere. Nec firmiora & arctiora concordia, qua Ecclesiae Catholicae coniuncti essent, vincula requirebant, quam eiusdem corporis in Christo membra esse, eodem cum fidelibus omnibus spiritu regi, eadem fidem, eundem etiam Baptismum habere. Patres nostri à Papis distracti, atque ad eò ad bellum iis inferendum coacti, hisce cõsolationibus & persuasionibus aduersus eos, qui divortium à se cum Ecclesia factum sibi exprobrarent, animos suos confirmabant: atque totius veteris Ecclesiae, quae Papis subiecta nunquam fuerat, statum, uti eas etiam Ecclesias quae de Primatu cum Papis contenderat, sibi proponebant, quas tamen Catholicae Ecclesiae membra esse negare non poterant, etiamsi in eo graves Papis adversariae essent, ut & Africanæ Ecclesiae D. Augustini tempore fuerunt. Papparum fautoribus, à quibus probrosè excommunicati appellabantur, objiciebant summos in Israelitica Ecclesia pontifices nec semel nec iam primum à recta via desse-

deflexisse, & tyrannicum dominatum occupasse, dum excōmunicabant, atque anathemata, execrabilesque eos pronuntiabant, qui secum non facerent. At enim illi, quos diris ita devovebant, Apostoli erant, veriq; fideles & Christiani, qui vera Ecclesia Catholica erant, non autem ambitiosi isti Christi hostes, qui primum sibi in Ecclesia locum tribuebant, in qua tamen nihil loci omnino haberent. Confidebant, quandiu ex vero Ecclesiæ capite, & nostræ omnium salutis auctore penderent, non posse unquam à Deo & Ecclesia, quantumvis & Papæ & inferi omni ope retinerentur, divelli: omnesque Papatū omnium Imprecationes gloriæ sibi & saluti fore. Ex his igitur apparet patres bona fide à Papis se abstraxisse, regiis edictis, supremæ curiæ decretis & conciliis, & eò quidem usque, ut bellis etiam eos invadere nihil dubitarent.

Ego verò imprimis optavi ut in majorum nostrorum historiis hæc & alia hujusmodi attentè considerarentur,

ut ea in his, quæ Papæ per suas Bullas nobis faceffunt, negotiis, in usum nostrū referremus. Papa Sfondrat⁹ quod his cōtrà objiciat, nō habet. Ille enim ipse in sua ad Nobilitatē & populum univērsū monitoria Bulla eximiam regū maiorūq; nostrorū pietatem ac religionē laudat, quōd piis in Deū Deiq; Ecclesiam officiis Christianissimorum nomen adepti fuerint: additque eos, quo propiūs avorum suorum exempla sequentur, eò propiūs ad veram quoque nobilitatem accessuros. Quid autem illi præstiterint, suo nos exemplo docēt. Primi ex Merovingiorum prosapia reges ad Pepinum usq; (quantū ex historiis colligere licet) non magnam admodum Paparum notitiam unquā habuerunt. Per ea enim tempora non magni adhuc nominis erant. Carlinis Papæ subiecti erant, eorum gratiam & subsidium emendicantes, in suisque electionibus & gravioribus etiam aliis rebus ab illorum nutu & auctoritate pēdentes: ut ex Chronicis & aliis eorum

tēporum monumētis facilè p̄b̄ari potest. Non quòd maxima jam tunc ambitione & summo crescendi desiderio non flagrarent. Sed non audebant ita apertè, ut postea, regibus nostris molestiam exhibere. Unas tantummodo occasiones cupidè captabant: ut ii facere solent, qui clàm, & occultè aliquid moliuntur. Si qua in regum familiis discordia esset ob uxorē quandam repudiatam, quæ magnæ auctoritatis principes cognatione contingeret, eò, tanquam ad rem patrociniò dignam, & ex qua præmii aliquid se relaturos sperarent, avidè se conferebant, sua & obsequia & excommunicationum fulmina oblaturi. Si ad has controversias disceptandas ac componendas adhiberentur arbitri, ea re ad potestatem suam constituendam abutebantur, hinc scilicet jus in dirimendis principum omnium litibus captantes: Ut Nicolaus primus in Lotharii regis causa. Sed iræ imprimis & contentiones, quæ inter principes erant, luculentæ illis & valde speciosæ

causæ videbantur, quas etiam cupidissimè arripiebant, ut inde compendij aliquid facerent, & in aqua, ut dicitur, turbida piscarentur: ad eos se adiungentes, per quos potentiam suam amplificarent. Omnibus tamen suis artibus & machinis efficere non poterunt, ut juris aliquid in hoc regno consequerentur. Magna extitit filiorum Ludovici pij adversus suum ipsorum patrem coniuratio. Ecce Papæ in mediam hanc tēpestatem illico se conciiunt, nec ad patris, cuius causa iustior erat, sed ad filiorum partem, eamque deteriorē se applicāt, ex qua nimirum maiorem quæstum se consequuturos putabant. Nam Ludovico patri semper subiecti fuerant, nec quidquā uberius & quæstuosius ex eo obtineri posse sperabant. Sed suum studium & operam ad liberos deferendo, sibi certò pollicebantur, si superiores essent, amplam se remunerationem adepturos. Gregorius igitur 4. in Galliam venit, Ludovicum ab Ecclesia abdicaturus, ut quidē plerorumque omniū
 opinio

opinio hæc erat: sed continuò comperit Regem eare nihil moveri, ac regni Episcopis certum deliberatumque esse, sibi resistere: Itaque à consilio suo destitit, simulavitque se eo animo venisse ut pacem inter patrem & liberos conciliaret. Qui res eo tempore gestas memoriæ prodiderunt, ajunt Episcopos summa voluntatum & sententiarum consensione decrevisse, se Papæ quanquam excommunicationes suas minanti non obtemperaturos, voluntatique illius nulla in re cessuros: eumque adeò, si excommunicatus veniret, excommunicatum rediturum. Ea ipsa sunt eorum verba: propterea quòd perspectum penitus ac persuasum haberet, Papæ non majorem quàm sibi ipsis potestatem esse. Hoc verò & in ejus temporis annalibus, & in eo qui Aimonii Monachi historiam persequitur, & in pervetusto quodam, quod D. Dionysii dicitur, Chronico scriptum extat. Atque illud primum habetur Paparum adversus Reges nostros tentatum præludium.

Deinde ex cōtentionibus inter Ludovici pii successores exortis, commodis suis consulere conati sunt, sed nihilo plus quàm antea promoverunt. Post primos autem Carlinorū familiae principes, ut major Papis ab aliis nationibus honos tribuebatur, sic Reges nostri plusculum aliquid, aliorum potius exemplo, quàm ullius juris ratione, iis tribuerunt. At ut sibi dominarentur, ut regno imperarent, ut de se, suoque statu pro animi libidine statuerent, pati certè nunquam potuerunt: immo verò protinus omni ratione, & Marte etiam aperto, infestisque armis sese illis interdum objecerunt.

TER.

TERTIA PARS,

*Quae est rerum à majoribus nostris ad-
versus Papas gestarum, ad eas, quae hoc
tempore occurrunt, accommodatio, ut
quid nobis hic agendum sit,
intelligatur.*

PRÆCLARE admodum ab ora-
tore olim dictum est, cum historia
sit fidelis temporum testis, lux veri-
tatis, vita memoriae, nuntia vetusta-
tis, eam quoque nobis eadem opera
magistram vitae esse. Cum enim quæ-
dam incidunt, quæ aliquando antè
acciderunt, tunc veterum monumen-
ta exquirimus, ex quibus quid viri
doctrina virtuteque præditi in iis ege-
rint, & quid iis inde evenerit, planè
cognoscamus: illudque nobis magi-
stri fidelisque consilarii vice est, à quo
docemur, qua fide animique præsen-
tia, sublata omni dubitatione, nos
in iis gerere debeamus. Ad ea igitur,
historias, quæ supra commemoratæ
sunt, & quid in illis observatum sit,

referemus & accōmodabimus. Francorū historiæ, in iis quæ ad prima hujus Monarchiæ tempora pertinent, mancæ quodammodo & imperfectæ sunt: quòd prisca illi Galli benè rem gerere mallent, quàm multa scribere. At de postremis temporibus, in quæ Papatū cōtentiones inciderunt, pleniores eæ sunt, certiores, & pluribus testibus instructæ. Nec dubitandum est, quin hoc Dei providentia ita cōtigerit, qui multò antè provideret, quàm difficile nobis fuisset in tā gravi & ancipiti cōtentione certi quidquam statuere, nisi narratum nobis probatumq; scriptorum diligentia fuisset, quid Patres nostri à Papis indignè provocati, & sacris interdicti præstiterint: propterea quòd de religione hîc etiã agatur, quæ scrupulum & dubitationem animis nostris injicit, unde optima sæpe consilia impediri solent. Verùm Majores nostri ejus rei viam, quam ducebant esse rectissimam, tam multis ac præclaris exemplis tritam passim reliquerunt, ut si modò velimus, errare minimè possimus.

simus. Ea verò non semel, sed sæpe numero acciderunt. Consilia non unius, aut paucorum hominum sunt. Solennia sunt senatusconsulta, & gravissima ordinum conciliorumque decreta. Quod ad eorum exitus effectaque attinet, si paulò attentius confideremus, quales fuerint Paparum & factiosorum, quos suis artibus & opibus ad suam causam suscipiendam alleverant, conatus & machinæ: quàm luctuosæ tragœdiæ in Germanorum Imperio ab iis excitatæ, quæ item aliorum ruinæ & mutationes: fatendum certè ac prædicandum nobis est, saluberrima fuisse ejusmodi majorum nostrorum consilia, sine quibus nullum jam regnum teneremus, nulla libertate frueremur. Ea igitur exempla magni apud nos esse debent, quippe quæ sint ejusmodi, ut nos fallere non possint. Ita ut, si quærat quid nobis hodie faciendum videatur, quum Papa excommunicationis fulmen nobis intentat, si regi parere sit animus, non magna hîc deliberatione & consulta-

tionem sit opus, in eo etiã quod de conscientia agitur. exstat jam hæc, constatque planè sententia. Regni propria super hac re sunt nobis axiomata: Rex inde intelligit, quam virtutem, quamque animi firmitatem & constantiam adhibere debeat: Senatus præscriptam in iis legem habet, quam sequatur: Clerus illic cernit, quid veteres regni hujus Episcopi & concilia de eo statuerint ac responderint: Denique nobilitas, militares viri, ac reliqui omnes docentur, qua fide & alacritate suo hinc Principi obsequi debeant.

Quoniam verò nullus est exemplorum usus, nisi res, ad quas probandas & illustrandas adhibentur, persimiles fuerint: ut nullus sit objectionibus relictus locus, docere mihi propositum est, nos in eadem omnino causa versari in qua olim patres nostri versabantur. Si quid in ea re discriminis inesse videtur, id sanè quidem aut in Papæ proposito & consilio, aut in ipsius, & eorum, qui hunc tantum motum mutationemque moliantur, aut in regis ipsius persona
 insit

insit necesse est. In Papæ autem scopo nullum omnino discrimen existit. Papa quidem Sfondratus in suis Monitoriis Bullis, speciosis prætextibus nempe verbis sanctimoniam plenam, Dei nomine, Ecclesiæ cura, non caret: sed ea verba præpostero inverfoque sensu accipienda sunt, & eadem omnino significatione, qua cætera quæ usurpare, nobisque identidem obtrudere solet, quum se servorum servum nominat, dum in thronum longe omnium excelsissimum ascendit, se omnium summum proficitur & gerit, ac regibus, principibus, Imperatoribus, imperiisque omnibus præfici dominarique conatur, quum de sua submissione, & sua in nos benevolentia loquitur, dum tota mente in hanc curam incumbit, ut nos in miseram servitutem redigat, pedibusque suis conculet & proterat: quum & is ipse & reliqui se Bonifacios, Clementes, Innocentios, Gregorios appellitant: præclara quidem ea nomina, quorum splendore, simplicium & rudium hominum oculos præstinguant, dum pessimè de nobis merentur, dum

luporum noctu grassantium more res publicas diripiunt, mortiferisque vulneribus cruentant: dum nos in imum inferorum barathrum conjiciunt, & tanquam furia quædam dies noctesq; pervigilant, quieti nec tantillum indulgentes quò nova malorum genera excogitent, civiles motus concitent, univèrsùm (ut verbo rem complectar) orbem incensione, interneccione, vastitate & interitu perdant. Sed veniendum ad rem est, videndumq; quò potissimum isthæc lenitatis species & verborum blanditiæ spectent. Sfondratus ægritudinem animi summã præ se fert, quòd in hoc regno tantopere ac tantu afflictemur, aitque se acerbissimo cordis cruciatu rumpi, quòd ita perturbemur, & à nobis ipsis discerpamur. At si tot tantæque nostræ calamitates, quibus ita divexamur, ejus mentem vel modicè tangerent, pacis incundæ viam nobis aperiret, & ad eam ingrediendam hortaretur: aut, si ad rem tam salutarem necessariamque mentem atq; animum adhibere negligeret, saltem

ad rem
tandè
aliquid

tem pateretur, ut de his controversiis componendis, & nobis in pristinam concordiam reducendis cogitaremus. Illum fugere non potest, non nunc demum Ecclesiam dissensionibus religionis ergo concitatis exagitari. Ab ipsis Apostolorum temporibus, sæpeque postea id mali Ecclesiam invasit. Nec ignorat harum controversiarum dirimendarum rationem, arma apud veteres non fuisse, quæ jam tanto furore & pertinacia intentantur, sed concilia & placida colloquia. Si tranquillitati, utilitatiq; nostræ consultum vellet, ille quidem se in nostri pacificationem interponeret, à diuturniore gravioreque contentione nos revocaret, has ad regni incendium accensas faces restingueret, & ad arma deponenda hortaretur: Regem etiã Hispaniæ & alios principes finitimos deprecaretur, ut per eos nobis aliquando quiescere liceret. Deinde regi nostro & aliis Christianis eodem animo & studio principibus præsto esset, suam opem & ope-

ram pollicens ad salutare piumq; concilium convocandum, in quo omnes de religione controversiæ quietè dirimerentur, & Christiana Ecclesia à tot perturbationibus cladibusque liberaretur. Si id efficeret, nosq; ad omnem animorum acerbitatem exuendam, ad omnes injurias ex animo delendas, ad nos mutuò reconciliandos exhortaretur: equidem illum nostris malis misericordia commoveri, nosque amore prosequi crederemus: ac tunc verum illum & Apostolicum spiritum, qui in D. Petro, in D. Paulo piisque aliis Dei servis, Ecclesiæque patribus elucebat, in eo agnosceremus, & laudaremus. At nihil aliud quam bellorum cōtinationem proponit: etiamsi potuerit, quot quantisque miseris ab annis triginta oppressi fuerimus, intelligere, & longa experientia cognoscere, bella inter nos civilia non esse accommodata ad nos in eādē religionem concordiamq; revocandos, remedia: sed & potius addere oleum, quod aiunt, incendio, ac
 totius

totius regni perniciem & exiliū accelerare. Idem conjurationem rebellionemq; auctoritate sua cōprobat. Bullæ illius huc tantū spectāt, ut à rege nostro deficiamus, si nōdum defecimus; hoc, inquam, suadent, ut bellum adversus principem, cui non desunt idonea ad sui defensionem subsidia, perpetuemus, & ad mutuam internecionem ac lanienam immortalī exitiali-que bello ruamus. Illius igitur omnia de sua misericordia, tristitiaque verba, Crocodyli sunt lacrymæ, mera simulatio est. Qualis cæterorum Paparum scopus fuit, dum summi iuris in temporalibus & spiritualibus nomine, hoc sibi olim sumebant, ut hoc regnum, cui pro arbitrato suo imperare liceret, sibi subiicerent. Talis omnino Sixti postremi scopus fuit: talis etiam hujusce Sfondrati nostri mens & cogitatio, qui suas ad nos bullas hoc consilio mittit, ut obsequiū à nobis extorqueat: sperans tantillā mēbranâ plūbeis orbiculis armata, totū terrarum orbē permiscere posse. In verbis quidem totaq;

oratione plusculū artificij, plusculum etiā moderationis inest, quā in Bonifacii & aliorū ejusmodi literis, quōd sciant in ea se devenisse tēpora, quum Papa non eo loco & numero habetur, quo antea. At imperandi vbiq̄ue cum summo jure eadem certē omnino voluntas. Nomina hæc Bullis illius præfixa, *Servus servorum*, *sancta sedes*, & ejusmodi alia, tituli sunt perhonorifici, qui ad alios summam auctoritatem deferebant. Et quidem Sfondratus nō ita potest ingeniū suum dissimulare, quin velit hoc de se nobis penitus persuasum esse has suas omnes cogitationes noctes diesq; (sic enim loquitur) cō duntaxat pertinere, ut alium nobis regem substituatur. Ea est sollicitudo, quæ cor illius exedit & urit: ille animi labor est & vexatio, quæ illum reipirare non sinit. nempe obtinere à nobis vult quod decessores à majoribus nostris nunquam obtinere potuerant, summam in hoc regno potestatem, per quam totius regni status ab eo uno pendeat. Nam si hanc, quam molitur,

rerum

rerum mutationem invehere potest, & regem ex animi sui sententia constituere, quid jam majus ad summam in totum hoc regnum potestatem desiderare poterit? Atque hæc ambitio non minus in hoc, quam in majoribus ipsius instructa est affectibus, iracundia & odio in hoc regnum concepto. Non minus etiam quam cæteri in animo habet, regiam familiam funditus extinguere, & ad mutuam carnificinam nos concitare: Ut impedimentis omnibus, quæ illi obstant, quo minus regnum ad alium transferat, sese hac ratione explicare, atq; viam Hispanis (quo spectat illius animus) aperire, nosq; omnes durissimo miserrimę servitutis jugo subicere possit. Hæc cuivis obvia cognituq; facillima sunt. Vis semel dicam? In Papæ Sfondrati & decessorum ipsius, infestorum regni Gallici hostium proposito nullum certè discrimen apparet, nisi hoc verè unū, quòd furor major jam exardescere videatur, quàm antea. Conjuratio enim aduersus regni statum eadem semper

conflata est, cum qua finitimi hostes
 sua arma, populus religionis specie de-
 lusus & excæcatus, rebellionem; Papa
 verò suas de more fulminationes con-
 jungunt. *Pactio* de hac regni aliena-
 tione jam dudum inter Papas & Hispa-
 nos facta est. Papa premium hoc ab Hi-
 spano pactus est, ut Ecclesiæ universæ
 primatum in hoc etiam regno pecu-
 niis & armis Hispaniæ tranquillè obti-
 neat: Rex verò Catholicus hoc vicif-
 sim à Papa est stipulatus, ut Papæ ex-
 communicationibus instructus, & in
 Gallia & in reliquis Christianæ p̄fessio-
 nis finibus summū Monarchæ impe-
 rium & auctoritatem consequatur. Ita-
 lia, ut eò facilius perveniretur, no-
 bis adempta est. Illius principatus, Ro-
 manæ Ecclesiæ beneficiarii, ad Hi-
 spani ditionem & Imperium translati
 sunt: suffragia in purpuratorum Car-
 dinalium cōclavi imminuta nobis, Hi-
 spanis verò aucta sunt: Concilii Tri-
 dentini actu, præcipua sedes nobis e-
 repta fuit, & Hispanis attributa: Ideoq;
 seditionum faces in nobis, sub zeli &
 religio-

religionis nomine accendunt, ut nos viris, viribus, opib⁹, & mutua benevolentia exuti, illis ipsis, qui infestis animis, funestisque armis nos invadunt, dedamur.

Quod ad Papæ Sfondrati (ut & Sixti decessoris, qui defunctum regem suo quoque fulmine aggressus est) personam attinet, non plus equidem pietatis, non plus veri zeli & integritatis in eo, quàm in aliis reperiemus. Romanum se Papam vocat: nomen illud est, quo veteres Episcopi cognominabantur. Hoc nimirum innuit, si sciret & optimi Episcopi Romani (quales primi illius Ecclesiæ Episcopi fuerunt) munere fungeretur, nihil curare & agere aliud debere, quàm gregem suum Evangelii prædicatione pascere. Constat, qualis fuerit à multis sæculis Urbis Romæ status: Quàm amplam piis & eruditis viris ut Petrarchæ & aliis, ipsi etiam divo Bernardo de illa scribendi materiam suggererit, tanquam de fœcunda omnium flagitiorum, turpitudi-

num, & abominationum matre, de Babilone quadam, atq; adeò de Sodoma & Gomorrha ipsa, & si quidquam aliud in universo Mundo unquam fuit sceleratius & detestabilius. Sed ea hodie longè depravator & corruptior evasit. Si Sfondratus bonus esset pastor, qualis haberi vult & dici, atq; aliquo duceretur muneris sui obeundi studio, satis domi haberet quod ageret, in expurgandis & emendandis Cleri sui fordibus, & omnibus urbis suæ partibus. Sed his minimè movetur: longè altiora & magnificentiora meditatur & suscipit. Quis tamen credit illum zelo satis ardenti flagrare, satisq; magna sapiëntia præditum esse, ut universum terrarum orbem satis dignè moderari possit, & bonum etiam pastorem, ut sese nobis venditat, inter nos agere, cum nullam suæ familiæ curam habeat, & vicinorum saluti nullo modo prospiciat & consulat? At Evangelii prædicatione gregem pascere, humilior quiddam est & vilior, quàm ut Papã eò se demittere deceat. Hoc
etiam

etiam restrictius est ac servilius, si aliis ad placidiorem & modestiorem vivendi rationem exemplo esse cogeretur. Arrogantia, quæ ab istis terrarum & imperiorum omnium dominis ad alios perpetua serie trāsit, longè sublimiora petit. Episcopatus jamdudum iis fordet. Successionis, paupertatis & ignobilitatis Apostolicæ eos jam pridē tædet ac pudet. Principatū spirant, Dominatum noctes diesq; cogitāt. Quòd si Apenninus, superumq; & inferum mare, istam superbiam capere & coercere possent, ferenda ea utcunque videretur. At ea est isthæc ambitio & avaritia, quæ totum terrarum orbem pervadere, quæ omnia effodere, congerere & vertere, sibi que vendicare possit. Tota illa dignitas, mera est magnificentia, merus luxus, meræ voluptates & deliciae. Quin eò furoris & fastus vêtum est, ut si vilissimus quidam Caprarius (cujusmodi olim Sixtus fuit) hoc summum totius orbis imperium assequutus fuerit, amplitudo & sanctitas illius postulet, nō esse prius

ex hac sibi vita emigrandum, quàm filios ac propinquos suos Duces, Comitesque, de illo D. Petri scilicet patrimonio effecerit: & si fieri potest, bellum aliquod conflauerit, cui gerendo eos præficiat. Quod nunc Sfondratus agit, dum copias sub consanguinei sui ductu & auspiciis in nos immittit. Ut autem sumptus ad eam rem necessarii suppetant, illi sunt subvertenda, euel- lenda, dissipanda omnia (His enim ver- bis Sixtus in sua adversus defunctum regem Bulla utebatur, Jeremiæ loco abutens), hoc est, mundi regna & im- peria evertenda illi sunt, ut nova alia excitentur. Sed diutius hanc Camari- nam movere non est animus. In ser- mone de illorum in principes nostros studiis & actionibus instituto manca- mus, & ex insignioribus quibusdam illorum actis videamus, an hi postre- mi Papæ saniores sint (quod ad ipsorū personas attinet) & sanctiori spiritu re- gantur, quàm alii quibus successere. Sixtus ille (cujus modò memini) ex re- centioribus illis primus fulminibus &

excom-

excommunicationibus principes nostros est aggressus. Audiamus verò qua ^{non est expressio} moderatione & modestia. Audita ^{ad Bullam} statim Guisii Ducis & ejus fratris morte, Papa iste videns cruentæ hujus contra Henricum tertium conflatae conjurationis (cujus caput & auctor erat) spem infractam & desperatam esse, pro ardenti suo in Catholicam Ecclesiam zelo, incredibili quadam iracundia vel potius furore correptus, nulla hîc legitima actione, ut nec in superioribus regis nostri, qui hodie rerum potitur, ac defuncti cognati illius Condæi principis excommunicationibus maturè observata, fulmina sua statim arripit: præ desperatione perstrepat, fremit, spumat ex ore scelus, crudelitatem anhelat, diras concrepat, infano murmure complet omnia, horribilibus minis ex arce sua tonat: & vindictæ æstu quodam absorptus, furias ex ipsis inferis excitare statuit, per quas populum Gallicum adversus regem & moderatorem suum concitet, eum & hæreticum & hæreticorum fautorem, &c

Ecclesiæ hostem pronuntians : Eum ipsum, inquã, quem paulò antè ob singularem suam pietatem, laudibus in cœlum ferebat, quem filii nomine ornabat, quem etiam Christianissimum regem appellabat. Præclarum verò Papæ illius iudicium, recta conscientia, & paternus, quo se Galliam nostram prosequi dicitabat, animus : denique candor & integritas, quam tum ipse, tum alii in suis emittendis excommunicationibus adhibuerunt. quidem causæ appatebat, quamobrem defunctum regem ut hæreticum, & hæreticorum patronû criminaretur? quænam occasio subesse videbatur, cur principem ab Ecclesiæ communionem abstraheret, qui à subditis suis debitas ac meritas pœnas gladio sibi à Deo tradito persequutus erat, & se quidem ab imminente ac dudum meditata cæde, populum verè à misera servitute vindicaverat? Deinde cùm nostri conjurati per emissarios suos Romam effusis habenis contendentes, pontifici & expetitam & machinatam tamque

que diu tantoque opere regis à Monacho quodam perfidè interfecti cœdem renuntiaſſent : quo ore, quâve fronte, effrænataſſam illam ex facinore ita inaudito & horrendo, & ob quod ſtupore omnia percuſſa, lacrymis omnes perſuſi erant, cōtractam lætitiã diſſimulavit? Totâ Româ omni voluptatum & triumphorum genere exultante vel bacchante potius, Sixtus Cardinales & alios clientes ſuos in conſiſtorium cōvocat, concionem Papalem apud eos habiturus. Id actum 11 Septemb. 1589. Ejus argumentum fuit, proditorem illum & perfidum Monachum ſui regis parricidam, in Divorum numerum referendum, illiusq; zelû magnificis laudibus ad aſtra uſque extollendum eſſe. Quoniam verò non ignorabat in comparationibus plurimû in eſſe momenti ad præclarum aliquod facinus exaggerandum, ſi cum laudabiliffimo alio quodam conferatur: cùm nullum ſatis glorioſum facinus in iis omnibus quæ de heroicis illuſtrium virorum actis referûtur, illi occurreret, quod cum illo

*Nota latio
monachu
non ingreditur*

conferri meritò posset : ex Deo ipso
 comparisonem illam repetit (tantam
 scilicet Dei operam, & eorum maxi-
 mè quæ in nostra redēptione cernun-
 tur, rationem illius sanctitas habuit) ac
 principis Christiani parricidiū, mona-
 chi ipsius subditi perfidia patratū cum
 mundi creationis opere (horresco re-
 ferens) atq; adeò Incarnationis Chri-
 sti, & aliis salutis nostræ mysteriis com-
 parare nō veretur. In secunda pontifi-
 ciæ illius cōcionis parte, de mortui re-
 gis, quē nefariis suis cōsiliis crudeliter
 trucidandum cutaverat, infandis mo-
 dis lacerat. Tandē omni contumeliarū
 genere bacchatus (pro ea quam Papæ
 quod malū est, bonum judicādi, & ita
 quidem, ut nulli refellere id impunè li-
 ceat: itémq; ad inferos etiā ipsos quos-
 cunq; & quomodocunq; libuerit, de-
 trudendi sibi sumunt, potestate ac li-
 centia) è suo suggesto declarat, regem
 apud inferos damnatum esse, pecca-
 tum adversus spiritum S. admisisse, nec
 preces pro illo esse fundendas. Quin
 & sancit, ut omnibus justorum fune-
 brium

*Nota
 de papa
 fuisse*

brium honoribus, quibus principes ornari solent, privetur. Quæ quidem egit omnia, tanta & animi acerbitate, & orationis acrimonia, ut, si mortui cadaver Romæ fuisset, proculdubio de illo aut in foetidam cloacam, aut in sterquilinum quoddam projiciendo sententiam fuerit laturus. Illius deinde sanctitas de Dei providentia & justitia sermocinatur, tanquam si divino spiritu Monachus ille afflatus impias manus Domini uncto injecisset, divina etiam virtute ideo confirmatus, tam immane parricidium confidentiùs patrare ausus fuisset. Ut paucis dicam, illius concionis hic unus scopus fuit, ut perfidum illum sicarium & sui etiam regis (à quo fuerat summa humanitate receptus & intromissus) homicidam magnificè prædicaret, & cum divi adeò ipsis æquaret. En Evangelium, quod Sixtus Papa Romæ annuntiabat. Quis nostrum arbitratur id posteritati credibile fore? At Papa eam orationem intra cōclavis septum contineri non passus, in vulgus edendam

Nota in book
99 edidit

curavit: usq; adeò eam probabat, & ad prodenda nationibus omnibus, & toti etiam posteritati manifesta suæ eloquentiæ, doctrinæ & summi in Catholicam Ecclesiam zeli testimonia fati virium habere judicabat. In hac verò tanta, qua tunc fruebatur, alacritate & lætitia, ecce alius de Henrico 4 felicissimè recepto, deque admirabili principum, primariorum coronæ ministrorum, Nobilitatis, fideliumque Gallorum consensu ad restituendam illi regiam auctoritatem, & regis mortui cædem vindicandam, nuntius intervenit. Audito verò Henrici 4 nomine totus cohorrui Sixtus, simul & magis ac magis furere bacchariq; cœpit, quum videret, eum, quem suarum excommunicationum vi omnino exaugurasse putabat, in thronum regium evectum esse. Comminiscitur, secum animo volutat, consilium cum suis captat, decernitque tandem universum potius Acheronta movere, quàm patiatur regni Gallici administrationem in ejus manu esse, cujus nomen egregiæque

giâque facinora & virtutes terrorem sibi horroremque singulis horarum momentis incuterent. Dum ea dubitatione æstualet animus, seque in omnem partem subinde versaret, Jesuitarum & Ecclesiasticarum Parisiensium decreta ad eum afferuntur furoris & sanguinis plena. Sixtus occasionem arripit, speratque satis inde & argumenti & præsidii nactum se esse, ad regem vel chartulæ frusto opprimendum, dummodo chirographum suum illi apponeret. Sed in ea jam tempora ventum est, quum Papæ non tam facile quàm olim tenebras nobis offundunt, nec in suam qualemcunque sententiam trahunt. Earum propositionum hæc erat sententia, jure divino (hoc est eorum, qui se Deos in terris profitentur, jure) Gallos non posse Henricum 4 pro rege suo agnoscere, sed debere infestis armis usque persequi eum, qui de pace cum illo facienda vel cum animo suo cogitabit, pro hæretico habendum: cōtrâ, qui in sacro hoc bello pro Romana Ecclesia, pro regni libertate,

pro harum propositionum auctoritate tuenda suum sanguinem, vitamque effunderent, beatissimos Martyres, uno quidē martyrii genere, perpetuò fore. Id factum est 14 Martii mensis die Anno 1590, eo ipso die, quo Deus in Santandræa planitie ad fluvium, qui hodie Eurus dicitur, longè alia manu consignabat futuri coniuratorum excidii decretum, per victoriam quam Regi nō Bullis .i. verbis & nugis, sed re vera dedit. Atq; hæc consiliorum & actionum Sixti contra Reges nostros & hoc regnū specimina q̄dam feruntur.

de gregorio 14 Sfondratus illi in Papatum successit (Deus enim per feralem & atratum licτόrem, provinciæ administratæ rationem ab illo mox repetiit). Hic summus pontifex inauguratus decessoris sui Spiritu imbutus illico, indutusque fuit. Atq; ut pactiōnem cum Hispano rege (cujus cōsiliis & corruptelis pontificatum erat adeptus) factam præstaret, & Galliæ occupationē faciliorem illi efficeret, majora etiam & graviora quàm Sixt^o in animo suo molitur. Six-

tus enim bullis nos terrere & decretis contentus, de ærario augēdo magis laborabat: Hic verò ut olim Julius 2, clavibus S. Petri & spiritualibus armis, quæ in Sixti manibus parùm omnino poterant, nō admodum confidens, utendum sibi gladio putavit. valde stomachatus, quòd per ingravescentis senectutis incōmoda thorace quoq; armari, & in equum insilire, Julii in modum, non posset. Sixtus brevi tempore ingētibus gazis arcas suas collocupletaverat; hic sacrilegas manus illis afferre audet, tantum nummorū erepturus, quantum ad cōparandum exercitum satis esset. Deus tunc ex alto intonuit, & fulmine Capitoliū percussit: Unde populus Romanus id, ut infaustum & ominosum incepti pōtificii auguriū, accepit, obmurmurans illiusq; consilia detestatus, quòd pecunia, quæ adversus infideles Turcas destinata erat, contra Christianos impenderetur, & cōtra illud regnū præcipuè, quod præcipuum semper fuisset, Christiani imperii propugnaculum & salus. His igitur auspiciis Sfondratus pontificatum

Nota

init. Ego autem istorum pontificum, qui & harum perturbationum autores fuerunt, & perneciale hoc bellum nobis constarunt, facta aliquot de industria proponere volui, ut docerem inter eorum, qui olim & regum & regni hostes fuerunt, & horum, qui hodie dominantur, furores nihil omnino interesse: Ac proinde, ut in belli, quæ nos vexant, causa nihil dissimile est, ita quoque, quod ad eorum personas attinet, nihil omnino nisi fortè à majori ad minus fiat collatio, dissimile esse. Nam verè fatendum nobis est superiores illos Papas, quàmvis effrenata adversus Patres nostros audacia & vèrsania insignes, ab horum tamen odiis, furoribus & violentia longissimè abfuisse.

Iam hoc restat, ut expendamus, An in Regis persona dissimile aliquid videatur. Nihil autem omnino dissimile esse, ex his quæ dicam, probaturum me spero. Et quidem quin Rex verus sit & legitimus regni successor, coniu-
 ratorum adhuc nemo in disceptationem

De rege
 hunc
 760

nem quæstionemq; vocare ausus est, nec Hispanus, nec Sabaudus, nec Guy-
 sius, nec Lotharingus, nec Papa: etsi
 horum singuli, pro sua quisque parte
 in regni societatem venire conten-
 dant. Quin ille etiam regno sit dignif-
 simus, & præclaris omnibus virtutibus
 ad amplissimum regnum gubernan-
 dum necessariis instructissimus, con-
 juratorum certè illiq; infestissimorum
 hostium (etsi ambitiones & impu-
 dentia eos omnes qui antea fuerunt
 superâtium) nullus id negare unquam
 auit. Etenim pacis belliq; artes, qui-
 bus inter cæteros maximè princeps il-
 le floret, tam magnæ tanque illustres
 sunt, ut nullus existat, qui de eo aliter
 aut sentire aut loqui possit. Quam ob-
 rem, eũ tot animi corporisq; dotibus
 clarum omnes (eos dũtaxat unos, qui
 cum insignibus barbarũ pectus, arma-
 que Hispaniæ hostilia induentes, Gal-
 licum simul animum exuerunt, sem-
 per excipio) veri, inquã, Galli omnes
 eum, Dei beneficio amplectuntur, a-
 mant, prædicant & colunt, ut nullum

ex ipsius maioribus unquam magis. Quin & ingenuè agnoscunt ac profitentur, tali nobis Dei ipsius benignitate peropus fuisse, qui sua prudentia animique magnitudine Gallicum regnum ex hoc, quo demersum est, naufragio, eripiat, & in optatum portum, in pristinam videlicet dignitatem ac splendorem restituat. In quo igitur à priscis regibus differt? Coniurati eum esse hæreticum, relapsum, excómmunicatum criminantur. Mihi autem non est iam propositum longam & accuratam defensionem instituere, ut doceam id quod obiicitur falsissimum: & quanquam verum esset, cum tamen quando talem nobis Deus dederit, pro Rege habendum, illiq; obtemperádum esse. Hæc pluribus & accuratius in multis libellis in eãrẽ præcipuè editis disputata extant, quos lectoribus perlegere & diligenter examinare operæ esse pretium puto, ut huius quæstionis cognitionem explicatã illustremq; habeant. Paucis tantummodo dicam quantũ satis esse

vidẽ-

videbitur ad intelligendum statuen-
dumq; nihil prorsus in hac tota cōtro-
versia scrupuli esse, quod obstare de-
beat, quominus majorū adversus Pa-
pas exempla in hac & animorum cō-
tentione & armorū dimicatione con-
sulamus, atq; ad imitandū etiam nobis
proponamus.

Papę Regem hæreseos crimine da-
mnarunt & à sacris abdicarunt. Ea ve-
rò damnatio nullius momenti esse de-
bet. hic enim mos pro Paparum tyran-
nide & furore invaluerat, ut Reges no-
stri quodocunq; iis ita liberet, hære-
tici, schismatici, & Ecclesiæ hostes, ut
antea patuit, pronunciarentur, etsi lō-
gè aliter se res haberet. Ita Sixtus Hen-
ricum 3 in crimē hæreseos recens vo-
cavit, etsi falsum id esse omnibus con-
staret. Papę ergo, qui mentiri consue-
verunt, & qui furore atque amentia
cæci in summos quosque & optimos
principes iniurias temerè & incōsīde-
ratè, ut brutà quædam fulmina, ja-
ciunt, non sunt audiendi. Papæ etiam
ipsi Regis nostri infensi adversarii in-
festiq; hostes, ea de re sentētiam, quæ

fit alicuius quidem ponderis, ferre iure non possunt, nisi omnem & legum & iudiciorum ordinē pervertere velimus. His accedit regis ad concilium provocatio, quæ iudicio cuiuslibet moram afferre debet: & nulli, quanquam loco, genere ac dignitate longè inferiori, in re præcipuè tâta, denegari potest. Ac nostri maiores qui toties ea usi sunt, quoties à Papis hæretici & excōmunicati declarabantur, id tanquam verum atq; efficax adversus omnem Paparum autoritatem remedium senserunt ac statuerunt. Addamus & hos Reges principesque nostros Paparum censuris ex ipsorum etiam (quum ad saniores mentes redierunt) consensu & canonibus minimè obnoxios esse. Verum, ut liberius dicam quod sentio, illud procul dubio constabit, etiamsi Rex, qualem obiiciunt, talis revera esset (quod Dei beneficio falsum est, idque postea probaturum me spero) iustam tamen Papæ causam nō fuisse, cur nequid obsequii illi præstaremus ediceret, atque eorum, qui con-

conjuracione facta eum bello perfe-
 quantur, rebellionem comprobaret.
 Neque enim Papæ est ea de re quid-
 quam statuere: Dei unius est, qui ei rei
 jam providit, eamq; tam claris certisq;
 in Ecclesia testimoniis comprobavit,
 ut qui cōtrà differere volet, mala men-
 te, cum veritate ipsa pugnare sit judi-
 candus. Dei est, inquam, reges & prin-
 cipes in toto mundo constituere, &
 quidē tales, quales ipse voluerit. Quū
 verò eos constituit, Deiq; vocatio cer-
 ta est, non jam contrà disputare, illi-
 que repugnare licet. Id enim si liceret,
 nulla unquam inter homines certa, fir-
 máque vocatio constaret. huic nimi-
 rum contra regem de hac re certamen
 esset, illi de alia: & qui omni virtutum
 genere cumulat^o multis placeret, plu-
 ribus idem displiceret. Unde in regnis
 & imperiis nihil unquā stabile, fixum,
 ratumque permaneret; sed alia atque
 alia subinde nasceretur mutatio & cō-
 fusio. Regum autem vocatio certa est,
 nec dubitare possumus quin Deus eos
 nobis dederit, quum ordine & via uni-

cuiq; imperio majorum exemplis usitata ac trita illos habemus: ibi electione, alibi sorte, hinc successione pro varia variorum imperiorum constitutione. De vocationibus ordinariis loquimur. In Galliis nostris Dei vocatio in successione cernitur: quem ordinem patres nostri probarunt, suisque & regni totius rationibus opportunissimum esse senserunt: atque reges suos à Deo ipso hac sibi ratione & via dari ita agnoverunt, ut potius, quam ei repugnant, pueros pro regibus suis acciperent: aliquando etiam eos, quod mirare magis, qui nondum nati erant, expectantes dum matres puerum enixæ fuissent: Si qui verò ex iis mente non admodum valerent, id æquo animo tulerunt, ita ut nihil illis de cōsueta dignitate & auctoritate detraherent. Cùm igitur notum manifestumq; omnibus sit, Henrico 4 regnum successionis ordine obtigisse (nemo enim in dubium id revocat) haud dubitandum nobis est, quin Deus illū nobis præfecerit, præceperitq; ut omnes illi obsequiū præstemus,

Remus, alioqui illi^o voluntati repugnaturi. Omnis anima potestatibus supereminentibus (Apostolus ait) subiecta *Rom. 13.* esto. Non est enim potestas nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinate. Itaq; quisquis se opponit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autè resistunt, ipsi sibi condemnationẽ auferent. En Dei decretũ, contra quod contèdere est nefas. Optandũ quidem, ut principes omnes pii p̄biq; essent, sed *August. de civit. Dei lib. 5. c. 21. & 33.* optio in uno Deo est, qui non semper bene moratos reges nobis constituit, seu populi plectẽdi cõsilio, seu quacũque alia caussa ductus, pro variis iudiciorum suorum caussis, quæ plerunq; nobis obscuræ & ignotæ esse solent.

Infideles verò, atq; in vera religione peregrinos & hospites, atq; adeò illius hostes, paganos aut alios ejusmodi, dubiũ non est quin Deus etiam ipse constituat, velitq; ut omnes iis subjiciantur. Ad Dei enim mandata exempla etiam, quibus id probatur, multa accedunt. Nõ citabo hĩc omnia Apostolorũ testimonia, quæ in novo testamento

*Rom. 13.
Tit. 3. 1 Pet.
2. 2 Pet. 2.
Jude 1.
1 Tim. 2.*

cuique obvia sunt. Summa illuc pertinet, ut sciamus in iis à Deo præcipi, regem & eos, qui publico alicui muneri ab eo præficiuntur; principes & gubernatores honorandos esse: Ut breviter dicam, omni humanæ politiæ parendum, principum nostrorum prosperitatem optandam, votaque pro iis facienda. Illud autē de Imperatoribus & Magistratibus, qui tunc inter homines agebant, dictum erat. Nam Christus etiam ipse, ut omnē dubitationem tolleret, Cæsarem nominat, qui tum

Matt. 22. Imperator erat, dū ait, Reddite Deo, quod Dei est, & Cæsari, quod Cæsaris. Atq; corā Pilato, qui Imperatoris nomine Judææ procurator erat, id de illo agnoscit. Illi autē omnes Pagani erant Ecclesiæ hostes, & fortasse omniū, qui unquam fuerunt, sceleratissimi principes. Sub lege, Assyrii totius orbis Monarchiam adepti, armis Judæos subegerunt. Deus populū suum per Prophetas docuit id ita ex decreto suo fieri, seque velle ut Nabuchodonosoris & filiorum ipsius imperio subjiceretur,

tur, ac pro eorum, quanquam flagitiosorum, & Ecclesiæ persequutorum salute deprecaretur. Non quòd obtemperandum iis esset, siquid contra honorem & cultum, quem Deo imprimis debemus, imperarent. In eo enim genere, honor qui Deo debetur, primum locum tenere debet, ut movent Apostoli his verbis: Præstat obedire Deo quàm hominibus. Sãcti Prophetæ, Apostoli & martyres illud etiã ad hunc modum observarunt. Ut verò cives contra Principes se cõmoveant, seditiones concitent, imperia perturbent, obedientiæ & officii erga eos sui munera abjiciant, & relinquunt, Deo certè nunquam placuit. Quod ad exempla attinet, id semper ita usurpatum fuit. Populus Israeliticus in Ægypti regum ditioe potestatiq̃ue fuit (quanquam illic tantum commoraretur ut hospes & peregrinus, non ut civis & incolahabaret) & servitutis, quãvis durissima, jugum cervicibus suis impostum patiẽter tulit, nec de eo excutiendo cogitavit, donec Deus liberatorẽ si-

Act. 4. 35.

bi extra ordinem suscitasset: neque id tamē aggredi voluit; nisi cum bona regis ipsius venia. Postea captivi ad Assyrios abducti sunt, eisq; paruerūt. Christi verò tempore, & trecentis circiter ab eo annis, fuere imperatores perpetua serie pagani, & in provinciis Magistratus, crudelissimi Christianę religionis hostes, qui multos vel potius innumerabiles Christianos omni suppliciorū genere excarnificatos trucidarunt. Mos tamen illis perpetuò gestus fuit, nec ulli unquā Christiani obsequium illis recusarūt, etiā si potuerint: sed potius eos coluerūt, de illis honorificè loquuti sunt, tributa contulerunt, sub illis stipendia in bello meruerunt, in iudicio se stiterunt, pro illorum salute & prosperitate preces fuderunt, aliāq; omnia (ut in Ecclesię historiis, eorundēque Apologiis & restitutionibus perspicui potest) obediētę munera iis præstiterunt.

Euseb. lib.
4. c. 15 & 17.
c. 11.

Justin. A-
polog. 2.
Tertull. in
Apolog. et.

Quod verò de obediētia & submissione paganis debita dictū est, ad principes etiam hæreticos referri debet, si
Deus

Deus tales dederit. Non minùs enim paganus à salute alienus est, quàm hæretic⁹, cùm sit Idololatra, atq; in omnibus fidei partibus & capitibus corruptus: hæreticus verò in paucis aliquãdo. Ut ut se res habeat, divini mandati ratio utrobiq; eadem est: Uterq; enim à Deo est constitutus, quum ordine & vocatione in imperiis usitata & solenni, in rerum administrationem venit, Atque exempla ab omni antiquitate, eam semper fuisse hac de re Ecclesiæ mentem, satis ostendunt. Sub lege sæpenumero principes quidam à fide veraq; doctrina deflexerunt, in ejusque locum, idololatriam falsumque & impium cultum substituerunt: neque solùm, sed crudelissimi etiam Ecclesiæ vexatores fuerunt, ut Saulus, Achabus, Manasses & alii, quibus tamen propria & stabilis fuit regia sua auctoritas. In Ecclesia similiter Christiana fuere imperatores hæretici, Ariani, qui hæreticis pro virili faverent, crudelissimè verò Domini Ecclesias, & pios atque orthodoxos Episcopos

vexarent: nemo tamē Christianorum se contra eos commovit. Quinetiam eorum quidam Paganus fuit simul & hæreticus, & siquid deterius dici aut etiam fingi potest, cognominatus Apostata: quo Ecclesia nullum infestiorē hostem unquam habuit. Julianus ille fuit. Imperator tamen habitus est, illiusque mandatis obtemperatum. Harum rerum exempla, eaque permulta, sibi omnia cōstant, nec quisquam in doctrina fidei probè institutus contrā unquam sensit, faciendumve censuit. Prophetarum quidem temporibus Iudæi seditiones concitarunt, & ab Assyriis Chaldæisque defecerunt: sed ob id & à prophetis reprehēsi, & à Deo ipso gravissimè multati sunt. Per Apostolorum tempora perverſi quidam turbulentiq; homines extitere, qui malè de Magistratibus loquerentur. At D. Petrus & D. Juda in eos scripserunt: ex eorumque verbis satis colligi potest, seditiosos illos fuisse nequissimos quosdam nebulones, qui libertate Christiana abuterentur.

rentur. Post Christi mortem Judæi idem quoque adversus Romanos tentarunt, dictitantes se esse Dei populum, ideóq; infidelibus Imperatoribus obnoxios esse nõ debere: Sed iustas gravesque Deo suę rebellionis pœnas dederunt. Anabaptistæ idem omnino ætate nostra fecere, sed satis supérque perspicuum est, eos fanaticos homines & à mente alienatos fuisse. Denique quotquot senserūt, principes pietatis religionisque veræ expertes non esse colendos, illi omnes furiosi fuere, mentis impotes, iustóque Dei iudicio furoris sui pœnas luerunt. Papa tamen illud dogma suis illis bullis sacrisque admonitionibus, nostris animis inserere omnino tentat, Regem infidelem esse, & regno suo per nos demovendũ. Nempe hoc illud est Evangelium, quod ubiq; terrarũ per ministros suos Jesuitas, turbarum civilium faces, prædicandum curat; Illa etiam sunt Theologorũ Parisiensium, qui cum nostris conjuratis faciunt, decreta.

Rationes & fundamenta, quibus ad

has faciendas turbas utuntur, ea ipsa sunt, quæ seditiosi quidam Iudei, Anabaptistæ aliique principatum & Imperiorum hostes, imperiti vulgi auribus inculcabant. Proponunt rem esse indignā, Ecclesiam, quam Deus tanti facit, & populum, quem Christus suo ipsius sanguine redemptum in libertatem vindicavit, sceleratis principibus ita subiici atque auctoritatem & potētiam in eorum manibus esse, qui ad divexandam Ecclesiam ea impiè & crudeliter abutantur. At respondemus, satis quidem hinc causse esse, cur tanto pressi onere, vehementer ingemiscamus. Verùm respiciendus nobis Deus est, qui de eo ita statuit, quique satis magnas id faciendi causas semper habet, sive pœnas sceleribus nostris debitas à nobis repetere, sive fidem patientiamq; nostram, salutis nostræ, gloriæque suæ gratia probare velit. Id quod nec gratiæ, ad quam nos vocat, nec Ecclesiæ dignitati, nec ei, quam Christus nobis comparavit, libertati quidquam obstat: quoniam

ea omnia spiritualia sunt. Addunt quoniam inde sequuturi sint casus & pericula, ac proponunt Ecclesiam gravissimis ob id incommodis & calamitatibus multatum iri, præcipuè si Principes heretici fuerint. At respondetur à Deo hæc non fieri, quin casibus & incommodis illis, quæ metuuntur, providere, eaque ab Ecclesia sua propellere facile possit. Summum quidem in eo periculum est, ne hæresis sub heretico, ut Paganismus sub Pagano, ad plures serpat, & in dies latius manet.

At D. Paulus nos docet hæc non ita evenire sine Dei consilio, oportereque inter nos hæreses etiam esse (hæc sunt illius verba) ut, qui probati sunt, manifesti fiant. Deus varia in Ecclesiam probationum genera immittit, non ad perdendos suos electos, sed ad eorum potius salutem promovendam, suamque ipsius gloriam propagandam. Inter eas autem probationes, hæc præcipua est, ut Evāgelii veritas aliquādo ab hæresi & mēdacio invadatur: sed ex evētu qui consequitur, Deus eos qui ve-

1. Cori. II.

rè sui sint, dijudicat & patefacit, ipsiusque veritas quotidie magis elucet, enitescitq; magis, ut experientia probat. Papa Sfondratus Theologiæ valde peritus vult videri, ejusque rei probandæ gratia quendã secundæ ad Corinthios epistolæ locū pfert, nullū consortium justitiæ cum injustitia, nullam cõmunionem luci cum tenebris, nullã concordiam Christo cum Belial, nullamq; partem fidei cum infidei esse: unde concludit ejiciendos esse principes, deque rerum administratione deturbandos, qui non eandem cum Papis religionem profiteantur. Si Papa majorem sacræ scripturæ cognitionẽ, intelligentiamq; in cæteris locis non est assequutus, meram sanè ignorantiam, vel insignẽ potius malitiã apertissimè indicat. Nam ut Apostoli mens & scopus attentè consideretur, locus ille nihil prorsus ipsius sententiã juvat. Apostolus enim sæpius alibi verba fecerat de obedientia & obsequio, quod principi debetur, docueratque impietatem quæ in iis apparet (qualis in ejus sæculi

2 Cor. 6.

sæculi principibus re vera inerat) nulli
 impedimento esse debere, quo mi-
 nùs illis pareatur. In hoc tamen loco
 vetat, ne impari iugo cum infidelibus
 copulemur. Nec verò à se ipso dissen-
 tit Apostolus. Nam quum præcipit ut
 principum nostrorum partes sequa-
 mur, iisque cedamus, id ad res huma-
 nas, quæ in illius imperio sunt, referen-
 dum est: Hic verò quum prohibet, ne-
 quid commerciis cum impiis habea-
 mus, id de rebus divinis, & quæ ad fi-
 dei Christianæ professionem spectant,
 est intelligendum. Corinthii, qui non
 satis animo percipiebant, quantũ ma-
 li adferret sacrificiorum, quæ idolis à
 paganis fierent, & aliarum rerum quæ
 ea comitarentur, participem & con-
 scium esse: ad idololatrias, in eorum
 viuendi ratione, inconsideratiùs sese
 adungebant, ut D. Paulus pluribus
 prima sua ad eosdem scripta Episto-
 la, ea de re differit. Illud verò erat
 iustitiam cum iustitia, lucem cum te-
 nebris, Christum cum Belial misce-
 re velle: quod fieri minimè debuit.

Deus enim maiori puritate & sinceritate colendus est, atque ab iis omnibus quæ Evangelicæ fidei, & illi, quem verbo suo præscribit, cultui adversantur, nobis discedendum. Hæc est Apostoli in eo loco sententia: ut clarius de ea nobis cõstabit, si quæ in utraq; Epistola scribit, diligenter cõferamus. At in iis quæ ad res humanas seu tẽporales attinēt, non idem est nec sentiendum nec agendum. Nam si in illis nulla omnino esset nobis cõmunitas cum impiis & sceleratis, quibus mundus est refertus, habenda ratio & cõsuetudo, è mundo ipso nobis esset exeūdum, ut idem Apostolus ad Corinthios scribēs docet: Scripsi, inquit, vobis in Epistola, ne cõmiscemini cum scortatoribus. At nõ omnino cum scortatoribus Mũdi huius, aut cum avaris aut cum rapacibus, aut idololatriis: alioqn debetis scilicet è Mundo exire. Hic idololatrę & infideles ipsi aperte nominantur. Innuic autem Apostolus ex hoc cū rebus ad hanc vitam pertinentibus cõmercio, (veluti quum principes pagani & infideles

deles nobis regendis præficiuntur) cōscientiam nostram pollui non posse, dummodo in nullam cum falsis illorum religionibus societate veniamus. Christi & Apostolorum ea fuit mens. Christus enim ipse Cæsari obediebat, tributumq; pendebat: sed in iis quæ ad Dei cultū resq; divinas attinebāt, eum non audiebat. Unde hanc præscribit regulam, Reddenda esse Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ Dei: docēs, hæc duo minimè secū pugnare, nempe Christianum esse Deumque colere: atque, si Dei voluntate Principem vel Paganum nacti fuerimus, illius potestati & obsequio nos totos submittere, vt hac ratione Dei etiam mandatis pareamus. Apostoli in iis, quæ ad res spirituales, Evangeliique professionem spectant, asserunt, Deo quidem potius quàm hominibus obtemperandum esse: sed in aliis, quæ ad vitam humanam referuntur, iis non inviti obsequebantur. Atque ab omnibus veteris Ecclesiæ Christianis id semper ita intellectum observa-

túmque fuit. Papa igitur ineptissimus est Theologus, apertéque ostendit se, dum suis monitoriis bullis ad eum, quem à Deo constitutum habemus, Regem repudiádum incitat, omni fundamento destitutum esse, cùm unicum duntaxat sacræ scripturæ locum ad suam confirmãdam sententiam citet, & falsò etiam citet. Debuit paulò attentius secum reputare calamitates & discrimina, in quæ, dum hanc nobis doctrinam subiicit, imperia mundi coniicit. Experientia satis quotidiana comprobatum est, quàm facilè populi ad rebellionum concitentur, & quicquid de Principibus in vulgus spargitur, nullo iudicio moráque adhibita, libentissimè credant. Ubi semel quis dixerit principem suum sceleratum esse, Paganum, hæreticum, qui tamen fortasse & Catholicus erit & probus, satis magna & luculenta ea esse occasio putatur. Annon enim de Davide in

2 Reg. 16.

Absalonis conjuratione dictum fuit eum improbũ esse, execrandũ Deo, & detestabilem, & qui dominatum in
Dei

Dei populum obtineret, planè indignum? Mahometem & Mahometis sectæ vindices cōstat, illud sacrū quoddā fidei axioma habuisse, ut eos principes, qui non essent ejusdē secum religionis, de sua ditione dejiciēdos esse crederent, nullo ferè alio ad bellū gerendum fundamento & argumento freti. Nisi Papis cordi voluptatique esset, rerum omnium perturbationem & confusionem in rebus humanis videre, non ita hæc populo prædicatum irent. Verūm, ut summatim dicā, nulla hīc objectio quantumvis specie probabilis, satis magna est ad affirmandū & persuadendum, principibus infidelibus obtemperandum non esse. Neq; uspiam probari etiam potest, Christianos ullam eorum, quæ de recusando illis obsequio dici contrā poterant, rationem unquam habuisse: id quod de veteribus Gallis majoribus nostris, qui & Pharamūdum, & alios reges primos paganos habuerūt, dici eodem modo potest. Christianis, qui Principes infideles adepti erant, hoc unum proposi-

tum erat, ut se in Dei veritatis confessione confirmarent, atq; ad cruciatus constanter perferendos, ad magistratum suorum severitatē summa animi æquitate superandam, ad preces pro iis fundendas, & ad eorum animos omni obsequii & obedientiæ genere sibi conciliandos, inter se hortarētur. Illis verò nunquam hoc in mentem venit, ut vel minimam rebellionis suspicionem darent, vel iis, qui adversus suos principes, quippe paganos vel hereticos rebellionē molirentur, exemplo essent: nec id ab iis factum aut verè obiici aut certò probari potest.

Cæterum reges ac principes excommunicatos nihilo est æquius de sua sede & statu demovere. Si enim sunt principes legitimè à Deo vocati, illud pro firmissimo, nec vlla ratione labefactando fundamento nobis esse debet, eos imperandi ius & auctoritatem habere: cum potestates sint à Deo constitutæ, quibus, ut dictum est, resisti nõ debet, quæcunq; tandē caussa adferri in excusationem possit. Equidem, ea
quæ

quæ nobis cum Christo eiusq; Ecclesia est communio, liberorum jus nobis dat, verosq; & legitimos in bonorū vitæ præsentis (quatenus ad Deum pertinet) possessione, & usu etiã ipso hæredes facit. Verùm nulli est hoc impedimento, quin aliud præterea generalius hominum & Imperiorum constitutionis respectu jus sit, quod eorū etiam, qui hujus communionis non sunt, interest: in eo quod Deus ipse hujus Mundi bona partitur, tantū omnibus seu liberis seu alienis tribuēs, quantum pro suo arbitrato statuit, & cuique proprium esse decernit. Principatus & ditiones eodem modo se habent. Nec eo nomine, quòd in ea communiōne simus, Deus iis nos ornat. Nam Deus ea sæpe illis donat qui in ea communiōne nec sunt, nec erūt unquam. Quòd si jus illud in hoc genere, ab Ecclesiæ cōmuniōne ut à sua causa non proficiscitur, sequitur profectò hoc jus illi minimè perituro, qui ab hac cōmuniōne fuerit segregatus.

Excommunicatio Ecclesiasticæ disci-

plinæ pars quædã est. Ecclesiastica autem disciplina regiminis spiritualis est, quod res humanas & ad hanc vitã pertinentes nullo modo attingit: ut hujus etiã disciplinæ animadversiones & censure à civilium judiciorum pœnis multùm differunt. Nusquam scriptũ probatumq; extat privatũ quenkũ, quod ab Ecclesiæ communionẽ abdicatus esset, bonis suis exutũ fuisse, si res probè in ea cõstitutæ fuerint. Sõtis animã & conscientiã ea pœna tantùm afficit, quãdo tum civitatis, tũ privilegiorum & prærogativarum, quæ Dei filiorum propriæ sunt, tum tesserarum fœderis, optimarũq; salutis promissionũ jure abalienatum, quando etiam per excommunicationem ex Christi domicilio & corpore abstractũ se videt. Idq; ut hujus miseræ (in quam se sua culpa incidisse reputat) cogitatio & horrorem urgeat, & ad resipiscendũ impellat. Ex his igitur videte est, eã pœnã bonorũ hujus vitæ privationẽ nullo modo contineri. Quod si privati homines nec bonorum suorum possessionẽ & usum,

usum, nec alia sua jura excommunicationis vi amittunt: quæ tandem causa est & ratio, quam obrem major in principes severitas adhiberi debeat? Ad hæc excommunicatio ad tempus dumtaxat vim suam retinet. Quamprimum enim reus peccatum suum confitetur, ejusq; se pœnitere profitetur, Ecclesia ex Dei mandato eum noxa liberat, communionemq; illi restituit. Si bona per eam separationem auferrentur, per communionis restitutionem, bona illa in quorum possessionem alter fortasse jam venisset, restitui quoque necesse esset. Neq; enim Ecclesia omnia excommunicatorum bona tandiu sibi vindicaret, quoad resipuisset: quod fortasse in nonnullis nunquam fieret. Regi excommunicato jus regni abrogaretur: Itaq; è vestigio illud ad alium quempiam transferri necesse esset. Monarchia enim in hoc præcipue regno interregnum pati non potest. Rex igitur resipiscens, in integrum esset restituendus: quod quidem non ita facile fieret, si potestas summa penes alterum jam esset. Ad-

damus familiarum & liberorum, quos etiam excommunicationis pœna tangeret, detrimentum, quanquam tamen culpæ patris nec focii nec conscii essent: quod legitimo excommunicationis usui planè repugnat. Magnæ interim in imperiis confusiones existerent, si privatis duntaxat id accideret: at si in principatuū & Imperiorum jure hoc quoque locum haberet, ea certè in extremo discrimine versarentur. Nunquam hoc fuit Dei consiliū, censuras animadversionesq; Ecclesiasticas cum judiciis humanis ita commiscere, & fenestram ad cōfusiones perturbationesq; rerum patefacere. Theodosio Imperatori per D. Ambrosium sacrorum usu interdictum fuit: ac tantam in illum severitatem vir ille pius adhibuit, ut aulicos illius clientes plurimū offenderet. Illū tamen pro suo principe semper habuit: nec in ullius mentem hoc unquam venit credere, ut per excommunicationem imperii jus abrogatum illi fuisset. Veteri Ecclesiæ nec cognitum nec usurpatum unquam

quam fuit, vi excōmunicationis imperii administrationē cuiquam eripi. Postremi Episcopi Romani hoc primi cogitarūt & ausi sunt, ut inde se principibus formidabiles redderent, eosq; sibi hoc terrore subjicerēt, suæ summæ auctoritatis ubiq; stabiliendæ gratia. At Deus id nec voluit, nec verbo suo unq̄ statuit. Itaq; patres nostri Dei voluntatis non ignari, toto studio & conatu isti Paparū tyrannidi reluctati sunt, eamq; opinionem in Bonifacio 8 hæresin vocarunt. Cumq; ita ratio cōparata sit vitæ naturæq; nostræ, ut omnes ad peccandū propensi simus, & ita graviter aliquando peccandum, ut nisi Dei virtus præstò sit, cēsoria excōmunicationis nota reprimēdi simus: ecquis princeps, aut etiam vir privatus, qui modò aliquid possideret, in tanto amittendorum bonorū metu, discipline Ecclesiasticæ submittere se vellet? Quanta hæc remora, quātum etiam impedimentū esset, principibus maxime, ne se ad Ecclesiam Christianā adjungerent, si ab ea semel ob delictū aliquod abdicati,

à suo etiam imperio abdicarētur? Statuamus igitur hoc tandem & concludamus, principes per excommunicationem suo principatu & ea, quam antea in suos habebant, potestate & auctoritate nec jure privatos fuisse, nec esse privandos.

Idem quoq; de relapsis quos vocant est statuēdum. Nam etsi pœnæ graviores in eos constituantur, ea tamen non debent regiminis spiritualis fines excedere. Atque Ecclesia debet ad eos, si ad se redeant, absolvendos prompta semper & parata esse: ac proinde ad ipsorum vitam ac salutem pœnas referre, ob idq; lenitate, quæ in correctionibus omnibus necessaria est, severitatē temperare, ut qui in eandē culpam relabuntur, ad vitæ emendationem faciliùs attrahantur: qui misericordia eò digniores sunt, quò major infirmitas in iterato eorum lapsu videtur. Dicere autem relapsos deploratæ esse salutis, relabi hoc esset in Novati hæresim, quæ tanto omnium consensu à tota veteri Ecclesia damnata fuit. Privati homi-

homines si fortè in idem hæreseos crimen reciderint, aut alio quodam modo bis offenderint, nihilò magis sua bona amittunt, quàm si semel tantùm offendissent. Probandum esset aut locis ex sacra scriptura de promptis, aut idoneis aliquot exemplis, aliam quandam ob principes legem constitutam esse: quod nusquam, nisi in Papparum consistoriis, reperietur, ubi hæc perturbationes & confusiones ad principes opprimendos nullo nec auctore nec exemplo conflant. Subditorum in suos principes officia ejusmodi omnino sunt, cujusmodi liberorum erga parentes, servorum erga Dominos, & uxorum erga maritos officia esse solent. Deus enim hæc omnia uno legis mandato summatim complexus est, quo præcipit parentes honorandos esse. Nunquam verò visumve auditumve fuit, ut ob unicam religionis causam & eas quæ inde accidunt mutationes, uno ad fidem vocato, altero in infidelitate permanente, illo in Ecclesiæ cõmunionem hærente, hoc ab illa separa-

to, ulla fiat conditionis mutatio, ita ut filius è patris potestate emancipetur, servus ex Domini Imperio manumittatur, uxor mariti auctoritate solvatur. Nam contrà liberis citra ullam omnino exceptionem præcipitur, ut parentibus obediant. Apostoli etiam censent, ut fideles servi in fide & officio erga Dominos suos maneamt: fidæ verò conjuges maritis suis subditæ perpetuò sint. In principum autem imperio & potestate, qua cæteræ omnes comprehenduntur, mutatio minùs etiam probanda est, quippe multò magis periculosa & lubrica. Porro ergo, priusquam huic sermoni finem faciam, præclarum hoc majorum nostrorum facinus hîc addendum putavi, ut quid illi de hac Paparum doctrina senserint, planè intelligamus. Papa Urbanus I I Philippum I excommunicare in animo habuit, & postea Paschalis Ludovicum Crassum: Papæ his fundamentis nitebantur, quòd illi reges flagitiosi essent, ideòque digni,

gni, quibus regnandi jus ac potestas adimeretur. Tota Gallia, cui hoc erat invisum & inauditum, adversus sedem Romanam vehementer irritata fuit, illique omnes, qui Papæ causam tuebantur, durius accepti sunt. Id perspicui potest ex Ivonis Carnutensis Episcopi ad Papas literis, quibus eos monebat ut consilium suum mutarent, ne gravius aliquid in se statui sentirent.

Quum verò ejus temporis Scriptores *Abbas Sigebertus.* de Galliæ adversus Papas accensæ causis loquuntur, hæc commemorant: ea Paparum verba, novitatem esse aut hæresim, quæ antea nunquam in mundo extitisset, per quam scilicet populus doceretur, principibus sceleratis nihil prorsus obedientiæ & obsequii præstari debere: & quanquam fidelitatis sacramento illis obstrictus esset, omni tamen erga eos fidelitate solutum ac liberum esse: nec perjuros eos esse habendos, qui à suo rege ad alium quemlibet desciscerent. Immò verò,

quicumque Regi pareret, pro excommunicatione existimandum; contra, qui facinus aliquod adversus regem patraret, omni injustitiæ & perfidiæ crimine absolvendum. Historia nominatim hæc refert, ut doceat, quanto pere doctrinam ejusmodi, quam Papæ in totum orbem spargerent, & disseminarent, exhorruerint, & quòdnam esset istarum excommunicationum; per quas principes omni dignitate & auctoritate spoliarentur, & cives ad seditionem concitarentur, fundamentum. Verùm tam multis gravibusque Ivonis admonitionib⁹ Papæ nihilo sapientiores & meliores effecti sunt. Eadem enim omnino doctrinam Sfondratus Papa per suas Bullas nobis obtrudit, ad institutam hæc rebellionem confirmandam. Ea doctrina jam inde à Philippi primi ætate, nova, atq; adeò à nostris majoribus hæresis esse dicebatur. Res verò gravior est, quàm ut temerè Bullis fides habeatur, in quibus nihil quidquã adfertur, quod aut vero ullo sacræ scripturæ testimonio
nita-

nitatur, aut certo aliquo veteris totius in suis omnibus ætatibus & partibus Ecclesiæ usu confirmetur. Sfondratus equidem nescio quas Papparum cõstitutiones nobis inculcat: at nos solidas & expressas Dei ipsius constitutiones & placita postulamus. De Sanctæ etiam Sedis reverentia verba facit: At est alia sedes, cui summam observantiam debemus, longè sanctior, apud quam omnes sistendi sumus, nempe Christi tribunal: ex quo consilia & decreta nobis sumēda sunt, ut ne à recta vivendi ratione aberremus. Idem agit de præstanda Ecclesiæ obedientia: rectè: id etiam ipsi desideramus. Sed vera Ecclesia docet, vni Deo, cui ipsa in rebus omnibus cedit, seq; totam submittit, parendū esse. Edicit suis omnino mandatis parendum esse, cæteris omnibus, quibus studium, amorem, honorémq; & observantiã debeamus, postpositis. Et quis tandem Sfondratus iste est, cujus imperiis cæterorum omnium Imperia postponi, cujus Bullis Dei etiam ipsius, qui aliter omnino

præcipit, mandata subiici debeant? Atque hæc, quòd pluribus alibi explicata & illustrata fuerint, paucis tantùm hîc attingere volui: quæ tamen, licet paucula, ad eas dubitationes quas Papæ Paparumq; clientes Jesuitæ, harum quibus jactamur tempestatum concitandarum ergò simplicium animis injecerunt, penitus tollendas, fatis magna, mihi quidem videntur: quamquam Rex noster divina gratia talis, qualis ab iis fingitur, non sit nec Paganus, nec Hæreticus, nec excommunicatus, nec Relapsus, si diligenter omnia, ut in re tanta decet, ponderentur.

Rex equidem Paparum doctrinæ fidem non habet, seque prorsus ab eorum consortio & communione segregavit: Sed patres nostri docuerunt eos omnes qui Papis nō credunt, seq; dum inordinatè se gerūt, ab iis separāt, non esse propterea hæreticos. Papam autē indecorè se gerere nemo nescit. At tam multis jam sæculis pii clariq; viri id conqueruntur ac deplorant; tota
Chri-

Christianorum gens eum accusat, & aliquando, si Deus dederit, re tota sapienter & accuratè disceptata, illum ipsum damnabit: quantumvis id refugiat, & suis omnibus quas ubique terrarum commovet, procellis, furiosisque consiliis impedire conetur. Sunt quædam religionis capita, in quibus Rex ab Ecclesia Romana dissentit: non propterea tamen cõperietur hæreticus, si dispiciatur, in quibus & quomodo in iis se gerat, & quid profiteatur ac testificetur. Hæreses, (ut ex hæresibus quæ veterem Ecclesiam excuerunt, videri potest) versantur aut in Trinitatis materia, aut in Christi mediatoris nostri persona, aut in illius officiis, salutisque rationibus, aut in Ecclesiæ definitione & natura, aut denique in iis, quæ ad scripturæ sanctæ veritatem & auctoritatem labefactandam spectant. Regis fides super his capitibus omnibus examinetur, nihil causæ reperietur, quamobrem hæreticus sit habendus. Nec Paganus est, nec Judæus, nec Mahometista:

quin falsas illas impiasque Religiones omnes ex animo detestatur: illum dūtaxat pro vero & unico Deo habet quē Patriarchæ, Sancti Prophetæ, totaque Israelitica Ecclesia ob omni ævo cognovit, venerata est & coluit: Illum, qui Mosis legem dedit, & per Prophetas cum patribus loquutus est: quique postremis temporibus sese in Christo Domino nostro manifestiùs nobis patefecit. De sancta Trinitate credit, quicquid ab universis conciliis de ea definitum decisumq; atque summatim Athanasii symbolo comprehensum fuit: Ut id etiam, quod de Christo Mediatore est traditum, quem esse credit & agnoscit verum & in æternum prædicandum Deum, simul & verum hominem è Virgine Maria natum. Persuasumq; habet, eum, quē admodum à Deo constitutum ab omni ævo fuerat, ita etiam redemptionem nostram omni ex parte explevisse, solūmq; nobis & salutis & æternę vitę causam auctoremq; esse: ac nos ipsius, ut in Evangelio docetur, per fidem participes fieri.

fieri. Ecclesiam Catholicam, & extra
 eam nullam esse salutem, credit, pre-
 cibus votisque omnibus in ea ad extre-
 mum usque vitæ spiritum manere exo-
 ptans. Sancta etiam sacramenta, pro-
 ut à Christo fuere instituta, credit. Po-
 stremò sanctam scripturam, certam
 Dei veritatem esse, eaque omnem do-
 ctrinam nobis necessariam contineri
 credit: atque, quod tum ad salutem cõ-
 sequendam credendum, tum ad ob-
 servantiam quæ Deo placeat exhiben-
 dam præstandum sit, non aliunde pe-
 tendum esse. Atque eorum, quæ & Rex,
 & ejusdem cum eo religionis homi-
 nes tenent, ut ex eorum scriptis abun-
 dè constat, hæc summa est. Rex itaque
 his fretus & confusus, impias omnes
 Arrianorum & Manichæorum, item-
 que aliorum omnium hæreses, quæ
 cum à sacris Ecclesiæ doctoribus re-
 futatæ, tum sanctorum Conciliorum
 decretis una voce & consensu damna-
 tæ fuerunt, ex animo etiam damnat.
 Controversiæ, quas cum Romana Ec-
 clesia habet, eiusmodi sunt, ut siquid

errat, in hoc maximè erret, quòd cõcedere pati; nõ possit, ut, vel hominibus vel rebus ullis creatis, præterquã Deo, cultus religiosus tribuatur: ut Christus non solus ad Deum nobis sit via & aditus, sed quispiam alius illi adjũgatur, & in nostræ salutis causis quidquã aliud habendũ sit, quàm unicũ Christi mortis & passionis, atq; ejus quam Deo patri præstitit, obedientiæ meritũ: utq; alius quisquã gratus Deo cultus censeatur, quàm qui ab eo in sacris scripturis fuit præscriptus & cõstitutus. In his omnibus si quis sit error, in eo duntaxat est, quòd omnia Deo uni, nihil autem hominibus tribuat. Ejusmodi autẽ error, si tamen error habendus est, non potest esse hæresis. Atq; hæc de controversiarum materia dicta sint.

Quomodo autẽ in his rebus se gerat, omnibus compertũ est. Neq; enim aut pertinax est, aut aliqua vel arrogãtia, vel malitia, vel pravo perturbandæ Ecclesiæ affectu ducitur: Papa in suis Bullis ait eum per matrem jam inde ab infantia hæresi imbutum fuisse:

at, vel

at, vel hinc eum talem non esse male
 mente, & insolenti ac voluntaria ever-
 tendæ Ecclesiæ alacritate, manifestò
 colligitur. Ac Divus ipse Augustinus
 eos, qui sic à parentibus educati & in-
 stituti fuerint, magis excusandos esse
 tradit. Papa eorum meminit, quæ ne-
 fastis illis D. Bartholomæi diebus illi
 acciderunt, illiusque abjurationem o-
 mni colorum & exornationum gene-
 re exaggerat, multa simulans, & veris
 falsa consultò admiscens. At dies illi ita
 nobiles sunt & insignes, ut unica vio-
 lentia recordatio pro justa defensione
 illi esse possit. Nihil ea de re amplius
 dicã. Dira illa fuit & inaudita Tragœ-
 dia, quam Deus pro sua bonitate huic
 regno diutius nō imputabit. Equidem
 rex multa tunc admisit: religione sua
 ejurata, Romanã se amplecti professus
 est, Missæ interfuit, Romã misit, vera
 hæc omnia sunt. Sed vi adact^o hæc facie-
 bat omnia, cum p̄bi ac fideles servi in
 ejus sinu atq; amplexu trucidati fuif-
 sent, ipse quoq; in summo capitis diseri-
 mine quotidie versaretur, & in arctis

simam jam captivitatem detrufum se
 & compactum videret. Illius adole-
 ſcentia, perpetuæ adverſus ea quæ per
 vim ageret teſtificationes, mandata,
 quæ ad populum ſuum Bearnenſem
 clandestina denunciatione p̄ferenda
 curabat, viæ & rationes ex iſtis ſe la-
 queis extricandi toties captatę ac ten-
 tataę, & quæ primum evadendi oblata
 fuit, arrepta conſeſtim occaſio, vim illi
 factam fuiſſe, & quæcunq; tunc tem-
 poris faceret, ea vi coactum & præter
 voluntatem feciſſe ſatis cõprobarunt.
 Metus ille fuit in prima & teneriori æ-
 tate incuſſus, & eo imminente pericu-
 lo, quo nullum aliud majus excogita-
 ri poſſit. D. Petri abjuratio non eſt illi
 jam ulli probro & dedecori. Nam for-
 mido, qua fuit correptus, eam extor-
 ſit, & illum ad peccatum etiam longè
 gravius, audita unius ancillulæ voce,
 adegit. Verùm id factum illico acerbè
 deploravit & lamētatus eſt. Ergo pec-
 catum per metum admiſſum, culpæ
 excuſationem in alio meretur, nō pro-
 brum & damnationem, ut Papa de
 prin-

principe nostro pronūtiat. Infirmetas hæc est, animiq; imbecillitas, quã Deus pro sua immensa misericordia tolerat. Quin apud homines, si quid gravioris pœnæ aut infamię metu factum fuerit, id ex legibus nominatim ad eam rem latis, pro infecto habetur, nulliq; pœnę obnoxium esse censetur.

Papa regē præceptis ad religionem necessariis abundè instructū fuisse proponit. At ut probè aliquē instruas, gladius illi non intentatur: sed ter quaterque cum lenitate summa de officio admonetur, ut Apostoli nos docent, nulla vi illius conscientia facta. Rex igitur de Papa, à quo hæreticus, & relapsus declaratus fuit, identidē quæret, quid officii tum ipse, tum ipsius decessores hîc præstiterint: quando testimoniis è sacra scripturâ petitis hæreseos cōvictus damnatusq; fuerit: quando tutus suis ministris accessus patuerit, ad familiariter coram se cum Sorbonicis doctoribus disputandum, unde sibi de suo errore apertè constaret. Quod enim Papa objicit, regis mini-

stros illic adfuisse, ita quidē se res habet. Misellus quidam & verè miserā-
dus minister, nomine Hugo Suræus,
aliàs Roserius Parisinam carnificinam
fugiens, ab hostibus captus, Lutetiam-
que retractus præ metu religionē ab-
juravit, & sese ad eorum nutum arbi-
triumque & dicturum & facturum o-
mnia promisit. Is ad Regem perdu-
ctus, Doctoribus Sorbonicis assensus
est. At postea culpam suam, libris in
eam rem æditis palam agnovit, atque
à Rege, ad quem pervertendum & in
errorem inducendum adhibitus fuif-
set, veniam petiit. Fuit hæc igitur par-
tis vtriusq; collusio, non verum ac pi-
um colloquium ad docendū accom-
modatum. Rex igitur nihilo sapien-
tior ab illis factus, in iis quæ à pueritia
didicerat & crediderat, cōstanter per-
mansit, quippe præclarè se ac piè pa-
rentum cura institutum fuisse, ac pu-
rioris religionis fundamenta optimè
jecisse persuasus. Neq; ulla mala men-
te pravæque conscientia in eo perse-
verat, quasi aut novitatis studio, aut
qua;

quadam contradicendi libidine ductus. Molestiæ & ærumnæ, quas tandem pertulit: negotia & impedimenta, quæ illi adhuc à cōjuratis tanta pertinacia inferuntur: hostium prava consilia & assiduæ interpellationes, amicorumq; importunitates, id satis confirmant: à quibus omnibus posset semel omnino se vindicare, religioni suæ renuntiando, nisi Dei offendendi, amittendæque salutis metus eum perpetuò moneret, ne invita & repugnante conscientia quidquam faciat: sed potius meliorem, si qua usquam extat, & quam à nemine hæctenus accepit, institutionem exspectet. Præterea in hisce de religione controversiis non solus requirit ut errorum, qui eam occuparunt, ac deformatarunt, reformationi provideatur: Bona pars Christiani orbis idem ipsum cum illo postulat, & adversus Papam, qui rei tam necessariæ obstat, uno ore proclamat. Nemo ferè jam existit, qui non multa in Ecclesia peccati fateatur, idq; vehementer conqueratur &

deploret: qui non horribilem & prodigiosam in Clero confusionem corruptionēq; videat, & qui institutionem ac disciplinā illā quæ ad sacerdotum quæstum & avaritiam omnino accommodata fuit, frequentiore & fideliorē, perquā necessariam esse non censeat. A multis jam sæculis, permulti præstantissimi doctrina & pietate viri in hoc etiam regno, ut D. Bernardus & alii complures, libros in lucem editos querelis & expostulationibus obstitas labes & confusiones refertos nobis reliquerant. Hęc omnia regis causæ inserviunt, qui nihil aliud vehementius desiderat, quā illud venire adesseque tempus, quum tot tantaque vulnera per legitimum piumque concilium sanentur, ac sancta totius Ecclesiæ recōciliatio summāq; omnium concordia fiat: testificans ex animo ac profitens primū se iis, quæ illic summo omnium cōsensu & sacrarum scripturarum auctoritate decreta constitutaq; fuerint, libenter obtemperaturū. Nullāq; re omnino in his tam diu-
turnis

turnis & infestis, quibus vexatur, bellis æquè offendi & angi, atq; lōgâ illâ, quæ tum percipiendæ ex sacro illo concilio utilitati, tum perficiendæ illi, qua se regni sui statim initio ea de re obstrinxit, promissioni affertur, tarditate & morâ. Quum hæc omnia in rege considerabuntur, atque ex adverso dispicietur, quis sit habendus hæreticus, uti quidem in sacris scripturis describitur, & à piis Ecclesiæ doctoribus definitur: Ex iis profectò nec constabit nec probabitur, regem hæreticum esse. Siquis error inesset, humanus ille error esset, quo qui tenentur, nec deplorati nec ab Ecclesia abdicati censendi sunt: Ideòque apud eos ex D. Pauli doctrina adhibendæ sunt cum omni animi lenitate admonitiones, non autem ea, quæ hodie intentatur, violentia.

Nec verò rex noster ex iis, quæ Sixtus Papa illius adversarius edidit, vllō modo habendus est excommunicatus, ut jam antea docui. Et quidem Patres nostri ex historiis, quæ com-

memoratae sunt, satis ostenderunt quid de Paparum Excommunicationibus sentire debeamus. Responsiones à doctissimis viris ad Sixti contra Regem excommunicationes, unà cum nullitarum declaratione hodie extant, eaq; ita crudite compositae & ad rem praesentem appositae, ut ad Regem non apud Deum tantum, sed apud omnes homines, qui modo sincere iudicare volent, absolvendum, omnique culpa liberandum momenti satis habere videantur. Magna Deo immortali habenda est gratia, quod in Papae potestate non sit, eos qui in libro vitae inscripti sunt, ex eo expungere. Quod si Papa idoneus Regis nostri Judex esset, suamq; jurisdictionem ad eum usque ac minimum etiam hujus regni incolam proferre posset, quod profecto non potest: si iudicium in Seniorum, ut Deus praestituit, coetu factum fuisset: si iusta eum damnandi causa extitisset: si actionum ex verbi divini regulis, & canonibus etiam antiquis via & ratio in iudicando obser-

data fuisset: si legitime excommunicationis fines propositi, rectaque & ejus qui peccavit salutis, & utilitatis Ecclesiae studia adhibita fuissent: si Ecclesia rectè congregata rem assensu suo comprobasset: Postremò, si Dei verbum in tota illa actione præcipuum locum obtinuisset, fuissetque pro regula: ex his quidem certè omnibus excommunicationem rectè factam fuisse constaret. Sed horum omnium nihil quidquam usurpatum observatumque fuit. Consilia adversus Galliam nostram quotidie inita: inveteratum adversus reges ac principes nostros odium: indignatio, in quam erumpunt, quòd amplitudinem suam in hoc regno cum summa potestate nondum stabilitam esse videant: coitiones & pactiones, quas cum externis hostibus habent ad prodendum ipsistrandendumque hoc regnum: ut uno verbo dicam, furor & nocendi, perdendique omnia libido, solæ fuerunt veræque aliis Papis causæ cur hæreseos sententiam & excommu-

nicationem in superiores reges, & in ipsum etiam Henricum Regem, defunctum, pronunciaverint, & eâ quidem impudētia, ne impietate dicam, ut nihil suprâ. Hodiēq; ad eò illis ipsis cauffis adducti, suas ad nos bullas emit tūt. Hoc verò planè nihil aliud est quàm stomachosum ac perversum & regiam gentem opprimendi, & regnum simul totum evertendi propositum. Religio autem quam illi admiscent, prætextus tantummodo est, ac mera simulatio.

Sfondratus contumeliosè nobis de rege loquitur, quasi eum nos in hoc regno melius cognitum non habeamus, quàm ille in suo Capitolio. Ait eū, quia datam fidem fregerit, perfidum esse, nec fidem illi unquam habēdam. Væ tibi impure Sfondrate, qui tibi jam impendente, qua totus exenteris, ruina crepans, tam dirum tuæ acerbitatis virus in tantum principem eructes, & evomas: qui contra Dei mandatum populi Principi, atque ad eò Galliæ regi maledicere audeas. Dicit eum fidem violasse. Idem & grassator

Exod. 22.

tor aliquis diceret, si arrepto, exertoque pugione promissum aliquod à quovis alio extorfisset, quod ille postea, quippe aut contra Deum, aut contra Rempublicam, aut contra bonos mores factum, perficere nollet. Non repetam quod jam dixi, de vi, quæ Regi incussa fuit. Promissis ita extortis nemo ullo aut pacto aut jure obligari potest: ubi autem nulla est obligatio, fidei quoque violatio nulla est. Si Rex putavit se contra Deum facturum, id præstans quod metu coactus promiserat, nunquid promisso suo stetit, Deum cōvictus conscientia offensurus? Cuinam potius fide & promissi religione obligatus tenebatur, quàm Deo? Longiori & accuratiori patrocinio non est hîc opus. Regis fides & integritas satis spectata est & cognita: nec perfidus ullo modo dici potest, ut eum Papa nominat. Ex multis magnisque illius virtutibus, quarum omnes testes sumus (& quas infestissimi etiam illius hostes fateri & prædicare coguntur) hæc maximè una elucet, quòd in suis dictis

promissisque omnibus servandis, in iis sit numerandus, qui candore, firmitate, constantia, & integritate maximè excelluerunt.

Sfondratus cōtumeliis & calumniis quàm Apostolicis virtutibus fœcundior, addit regem Ecclesiæ hostem esse: Rex autem nullam unquã id suspicandi causam dedit. Armis aliquando sese propugnavit: sed legitima quidem propugnatione id fecit adversus eos, qui jam tum regiam stirpẽ adoriebantur, attractis ad suam causam sub religionis nomine regibus etiam ipsis, qui insidiosas eorum artes, occultaq; & impia consilia nõ satis tunc animadvertebãt, ut ea postea, sed serò & magno suo damno animadverterunt, compertaq; penitus & perspecta habuerunt. Verum Deus sua providentia hostium regis animos aperuit, & quõnam zelus ille speciosiq; religionis prætextus spectarent, omnibus patefecit & illustravit. Quare hoc bonorum omnium virorum iudicio certum & manifestum semper erit, regem suosque injustè laccessi-

cessitos iuste quidem se interdū propugnasse, Ecclesiam verò oppugnasse nunquam: hósque pro sui principis salute, & pro sola Galliæ, proindeq; Ecclesiæ cōservatione arma cepisse. Nec in tanta animorum contentione, irarúmque æstu testatum probatumque usquam reperietur, Regem ullius hominis conscientia vim attulisse. Ut hodie etiam, ex quo regni clavum tenere & gubernaculum Rei publicæ tractare cœpit, tanta humanitate & lenitate cum clero ubiq; locorum egit, ut satis hinc probet se de molestia ulli omnino homini ob religionē exhibenda nullo modo cogitare. Accusatur, quòd sacerdotiorum fructus iis qui pro ipsius dignitate & salute arma ceperunt, largiri soleat. At hæc temporum culpa est, non illius: qui non voluntate sua, sed belli necessitate coactus hoc agat: atque magis in eos, qui arma contra se gerunt, quàm in reliquos, idque maxima prudentia & æquitate. Prisci Reges, ut accepimus, certum hoc & exploratū habuerūt, licere

sibi horum fructuum partem in sustentandis belli sumptibus impendere, si ea esset regni, rationumque illius necessitas, ut fieri aliter non posset. Publicæ verò rei necessitas tanta est hodie, ut major certè antea nunquã fuerit, aut in posterum esse unquam possit. Si eam ob rem Ecclesiæ hostis declarandus videtur: idem quoque de superioribus Regibus habendum ac docendum erit. Si qua tamen culpa hinc est, ea profectò ipsius hostibus, qui illum eò necessitatis compulerint, assignanda est. Quid sit Ecclesia, novit, & quantopere Deus eam principibus commendaverit, nō ignorat. Ex multis illius optatis hoc non est postremū, ut his bellis cōpositis summa temporum exoriatur tranquillitas, & animorū consensio, per quam conciliū congregare tutò liceat, ubi apertè vereque patefacere omnibus possit, quo amore Christianam Ecclesiã prosequatur, & quo studio atque animo illius dignitatem & commoda curare, atque adeò pro sua quidem facultate, augere velit.

Papa alio argumento in suis Bullis utitur, quo probet regem nostrum non esse legitimū regni successorem: Itaque à regni administratione repellendum. Argumentum è cladibus & calamitatibus, quibus in hoc regno tandiu afflictamur, sumptum est. Argumenti fundamentum hac præcipuè, quæ his verbis ab eo cõsignata est, propositione nititur. *Ubi Deus colitur, adversitas nõ habebit effectum, & contra: Ubi adversitas locum & effectum habet, ibi Deus non colitur.* Dei autem cultui nullum inter nos locum esse ita vult inde intelligi, quòd regem legitimū & Deo earum, probatūmq; non habeamus. Usu venit sanè Sfondrato nostro, ut hac in re in eandem temeritatē inciderit, in quam alii complures, qui de calamitatibus & vexationibus quas Deus immittit, longè aliter senserunt quàm deceret. At primū quum ait, Ubi res adversæ vigent & urgent, ibi Deum non coli: Ea propositio, quæ ex publicæ calamitatis caussarū ignorance proficiscitur, falsa est: ut & altera huic cõtraria æquè

falsa est: Ubicunque Deus colitur, res adversas nullum locum, nullam etiam vim habere. Id enim falsissimū esse per vetus ætatum omnium experientia convincit, & Dei quoque ipsius ea de re decretum. Deus alibi non colitur, quam in Ecclesia: ipsa tamen Ecclesia duriores rerum adversarum effectus ac frequentiores hinc sensit: Ei forti conditionique quamvis acerbæ Deus eam objecit ac subjecit. Quemadmodum etiam optimi quique, & qui Deū puriori mente coluerūt, ut Prophetæ, Apostoli, & clarissimi alii Dei servi, gravioribus usque casibus expositi fuerūt. Contrà pater, adversitates minora effecta habuisse (ut ita cum Sfondrato loquamur) in improbis, in quibus minor Dei metus, illiusque colendi studium minus appareret. I nunc, & ex Sfondrati propositione, quid hinc sentiendum statuendumque sit, conclude: Inde profectò & Ecclesia & optimi omnes impietatis damnabuntur: improbi verò omni culpa soluti, absolventur. Ita nimirum olim de Davide, de Jobo & piis aliis

aliis viris, atq; adeò de Christo ipso judicari solebat. Interim tamen non inficiabor, peccata nostra & non valde religiosum, quem Deo in hoc regno tribuimus, cultum calamitatum, quibus adeò vexamur, causam esse. Nobis enim omnibus in Dei conspectum est prodendum, ut judiciũ illius subeamus, damnationiq; nos ultro ipsos subjiciamus. Impietates & blasphemia, iniqua hominũ judicia, homicidia, & civium trucidationes, libidines, & in omnibus regni partibus cõfusions hanc regni labẽ atq; eluviem, hanc etiã miserriarum & malorũ Iliadem in nos justo Dei judicio invexerunt. Verũm cùm tam multis magnisq; flagitiis Deũ offenderimus, cùm etiam & superstioso & impio cultu eũ irritaverimus, nulla certè ratione pro calamitatũ nostrarum causa id habendum est, quod nõ modò non peccatũ est, sed etiã unum ex præcipuis illius, quã Deus de nobis exigit, obedientia caput, nempe regi à Deo nobis constituto parendum esse. Quanquam verò hoc etiam iis assen-

tiremur, Deū aliquando in populos animadvertere ob malos principes, qui in iis dominatum tenent; non inde tamen consequeretur, quod Sfondratus contendit, regem, qui jam nobis præest, illegitimum esse. Regū enim peccata (ut iniustitia, crudelitas, & gravissima alia facinora, quæ Deus aliquando in populos derivare solet), efficere nō possunt, ut reges sint illegitimi, ac digni, cōtra quos populi conjurent, eosque de sede sua deturbent, ut antea docuimus. Judicia hæc sunt ejusmodi, ut Deo ipsi disceptanda omnino ac decidenda permittere debeamus. Reges qui olim Dei populo regendo præfecti erant, plerunque fuerunt Idololatæ, vitæque vitiosa & flagitiosa præditi. Ideoque Deus nō in illos tantum sed in subjectos etiam eorum imperio populos iræ suæ tela cōjecit. Nunquid tamen in ullius unquã mentem venit dicere, eos reges qui casus & clades suis sceleribus in populū attraherent, nullum jus potestatemque dominantium habere, populóq; imperatum hinc fuisse,

fuisse, ut obsequium erga eos exueret? Interim hoc necessariò non consequitur, si populus plectatur, id ad regem tanquam auctorem referendum esse, cùm ejus rei causæ in populo ipso verè inesse possint. Qualia rogo Ezechie tempora fuerunt, quum tota regio ab Assyriis funditus direpta, vastataque fuit? Quale etiam Josiæ regnum, si calamitates illius expendantur? Veruntamen maxima piis illis regibus facta fuisset injuria, si quis ita, ut Sfondratus, argumentatus fuisset. Nempe, ubi res adversæ vigerent, ibi Dei cultum & frigere & penitus jacere: & quia populus Ezechiam Josiamque principes ac moderatores suos haberet, ideo Deum non coli. Sfondratus igitur calamitates nostras procul hinc videt, de iis fert sententiam, easque nobis exprobrat: sed inconsultò & temerè. Si ad Deum respiciamus, satis magnas nos affligendi causas habet: sin, ad homines quod attinet, proximæ causæ inquirentur, nulla sanè major est, & quæ tot malis nos oppresserit, quàm Papa-

rum superiorū & Sfondrati ipsius fur-
tores, qui nobis universam hanc con-
juratorum factionem conflarunt, illis-
que Galliam nostram bellis exitialibus
vastandi facultates antea suppeditarūt
& etiamnum suppeditant. Papæ tan-
tummodo longissimè à nobis, rebus-
que nostris absint, nos omittant, nos
vexare, res nostras quæ ad se nihil atti-
nent, curare desinant: dicto citiùs mi-
seriæ nostræ desinent.

Ne multa, Papa quicquid volet de
rege nostro effutiat (pro eo more quo
Papæ principum nomen contumeliis
lacerare solent) Nos regem nostrum
satis notum exploratumq; habemus,
& locupletes eximiarū, quibus Deus
cum cumulatissimè ornavit, virtutum
testes sumus. Prisci reges illius deces-
sore à suis semper celebrati, & sum-
mis laudibus honorati fuerunt, quan-
tumvis Papæ illorū famam suis fulmi-
nibus obscurare & inquinare conati
sint. Hic verò, qui ab eadem stirpe no-
bis à Deo est datus, illorū dissimilis mi-
nimè nobis videbitur: etsi Papa aliam
de il-

de illo animis nostris opinionem injicere nitatur. Si quis contra contendat atque asserat, hujus & superiorum regum facta inter se differre, quòd tunc temporis de religione non ageretur: Dicam in patrum nostrorum contra Papas cōtentionibus aliquam religionis mentionem factam semper fuisse. De aliquo privatim capite non dimicabatur: sed de eo quæstio erat, quod Papæ tanquam religionis totius fundamentum statuunt, nempe de summa illa, quam in universum orbem sibi arrogant, auctoritate, per quam colli ab omnibus, moremque sibi geri velint. Nam si hoc non maneat, fixumque sit, Papa in suis canonibus sepe declarat nullam usquam gentium religionem superesse. At patres nostri ei sententiæ toto conatu obnitebantur. Qua quidem re Papæ adducti, tanquam de religionis summa omnino ageretur, in sua quam aduersus eos ferebant sententia, hæreticos, schismaticos, Ecclesiæque hostes nuncupabant. Ut verò apertiùs docerent,

ob istam obedientiæ & obsequii recu-
sationem, omnem è Gallia religionem
planè sublatam esse, suis interdictioni-
bus vetabant, ne templorum januæ
aperirentur, ne ullus Dei cultus ob-
servaretur, ne ulla sacramenta usurpa-
rentur. Contentio igitur in hoc capite
versabatur, quod Papæ fidei articulum
vocant, & religionis universæ funda-
mentū. Et quidem tota illa inter Papas
& protestantes, dum ad concilium ap-
pellant, orta jamdudum controversia
in hoc maximè uno cōsistit. Nam hac
parte controversiæ dirempta, Papæ vi-
delicet auctoritatem minimè esse tan-
tam, quantam sibi sumit: Deo uni, ut
Domino summo in sua Ecclesia auscul-
tandum & obtemperandum: Papam,
omniaq; illius mandata & decreta san-
ctarum scripturarum normæ submit-
tenda esse, eadē operâ reliquæ omnes
controversiæ discussæ sublatæq; pror-
sus erunt. Verùm, cur ex religionis
controversiis hîc verba facimus, cūm,
ut jam omnibus perspicuum est, de re-
gno quod hostes invadūt atq; usurpāt,
aga-

agatur: religio autem merus tantummodo sit prætextus? Cōcludamus igitur, inter hæc nostras de quib⁹ hodie ita digladiamur, & inter eas, quæ patribus nostris cum Papis intercesserunt, cōtroversias, seu in Papatū, qui bello nos persequuntur, consilio & proposito, seu in eorum personis, seu in regis quem Deus ex sacrosancta regni lege nobis præficit, caussa, nullum omnino discrimen, nullam planè dissimilitudinem interesse. Ac proinde nullum opportunius & melius consilium in rebus prorsum similibus, à nobis capi posse, quàm si ad patrum nostrorum exempla confugiamus, nosque totos ad eorum prudentiam, animique magnitudinem & constantiam conformemus.

CONCLUSIO.

AMPLISSIMAM hic locus & valde luculentam admonitionis ad omnes hujus regni ordines mihi daret materiam, per quam, priusquam dicēdi finem facerem, eos ad caussam hanc

pro communi dignitate & salute contra Papam & conjuratos suscipiendam exhortarer : nisi animi ampla quædam & splendida propositio passim in multis ita eluceret, ut acrioribus ad eos animandos incitandosq; stimulis nihil amplius opus esse videatur. Si ulla unquam causa certas divinæ vocationis notas habuit, quibus freti ad eam recta cōscientia propugnandā aggredieremur, hæc quidem certè est. Ubi primum privatorum aliquot hominum quopiã hoste interrupta, aut populi aliqujus libertas tantulū attentata fuerit, aut Deus aliquam aliam ob causam ad arma vocaverit, continuo ab universis accurritur, idq; persuasissimū & exploratissimū omnibus est bellū tunc legitime geri. Quæ verò ad bellū justè & legitime suscipiendū, atq; tum ad vitam, tum ad facultates omnes in illud pfundendas nos movere possunt, ea omnia ad hanc profectò causam concurrunt. Hispanus aliiq; finitimi hostes nos aggrediuntur, invadūt, hostiliter petunt, oppres-

oppressuri nos, & si possint, everfuri funditus, quanquã nullam in nos juris speciẽ, nullam etiã id tentãdi caussam habeant. Infert vim Papa, quẽ nihil offendimus, qui cõtrã maximã sui splendoris & amplitudinis partẽ, acceptam nobis meritissimò referri debet: qui etiam pacis inter nos cõciliandæ auctor esse deberet, si qualis haberi vult, talis & re vera esset: atq; interim ut hostiũ, quibuscum facit, libidini serviat, sua in nos fulmina armataq; acies immittit, quarum vi adacti servitutis jugum subeamus. Cives adẽ ipsi patriæ suæ proditores nefariè rebellant, & ii etiam ipsi, qui superiori rege à se impiè trucidato, alterius jam, atq; totius etiã gentis regiæ vitam petunt, qui nostras ferè omnes facultates diripuerunt, qui domos & urbes nostras ad interitũ & cineres redegerũt, & à seipsis ita degenerarũt, ut hostis in media regni ipsius viscera perfidè admissi insignia, cõcucatis Gallicis, ostentent. Hic Dei mandatum nominatim sancitũ & perscriptum est, quo præcipitur, ut regem ab

eo nobis constitutum honoremus, illiusq; vitam atq; auctoritatem adversus omnes conservemus. Hic bonorum omnium Patrum exemplum propositum est, qui in re simili ad communem & regni & regis sui causam, egregiam fidem alacri promptoq; animo adhibuerunt, nulla hominis cujusquam ac ne Papæ quidem ipsius ratione habita. Aguntur hic nostræ opes, vita nostra, familiarum nostrarum honor, liberorum nostrorum conservatio, & qua nihil in rebus humanis omnibus prius & carius esse debet, nostralibertas. Venditioni & direptioni à Papa, & quod longè est gravius atq; indignius, à nostris ipsis expositi sumus. Status publici mutationem molliuntur, ex qua quidem, ut facilè colligere est, universa partium omnium mutatio & conversio necessariò consequatur, per quam omnia horribili confusione permisceantur, funditusque intereant. Quos dominos in regis nostri locum substituere conantur, non sunt aut Scythæ aut Turcæ, sed

sed qui omnē totius orbis Barbariam immanitate & tyrannide longè superant: ut in omnibus regnis, ditionibus & imperiis, quibus dominantur, obfervare licet. Atq; hic est belli hujusce status, causſæ, consilium & scopus. Quid verò in eo desiderari potest, quominus legitimum habeatur, atq; frigidissimorum & ignavissimorū quorumque animi ad belli hujus societatem nobiscum ineundam excitentur, ut Dei qui nobis id præcipit, nomine ac numine freti, hæc omnes, quæ nobis imminent calamitates à nobis propulsemus? Religionis nomen obtenditur. Papa honorificos illos, quibus insigniter est ornatus, titulos proponit. Atq; hinc eò gravior & indignior, quæ nobis infertur, iniuria videri debet, quòd & sacroſanctorum Dei nomen ita profanetur, & sacra omnia iura pervertantur, ut adversus præscriptum Dei mādatum ad nos ipsos prodēdos, ad patriam ipsam perdendam, & durissimæ omnium crudelissimæq; servituti exponendam concitemur.

Perro/mortu

Patres nostri, seu quòd reges à Papis durius appellati fuissent, seu quòd Papæ contempta regum auctoritate pecuniam exigere ausi essent, seu quòd summam aliquam potestatem in hoc regno usurpassent, causâ diligenter ex legibus divinis & humanis, itemque ex regni institutis & moribus disceptata ac dijudicata, Papis sine ulla dubitatione damnarunt, ac relegarunt, eorum ministros ignominiosè acceptos è nostris finibus expulerunt, eisdem suis edictis & senatuscòsultis hostes declararunt, atq; justissimè bellum iis inferri posse censuerunt. Sed nò de bullis jam agitur: alia longè graviora urgent. Pontificiæ adversus demortuum regem excommunicationis virtute, finitimi ditionem hanc invaserunt, extrema regni propugnacula occuparunt, atq; in media etiam illius oppida suis & callidis consiliis & aureis Philippis se insinuarunt. Quin Sfondratus Sixti decessoris sui furores imitatus, initam dudum rebellionem còfirmat, omnem pacis inter nos conciliandæ

liandæ viam intercludit: vicinos, ut ad navis quasi laceratæ direptionem certatim accurrât, enixè sollicitat: thesauros è nostris oculis eo animo (hic enim putabatur) & consilio, ut ad bellū contra Turcas gerendum cōverterentur, corrosos, expromit & totos exhaurit, per quos armata manu nos invadat, & si modò potest, penitus etiam perdat. Huccine rerū venimus, hæc ne est horum temporū ratio, hic ne regni status, ut deceat Gallos aut medios esse, aut quibusdam rationibus repressos frigere, aut publicæ defensionis aliqua in re deesse, & turpiter à Majorum suorum pietate, fortitudine, & fide degenerare? Non mediocris equidē bonorum virorū, patriæq; studiosorum civium animis incutitur dolor, quum ad arma venit: quæ si ob religionē capiantur, cōduplicatur mœror, suspiriâq; magis ac magis invalescūt. Non sine maximo igitur animi angore bellū hoc suscipietur, in quo Dei nomē in prætextū usurpatur. At Deus ipse sanctè præcipit, ut regi pareamus: rei necessitas & perpetua

majorum nostrorum exempla ad id nos invitant & compellunt. Papa nullam conquerendi occasionem habet. Non nos Ecclesiam perturbamus aut vexamus: ille ipse mali hujus est auctor. Quam responsionem Elias Propheta Achabo faciebat, eandem ipsi nos facere meritò possumus. Ille ipse tragœdiã hanc excitavit, ille ipse hanc nobis perniciem machinatur, ille ipse pro pace, quam suadere nobis debuit, classicũ canit, ad bellum etiam civile & intestinum nos concitat. Ille ipse pro pacifico Evangelio, & cõsolationibus, quæ in rebus adversis nobis peropus sunt, copias infestas, & excommunicationum tonitrua in nos emittit. Bonos Ecclesiæ Pastores maximi semper faciemus, & illum ipsum imprimis, si talis esset. Ille quidem se talem, ac Patrem sanctum in suis Bullis nuncupat, sed facta & mores repugnant. Patres in Benedicti 13. causa nos docuerunt, quomodo de bonis pastoribus iudicare debeamus. Ille enim tunc eosdem quoq; usurpabat titulos, quos & Sfondratus

dratus sibi jam arrogat: sed illi verba sibi dari non sinebant. Judicii, quod faciebant, regula, statûs Prophetarum & Apostolorum, atque Benedicti conditionis cōparatione nitebatur. Quum enim Samuelis, D. Pauli & aliorû Dei fervorum integritatem sibi proponebant, & cum ea Benedicti mores actaque componebant, liberè judicabant, Benedictum nō eum esse, quem se diceret, pastorem scilicet & patrem sanctum: sed avarû, Ecclesiæ vexatorem, ac tyrannum: hoc etiam verbum usurpantes. Id in Caroli v i edicto ita scriptum extat. Si hac majorum regula utimur, de Sfondrati pietate & zelo judicaturi, quid sentiemus, quid statuemus? Ecquid unquam aut in Apostolis, aut in ullis aliis Dei servis Sfondrati cōsiliis & actis simile reperietur: ut nimirum cives in principes suos concitarint, ut etiam Ecclesiæ ærarium (quod satius & sanctius ad pauperû inopiam sublevandam, & alias res ejusmodi necessarias conferretur) emunxerint ad colligendos exercitus, & eò consilio

immittēdos, quorū opera, cū alii suis opibus & honoribus, tum reges maximè ipsi dignitate & potestate sua exspolientur? Hoc sine Evangelium Apostoli prædicarunt? Itane omnē dominationem fugerūt? Sic sine ab omnibus humanis negotiis abstinuerunt? ad eone salutem omnium procurarunt? Tantone studio & cura hominū offensioē vitarūt, ut potius quàm minimā etiam infimis cōquerendi occasioē darent, de suo aliis jure cōcederent? Nunquid senserunt, dixeruntve unquā, sua quibus maximè uterentur & niterētur, arma, aut in militū collectione, aut in opibus viribusq; humanis consistere? Si igitur Sfondratus se nec lupū, nec conjurationis ad nos funditus perdendos conflata caput esse, sed potius verū pastore & pium patrē re ipsa comprobaret, nos omnium primi honorem illi & observantiā libentissimè deferremus. Sed patres suo nos exemplo docuerūt, ubi Dei mandatū proponitur, ubi publica salus agitur, nulli cuiquā quamvis præstantissimo & potentissimo cedendum.

dum. Subjiciat quantum volet se in D. Petri cathedra sedere: successionē suam objiciat: se Apostolū etiam vēditet: veritas ipsa id omnino falsum esse clamat. Tota illa, quā Episcopi vindicare sibi possunt, auctoritas, una est cult^o divini, cui regēdo & administrādo à Deo constituti sunt, nō dominationis, nedū tyrānidis, auctoritas. Omnia vestra sunt (ait Apostol^o) sive Paulus, sive Apollos, I. Cor. 3. sive Cephas &c. omnia inq̄ vestra sunt: vos autem Christi: Christus verò Dei. Maximi quiq; in hoc Ecclesiæ fervorū numero sunt, & in iis D. etiā Petrus, qui illic nominat^r Cephas. Atq; Academia Parisiensis in sua illa præclara ad Carolū VI admonitione, hujus loci meminit, eumq; ad eā, de qua tunc agebatur, controversiā scitè & appositè accōmodavit. Si qua igitur Papa est auctoritate præditus, eam ad opprimēdam Ecclesiam, vexādosq; Christianos adhibere nō debet. Alioqui, si Apostolorum statum exuit, ut Monarchę exercitū conscribentis statum induat: totus adeò ad regnū, quod in suis Monitoriis Bullis

præcipuū Ecclesiæ adminiculū nominare cogitur, penitus evertendū comparatus: si, inq̄, talē se gerit, nō item servum, pastorem & patrē: nulla est jã illius auctoritas, merus est verusq; lupus, quem oves averfari & fugere debent. Quū patres nostri flagitiosos ejusmodi Papas habebāt (qui tamē pravis affectibus, odiis, & sceleratis cōtra hoc regnū conspirationibus, ab istorū furoribus longissimo intervallo aberant) solenni judiciorū ritu proclamabant ac decernebant, sibi ab iis discedendum esse, Apostoli cōsilio freti, dum ait, Segregate vos ab omni fratre, qui se inordinate gerit. Quinetiam eos ipsos, si provincię suæ finibus egressi, in regnū hoc infestis armis irruere tentarent, hostes edixerunt, statuerūtq; bellum cum iis justè geri posse. Hæc nobis esse debent sacrosancta, inviolatēq; servanda judicia, si hoc regnum esse salvum velimus. Publicæ salutis omnis dignitas & auctoritas, etiã pontificia, quanquam dirumpatur & crepet Sfondratus, cedat necesse est. Cū tot bonæ fidei re-

æque

Atque conscientiae testimonia nobis non desunt, errare jam & labi non possumus.

Nec verò mali quidquã nobis hinc metuendũ est, modò armis, quæ Deus ipse nobis tradit, rectè utamur. Sfondratus mira pollicetur, si quod imperat præstemus : contra dira minatur, si imperiũ detrectemus. Lenis quidem & benignus pater est, sed continuò fulmen arripit, arma & copias, quæ con sanguinei sui ductu & auspiciis regãtur, insolèter jactat. Nunc sacri ad precandum vel imprecandum pontificis: Nunc armati ad bellum gerendum imperatoris, ut quondam Bonifacius, habitum & personam suscipit. Senectutẽ suam stomachatur & cõqueritur, per quam ipse rei gerendæ adesse non possit. Vitam etiam suam se profusurũ promittit, sed procul admodum, & periculi securus. Alter est Julius 2, furoris & cædis plenus, qui libenter D. Petri claves in Tyberim projiceret, ensẽ & lorricam arrepturus. Nempe ille Christi vicarius, ille Petri successor Sfrondra-

tus in suis Bullis talem se ostendit. Sed ea omnia meræ sunt minæ, & vana puerorum terricula. Patres nostri aliorum Paparum nec rabie, nec illis, per quas finitimi adversus regnum conjurabant, comminationibus ullo modo terrebantur. Nec Sfondrati copiis magis terrebitur Gallica nobilitas, aliique optimi viri patriæque studiosi cives, qui se animorum æquè ac nominis & facultatum avitarum successores verè præstabunt. Papæ fulmina, fumi umbra tantùm sunt: Illius monitoriæ literæ nihil sunt aliud quàm inanes, confractæ & ut ita dicam, exenteratæ bullæ, quæ levem duntaxat & evanidum strepitum edant.

Quòd si aut temeritate quadã, aut nonnulla imperii alieni invadendi cupiditate, aut aliquo alio pravo cõsilio, in gerendo hoc bello duceremur, næ metuendæ valde nobis essent non hominis cujusdam, sed Dei ipsius comminationes, qui nec vult nec patitur, ut bella ita injustè gerantur. At nos
hujus

hujus belli Deum ipsum comprobato-
 rem habemus, cum illius mandati
 auctoritas jubeat, cum Majorum ex-
 emplum moneat, cum (acerrimum
 ad res gerendas telum) maxima, &
 quam antea unquam longè major ne-
 cessitas moveat, ut ad justam ac legi-
 timam regis nostri regnique totius de-
 fensionem aggrediamur: cum deni-
 que regem, quem Deus tam multis
 sui in nos amoris & benevolentiae ar-
 gumentis nobis præfecit, ducem au-
 spicemque habeamus. Ea est Dei vo-
 catio, cui illius ipsius beneficio co-
 mes erit successus & felicitas. Qui bel-
 lum suo regi indicunt & inferunt, qui
 patriam hosti produnt, qui universum
 regnum incendio, sanguine, & con-
 fusione complent, his justum Dei ju-
 dicium, & quò tardius, eò gravius
 certò impendet. Certa enim hæc est
 stabilisque & immutabilis Dei senten-
 tia; Quicumque potestati resistit (Apo-
 stolus ad Roman. 13. de principe à Deo
 cōstituto ita loquitur) Dei ordinationi

resistit: qui verò illi resistunt, ipsi sibi condemnationem auferent. Hæ sunt autem Monitoriæ Dei vivi literæ, non hominis mēdacis Bullæ. Rebelliones atque nefariæ civium in principes suos conjurationes, impunitæ nunquam & inultæ relinquentur. Illæ demum minæ metuendæ sunt. Conjurati de suo Papa insolenter gloriantur, eum nobis superbè ostentant, subindèque obtrudunt: Putant illum Dei cujusdam instar sibi esse, qui dextram ad nos pefundandos fulmine armatam habeat. Ex vexillis Papæ ipsius ore manúque consecratis miranda sibi promittunt. At eæ bullæ sunt & nugæ. Promissiones & cōminationes, itemque elogia & imprecationes, in Dei unius nec alijs cujusquam manu & dispensatione sitæ sunt. Adversus Dei minas, istius furiosi benedictiones nulli planè auxilio & præsidio erunt: adversus verò vesani istius execrationes, quas in nos usque jaculari se putat, Dei studium & patrociniū, tutissimū nobis semper erit certissimumque propugnaculum.

Con-

Nota

Convertetur perversitas ejus in caput
 ejus (ut in Psalmo dicitur): & super ver- *Psal. 7.*
 ticem ejus, iniquitas ejus descendet:
 Caroli VI tempore in Parisiensi con-
 ventu, concionis cujusdam à Doctore
 Theologo, dicto Cruricurto in Bene-
 dictum Papā institutæ atq; habitæ ar-
 gumentum fuit: Illud etiam hodie no-
 bis adversus Sfondrati, ejusque simi-
 lium conspirationes & fulmina, sacro-
 sanctum divinæ justitiæ decretū esto.

T. Berchetus Lectori S.

QUUM post conscriptum & pœne jam edi-
 tum hunc libellum gravissimum supremi
 senatus adversus Papam ipsiusque Bullas decre-
 tum, quo libri argumentum ita confirmatur, ut
 alterum ex altero confectum descriptumque esse
 videatur, ad nos perlatum fuisset: illud quoque
 Lector, Latine mihi vertendum, & in tuam gra-
 tiam huic libro apponendum putavi, ut de Bul-
 larum Papalium inanitate & errore, de causâ
 regie justitiæ & veritate, atque de admirabili se-
 natus integritate & fide tibi magis constaret.
 Nempe par erat ut Patricii à patrum suorum ac
 veterum illorum senatorum, qui tam magno for-
 tique animo decreta ejusmodi non semel adver-
 sus Paparum tyrannidem fecerant, constantia &

animi magnitudine non degenerarent: sed potius in eadem causa eodem quoque animo essent, & virtutem illorum ac fidelitatem fortiter imitarentur. Verè hoc profectò patrissare est. Sed jam senatusconsultum lege, examina, & perpende: nullum quidè certè aut justius aut sanctius aut magnificentius ea de re factum unquam fuisse dixeris. Vale.

Supremi senatus Decretum.

*33m
Docto
Kallij*

DECREUIT senatus ut in postica complicatarum literarum parte hæc inscribatur, lecta, publicata, in tabulas relata.

AUDITO, & hoc postulante generali regis procuratore, atq; habita reliquarum petitionũ ab eo propositarum ratione, Monitorias Bullas primo die Martii Anno 1591 Romæ datas, irritas, fallaces, seditiosas, damnandas, impietatum & imposturarum plenas ac refertas, sacris Ecclesiæ Gallicanę decretis, juri, immunitatibus & libertatibus contrarias esse declaravit ac declarat. Constituit ut literarum Marcilii Landriani sigillo consignatarum ac Sextilij Lampini nomine subsignatarũ exempla

empla per † publicum supremæ Jurisdictionis executorem dilacerentur, atque in ignem, qui hanc ob causam ante præcipuam curiæ portam incenditur, cremanda conjiciantur. Omnib⁹ Antistitibus, Curionibus, Vicariis & aliis Ecclesiasticis viris ne ulla Bullarum istarum exempla promulgent: itemque cæteris omnibus cujuscunq; status, conditionis & fortis hominibus, ne illis pareant, ne ulla etiam omnino habeant & conservent, sub læsæ Majestatis criminis pœna interdixit. Gregorium Papam se venditantem, hujus nominis XIII publicæ pacis, Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ & Romanæ concordia, regis Gallicique regni hostem, Hispanæ conjurationis socium, rebellium & in regem contumacium fautorem: crudelissimi, immanissimi, & detestabilissimi patricidii in Henricum III fidelissimæ memoriæ ac Christianissimum & summè Catholicum regem per proditorem patratum conscium pronunciavit ac pronunciat. Omnibus mensariis

† forenses
virinostrates
carnifices
hoc verborum
circuitu
significant.

† *vulgo*
Dispensas
vocant.

ne ad Bullas & Canonum gratiam, atque ad aliam quamcunq; aliarum rerum facultatem impetrandam vel spondeant, fidemq; suam interponat, vel mensarie negotiationis opera, aurum argentumve Romam perferendum curent sub eadem poena interminatus est atq; interminatur. Siquid verò ejusmodi jam transactum confectumq; fuerit, Magistratibus ac Judicibus, ut in id diligenter animadvertat mandatur. Idem senatus sancit, ut Marcillus Landrianus dicti Gregorii Nuntius, qualem quidem se profitetur, itemq; Bulligerulus, injecta manu comprehendatur, & in curiæ carcerem captivus pertrahatur, causa dicta disceptataq; ex legibus pro merito condemnandus. Quod si capi comprehendiq; nullo modo possit, ut tribus perendinis, è quàm proximo suffragionibus, accessuq; facili loco, ad causam dicendam adimoniū illi denunciatur. Omnibus urbium gubernatoribus, atque artium & propugnaculorum in regis ditione & imperio constitutorum præfectis, ut supradicto decreto exequen-

Grassianus
vulgo quæ
ingaloro

quendo opera atque auxilium ferant, jubet. Atque, ut justa sanctaque regis voluntas ipsius subditis testata & manifesta fiat, edicit ut exscripta tum regis codicillorum, tum hujus senatus-consulti cum exemplari collata & recognita exempla, in hujusce urbis com-pitis ac praecipuis templorum portis apponantur & affigantur: atque ad hujus Jurisdictionis praefecturas ac municipia mittantur: quod illic publicentur, in tabulas referantur, & ut jam dictum est, affigantur: necnon ad Archiepiscopos & Episcopos qui ea deinde Ecclesiasticis suarum Dioceseon hominibus patefaciant. Munus hoc † Juridicis provinciarum praefectis, eorum tum generalibus tum specialibus subpraefectis injungit, ut illorum promulgationem curent. Adhaec procuratoris generalis substitutis, ut omni studio & opera ad decretum hoc exequendum incumbant, in contumaces anquirant & animadvertant, senatumque de adhibita à se in eam rem totam diligentia intra mensem certiore fa-

† *Balivos*
Esenescha
los hodie
vocamus.

1591
5 Augh
 ciant, alioqui Magistratibus suis abdicandi. Turonibus in supremo senatu Anno millesimo quingentesimo nonagesimo primo, quinto Augusti die, quo ad hujus Decreti executionem pomeridianis horis ventum fuit.

Idem Berchetus Lectori S.

EN alterum adhuc, Lector, senatusconsultum altero post prius illud die allatum & conversum: idque superiori adeo germanum & simile, ut, si per pauca mutaveris, geminum quodammodo, & una poene, aut potius plane anima in duobus corporibus inesse videatur. Facit vero id summa in tuenda regis maiestate ac propugnanda patria libertate consensio, & conspirans membrorum cum suo capite sympathia, ut, quot antea unicum suprema curiae corpus fuerat, nunc temporum iniquitate, longo licet a se locorum intervallo distractum, idem tamen prorsus & sentiat & sanciat, certatimque de fide & officio contendat ac laboret. Verum, cum res ab his & illis gravissimis senatoribus iudicata ita belle libelli huius sententia congruat, ut altera ab altera omnino probetur & confirmetur: opera aliquod pretium facturum me sum arbitratus, si darem pro mea parte operam, ut qua tam appositè & convenienter quadrant, ederentur simul, & eodem quoque

quoque libello concluderentur: unde haberes, in quo verè utilitèrque conquiesceres. Vos verò ò gravissimi patres, quotquot jam & Turonibus & Catalauni superestis non minima, immo potius potissima & splendidissima Danaum atque immitis Achillei reliquia, cum pristina avorum, tum vestra ipsorum pietatis ac virtutis memores, vos fortiter ut facitis colligite, & ad Gallici regni conjuratorum scelere perfidiaque labantis statum erigendum, & in antiquum splendorem restituum summo consensu conspirate: atque, ut verbo dicam, ad divina & humana jura à Catilinariis istis ferè convulsa & eversa instauranda stabiliendaque omni ope atque opera incumbite: ut publica rei conservata ac restituta partem non mediocrem vobis ipsi nulla invidia vendicare: Nos autem & tota adeò posteritas, tantam istam, quam in difficillimis Reipub. temporibus opportunissimè prestiteritis, virtutem ac fidem gratà memorià, honorificisque laudibus meritissimo prosequi ac celebrare possimus. Vale iterum Lector, & tantillo hoc nostro labore libenter fruere. 5 die Septemb. 1591.

chubonibi

1591

5 / 1591

SUPREMÆ CURIÆ CATALA-
launi confidentis Decretum in provocatio-
nem per generalem regis procuratorem de
iniqua & fallaci quarundam Bullarum, quæ
Româ emanarunt, congestione & execu-
tione interjectam, factum.

de la wuez
 a chalon
 29 may 6
 1591

OB Monitorium Bullarū, excom-
 municationū, & fulminationum
 Romæ aduersus Henricum huius no-
 minis III, & hunc qui iam regnat, de-
 cretarum concessionem & executio-
 nem: tum ob Bullarum de Cardinalis
 Caietani legatione, ac de iis omnibus,
 quæ inde sequuta sunt: atque aliarum
 quoque Romæ primo Martii die 1591
 datarum, actuumque & promulgatio-
 num per Marcilium Landrianum
 Papæ se nuntium profitentem facta-
 rum, quia irritarum, frustratoriarum,
 bonis omnibus inuisarū & odiosarum,
 seditiosarum, atque aduersus sacrosan-
 cta Gallicanæ Ecclesiæ decreta, jura &
 libertates confectarum editionē: Le-
 gitimâ inter generalem regis procura-
 torem jure, quippe de re fallaci & ini-
 qua

1591 10
 m. m. m.

qua provocantem, criminisq; ac maleficii nomine agentem: atq; inter ipsum Marcilium Landrianum Referendarium Papæ se nuntium vulgò venditantem, in hoc regnum regis injussu clam ingressum, citatum reum, & ad nomen non respondentem actione instituta:

Curia ad provocationem à dicto generali procuratore factum judicium reddens, & de absente secundum præsentem judicans, statuit ac pronūciat, quicquid cōtra defunctum Henricum III felicissimæ memoriæ regem, & hunc qui regni gubernacula nūc tenet, ejusque clientes, & ditioni atque imperio subjectos cives constitutum, tentatum, actumque fuerit, id perperam, vanè & falsò constitutum, tentatum & actum: ideoq; ab actore publico & regio rectè appellatum fuisse. Supra dictas omnes Bullas, acta, excommunicationes, & fulminationes ut brutas & irritas, odiosas & invisas, seditionis faces, imposturarū plenas, atq; adversus sacra decreta, canonicas cōstitutiones, approbatāq; concilia, nec non Gallicanę Ec-

clesix jura & privilegia contextas con-
 fregit, revocavit, antiquavit: confringit
 etiam nū, revocat & antiquat. Sanxit
 & sancit, ut, si qui ejusmodi Bullarum,
 & actuum virtute excōmunicati fue-
 rint, hac pœna solvātur: istæq; Bullæ &
 omnes inde profectę actiones, in pu-
 blica hujusce urbis platea per suprēmę
 Jurisdictionis ministrum, carnificem,
 concrementur. Edicit ut prædictus
 Lādrianus, Nuntius vulgò habitus, qui
 clandestina via in hoc regnum nullā à
 rege impetratā veniā, irrepfit, manu in
 ipsum injecta cōprehendatur, & in re-
 giam Catalauni oppidi custodiā trada-
 tur, quò in eū ex legibus extra ordinē
 statuatur. Qui si nulla cōprehendi ra-
 tione poterit, in trinundinū dies illi cō-
 sucto more dicatur: ei verò qui vivum
 illum in curiæ potestatem tradiderit,
decem aureorum millia persolvantur.

Charlous

Neta

Omnes cujuscunq; fortis, dignitatis
 & cōditionis homines sub capitis pœ-
 na vetuit & verat dictum istum Nun-
 tium apud se tenere, celare, absconde-
 re, aut hospitio excipere: Archiepisco-
 pis

pisetiã, Episcopis & Ecclesiasticis aliis viris graviter interminatur, ne ulla judicia aut acta à Nuntio illo emanantia promulgent, promulgarive patiantur, ne in perduellionis pœnam incurrant.

Declaravit ac declarat Cardinales qui Romæ agunt, itemq; Archiepiscopos, Episcopos aliosque Ecclesiasticos, qui Bullas istas & excõmunicationes suaferunt & cõsignarunt, quiq; immanissimũ, perquàm abominandum, & detestabilissimũ in Christianissimũ & Catholicum imprimis vita defunctum regẽ perfidiosissimè admissum parricidium cõprobarunt, sacerdotiorũ, quibus in hoc regno potiũtur, possessione exturbatos esse. Atque generali regis procuratori munus hoc imponit, ut regiam manum ejusmodi sacerdotiis injiciat, iis regis nomine vendicandis & dispensandis idoneos fidelissimosq; sequestros præficiat, deniq; curiam de collata à se ad eã rem diligentia cõmonefaciat. Hoc interim decreto edicit, ne quis aurũ vel argentum Romam aut ferat aut ferendum curet: néve il-

lic de sacerdotiorū possessione sibi cavenda & cōfirmanda ullo modo agat, rationemq; ineat, donec ea de re constitutum quid à rege decretūq; fuerit. Postremò cavet & sancit ut regius procurator à se interpositæ ad proximè futurum legitimè quidem ritèq; congregatum conciliū, provocationis auctoritatem de Cardinali Sfondrato Gregorium XIII se mentiente, qui in sanctam sedem Apostolicā grassatoris instar invasit, cōsignatā penes se habeat.

Hoc verò Decretum in hujus Jurisdictionis præfecturas & municipia perferendum curabitur, ut in iis ad tubæ sonū promulgetur, & in urbium compitis ac præcipuorum templorum foribus affigatur. Procuratoris itè generalis substitutis mandatur, ut eam rem totam diligenter curent: Judicibus verò, ut ad rei conficiendæ rationem aggrediantur, & curiam ea de re certiolem faciant.

Datum in curia Catalauni, 29 die Augusti, 1591, & pomeridianis ejusdem diei horis effectum.